

T.C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ BİLİM DALI

**ÜRDÜNLÜ ÖĞRENCİLERİN TÜRKÇE ATASÖZLERİ VE DEYİMLERİ
ÖĞRENMEDE YAŞADIKLARI GÜÇLÜKLER VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Baraa Ahmad

BURSA

2021

T.C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ BİLİM DALI

**ÜRDÜNLÜ ÖĞRENCİLERİN TÜRKÇE ATASÖZLERİ VE DEYİMLERİ
ÖĞRENMEDE YAŞADIKLARI GÜÇLÜKLER VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Baraa Ahmad

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üy. Levent Ali ÇANAKLI

BURSA

2021

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim.

Baraa Ahmad

05/01/2021

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 08 / 02 /2021

Tez Başlığı / Konusu: Ürdünlü Öğrencilerin Türkçe Atasözleri ve Deyimleri
Öğrenmede Yaşadıkları Güçlükler ve Çözüm Önerileri

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşa toplam 164 sayfalık kısmına ilişkin, 08/02/2021 tarihinde şahsım tarafından (Turnitin) adlı intihal tesp programından (Turnitin)* aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 10 'dur.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar hariç/dahil
- 3- 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulan Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhan bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kab ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza

08.02.2021

Adı Soyadı:	Baraa Ahmad
Öğrenci No:	801873007
Anabilim Dalı:	TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ
Programı:	Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi
Statüsü:	☒ Y.Lisans ☐ Doktora

Danışman

(Adı, Soyad, Tarih)

Dr. Öğr. Üy. Levent Ali ÇANAKLI

* Turnitin programına Uludağ Üniversitesi Kütüphane web sayfasından ulaşılabilir.

YÖNERGEYE UYGUNLUK ONAYI

"Ürdünlü Öğrencilerin Türkçe Atasözleri ve Deyimleri Öğrenmede Yaşadıkları
Güçlükler ve Çözüm Önerileri" adlı Yüksek Lisans tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan

Baraa AHMAD

Danışman

Dr. Öğr. Üy. Levent Ali ÇANAKLI

Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Başkanı

Prof. Dr. Seçil Şenyurt

T.C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Bilim Dalında 801873007 numara ile kayıtlı Baraa Ahmad'ın hazırladığı “Ürdünlü Öğrencilerin Türkçe Atasözleri ve Deyimleri Öğrenmede Yaşadıkları Güçlükler ve Çözüm Önerileri” konulu Yüksek Lisans çalışması ile ilgili tez savunma sınavı, --/--/2021 günü --.-- - --.-- saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin / çalışmasının (BAŞARILI/BAŞARISIZ) olduğuna (OYBİRLİĞİ/ OY ÇOKLUĞU) ile karar verilmiştir.

Üye (Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu

Başkanı)

Dr. Öğr. Üy. Levent Ali Çanaklı

Bursa Uludağ Üniversitesi

Üye

Doç. Dr. Zekerya Batur

Uşak Üniversitesi

Üye

Doç. Dr. Erol Ogur

Bursa Uludağ Üniversitesi

ÖZET

Yazar	: Baraa Ahmad
Üniversite	: Bursa Uludağ Üniversitesi
Ana Bilim Dalı	: Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi
Bilim Dalı	: Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi
Tezin Niteliği	: Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı	: XII + 147
Mezuniyet Tarihi	:29.01.2021
Tez	: Ürdünlü Öğrencilerin Türkçe Atasözleri ve Deyimleri Öğrenmede Yaşadıkları Güçlükler ve Çözüm Önerileri
Tez Danışmanı	: Dr. Öğr. Üy. Levent Ali ÇANAKLI

Atasözü ve deyimler, bir toplumun duyuş, düşünüş ve yaşayış şekillerini yani kültürünü yansıtmaları açısından bakıldığında yabancı dil öğretiminin önemli parçalarından biridir. Bu anlamda, dil öğretiminin hedeflerinden biri olan kültür aktarımını gerçekleştirebilmek için de atasözü ve deyimlerin doğru şekilde ve doğru yerde kullanımının öğretilmesi gereklidir. Bununla birlikte; mecaz, benzetme gibi anlatım unsurları atasözü ve deyimlerde çokça görüldüğü için bu dil öğelerinin öğrenilmesi yabancı dil öğrenen öğrenciler için birtakım zorlukları beraberinde getirmektedir. Bu noktadan hareketle, çalışmamızda Türkçeyi öğrenen Ürdünlü öğrencilerin atasözü ve deyimleri öğrenme konusunda yaşadıkları güçlükleri belirlemek ve çözümlerine ilişkin öneriler sunmak amaçlanmıştır.

Bu doğrultuda, Ürdün Üniversitesi Yabancı Diller Fakültesi Türkçe ve İngilizce Bölümünde okuyan 3. ve 4. sınıf öğrencileri ile Amman Yunus Emre Enstitüsü B2 ve C1 seviyesindeki gönüllü öğrencilerden oluşan gruba atasözü ve deyimler hakkında bir bilgi testi uygulanmıştır. Ayrıca yine gönüllülük esasına göre bu grup içinden 20 kişi ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Test ve görüşme sonuçlarının analizinde Ürdünlü öğrencilerin atasözü ve

deyim kavramlarının anlamlarını, özelliklerini birbirine karıştırdıkları, nasıl ve hangi durumlarda kullanılması gerektiğini belirleyememeleri, benzer anlam taşıyan atasözü ve deyimleri birbirine karıştırmak gibi bir dizi sorunla karşılaştıkları görülmüştür. Ayrıca, Arapçada bire bir bulunan Türkçe atasözü ve deyimleri daha rahat öğrendikleri de gözlenmiştir.

Bu sonuçlardan hareketle, atasözü ve deyim öğretimine yönelik hazırlanan örnek etkinlikler ve sınıf içi uygulamalarla birlikte, Âmmî Arapça ile Türkçe arasında ortak olduğu belirlenmiş olan 200 atasözü ve deyim çözüm önerileri kısmında yer verilmiş; bu dil öğelerinin öğretimine bir katkı olmak üzere tarafımızca hazırlanan ve kullanıma sunulan internet sayfasından örnek görüntüler de yine öneriler kısmında sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi, Atasözleri, Deyimler, Kültür Aktarımı.

ABSTRACT

Author	: Baraa Ahmad
University	: Bursa Uludag University
Field	: Turkish and Social Sciences Education
Branch	: Teaching Turkish as Foreign Language
Degree Awarded	: Master
Page Number	: XII + 147
Degree Date	: 29.01.2021
Thesis	: Challenges Faced by The Jordanian Students in Learning Turkish Idioms and Proverbs and Suggested Solutions
Supervisor	: Dr. Öğr. Üy. Levent Ali ÇANAKLI

Proverbs and idioms are one of the important parts of foreign language teaching in terms of reflecting the way of feeling, thinking and living, that is, culture of a society. In this sense, it is necessary to teach the correct use of proverbs and idioms in the right way in order to realize the cultural transfer, which is one of the goals of language teaching. However, since expression elements such as metaphors are frequently seen in proverbs and idioms, learning these language elements brings some difficulties for students who learn foreign languages. From this point of view, our study aimed to identify the difficulties of Jordanian students learning Turkish in learning proverbs and idioms and to suggest solutions.

In this regard, a knowledge test about proverbs and idioms was applied to a group consisting of 3rd and 4th year students studying at the Department of Turkish and English at The University of Jordan and students at B2 and C1 level of Amman Yunus Emre Institute. In addition, 20 students from this group were interviewed on a voluntary basis. In the analysis of the test and interview results, it was observed that students confused the meanings and characteristics of proverbial and idiomatic concepts, could not determine how and in which situations they should be used, and confronted proverbs and idioms with similar meanings. In

addition, it was observed that they learned Turkish proverbs and idioms that are found exactly one-to-one in Arabic more easily.

Based on these results, along with the sample activities and classroom practices prepared for the teaching of proverbs and idioms, 200 common proverbs and idioms between Turkish and Arabic were included in the solution suggestions section. Also, sample images from the website prepared and made available by us are also presented in the suggestions section.

Keywords: Teaching Turkish as a Foreign Language, Proverbs, Idioms, Culture Transfer.

ÖN SÖZ

Türkçenin yabancı bir dil olarak öğrencisi ve öğreticisi sıfatıyla, önemli ama göz ardı edildiğini düşündüğüm atasözleri ve deyimler konusu üzerine hazırlanan bu çalışma, Türkçeyi öğrenen Ürdünlü öğrencilerin atasözü ve deyimleri öğrenme konusunda yaşadıkları güçlükleri belirlemeyi ve çözümler üretmeyi hedeflemiştir. Öğrenci ihtiyaçları doğrultusunda üretmeye çalıştığımız bu çözümlerin gerek öğrencilere gerekse öğretmenlere yararlı olmasını dileriz.

Bana Türkiye’de eğitim görme ve yüksek lisans yapma fırsatı sunan, maddi ve manevi olarak destekleyen Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı’na ve Türkiye Bursları’na teşekkürlerimi sunarım.

Tezimin her aşamasında yardımlarını, ilgisini ve desteğini hiçbir zaman esirgemeyen değerli danışmanım Dr. Öğr. Üy. Levent Ali ÇANAKLI’ya sonsuz şükranlarımı yürekten sunmayı bir borç bilirim.

Bu tezi, hayatımın her anında desteklerini içten bir şekilde hissettiren ve beni bugünlere getiren, benim ilk öğretmenim ve her zaman gurur duyduğum canım annem Dr. Wafaa TAKROURI’ye ve beni bir şekilde gördüğüne ve gurur duyduğuna inandığım rahmetli babama ithaf ediyorum. Benim iyi günümde kötü günümde, her zaman arkamda olan ve destekleyen sevgili geniş aileme gönülden teşekkür ederim.

Türkçe öğrenmeye başladığım ilk günden itibaren bana güvenen, öğrencilerine en iyi eğitimi sunan kıymetli hocam Dr. Bağdagül MUSA’ya, Ürdün Üniversitesinde ve Bursa Uludağ Üniversitesindeki tüm değerli hocalarıma; hayatımın bir dönemini paylaştığım, yüksek lisans yıllarımın iyi ve kötü anlarında yanımda olan yoldaşım Jood BİBERS’e ve benim gönül arkadaşşıma teşekkür ederim.

Baraa Ahmad

Bursa, Ocak 2021

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iv
ÖN SÖZ	vi
TABLOLAR LİSTESİ.....	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ	x
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ	xi
1. BÖLÜM: GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırma Soruları	4
1.4. Araştırmanın Önemi	4
1.5. Varsayımlar	5
1.6. Sınırlılıklar	6
1.7. Tanımlar	6
2. BÖLÜM: LİTERATÜR TARAMASI	8
2.1. Kitaplar.....	8
2.2 Tezler.....	9
2.3. Makaleler.....	11
3. BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE	15
3.1. Kavram Alanı	15
3.1.1. Kültür.....	15
3.1.2 Dil, ana dili ve yabancı dil.....	16
3.2. Yabancı Dil Öğretiminde Kültür Aktarımının Yeri ve Önemi.....	18
3.3. Atasözü.....	24
3.4. Deyim.....	25
4. BÖLÜM: YÖNTEM	27
4.1. Araştırmanın Modeli	27
4.2. Çalışma Grubu	27
4.3. Verilerin Toplanması.....	27
4.4. Verilerin Çözümlemesi	28
5. BÖLÜM: BULGULAR VE YORUM	30

5.1. Görüşme Soruları ve Analizi.....	30
5.2. Test Soruları ve Analizi.....	57
6. BÖLÜM: ÇÖZÜM ÖNERİLERİ.....	86
6.1.Tablo	86
6.2. Etkinlikler.....	102
6.2.1. Eşleştirme.	102
6.2.2. Kavram haritası oluşturma.....	104
6.2.3. Şarkı sözlerinden yararlanma.	104
6.2.4. Karikatür.....	107
6.2.5. Duygucuk (emojiler).....	109
6.2.6. Resim çizme.	111
6.2.7. Atasözü-deyim hikâyeleri ve fıkralar.	112
6.2.8 Oyunlar.	115
6.2.8.1. Adam asmaca.....	115
6.2.8.2. Kahoot.	115
6.2.9. Medya türleri.	116
6.2.9.1. Reklam.....	116
6.2.9.2. Film, dizi ve videolar.....	117
6.3. İnternet Sitesi	123
7. BÖLÜM: TARTIŞMA VE ÖNERİLER	126
KAYNAKÇA.....	135
EKLER.....	144
ÖZ GEÇMİŞ	147

TABLÖLAR LİSTESİ

<i>Tablo</i>	<i>Sayfa</i>
1. Değişkenler.....	30
2. Öğrencilerin Arapça atasözü ve deyim örnekleri	35
3. Testin 1. sorusunun analizi	58
4. Testin 2. sorusunun analizi	62
5. Testin 3. sorusunun analizi	66
6. Testin 4. sorusunun analizi	71
7. Testin 5. sorusunun analizi	75
8. Türkçe - Arapça atasözleri	86
9. Türkçe - Arapça deyimler.....	95
10. Tarkan'ın "Metamorfoz" albümümde kullanılan atasözleri ve deyimler.....	105
11. Deyim içeren reklam örnekleri	116
12. "Tosun Paşa" filminde geçen atasözleri ve deyimler	121
13. Araştırmanın 4. sorusunun analizi	130

ŞEKİLLER LİSTESİ

<i>Şekil</i>	<i>Sayfa</i>
1. Jiang’a göre dil ve kültür ilişkisi	19
2. Testin 1. sorusuna verilen cevapların analizi	61
3. Testin 2. sorusuna verilen cevapların analizi	64
4. Testin 3. sorusuna verilen cevapların analizi	69
5. Testin 4. sorusuna verilen cevapların analizi	72
6. Testin 5. sorusuna verilen cevapların analizi	83
7. Eşleştirme örneği	103
8. Kavram haritası örneği	104
9. “Nane Limon Kabuğu” şarkısının sözleri	107

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

<i>Fotoğraf</i>	<i>Sayfa</i>
1. Yedi İklim Türkçe A1 Ders Kitabında “ortaya çıkmak” deyimi.....	49
2. Yedi İklim Türkçe A2 Ders Kitabında “ayağı yerden kesmek” deyimi.....	49
3. Yedi İklim Türkçe B1 Ders Kitabında “can kulağıyla dinlemek” ve “boşa gitmek” deyimleri	49
4. Yedi İklim Türkçe B2 Ders Kitabında “Misafir umduğunu değil bulduğunu yer.” atasözü	50
5. Yedi İklim Türkçe C1 Ders Kitabında eşleştirme alıştırması.....	50
6. Bindiği dalı kesmek.	108
7. Ateşle barut bir yerde durmaz.	108
8. Gözü yüksekte (yükseklerde) olmak.	108
9. Denize düşen yılana sarılır.	108
10. Armut piş ağızıma düş.	108
11. Aç ayı oynamaz.	108
12. Ne ekersen onu biçersin.....	109
13. Yuvayı yapan dişi kuştur.	109
14. Duygucuk örneği	110
15. Ayağını kesmek.	111
16. Ayaklar baş, başlar ayak olmak.	111
17. Kulağına küpe olmak.	111
18. Eli ayağı bağlı.	111
19. “İpe un sermek” fıkrası.....	112
20. “Tencere yuvarlanmış kapağını bulmuş” hikâyesi	113

21.	“Adam asmaca” örneği	115
22.	Web sitesinin ana sayfası.....	123
23.	Web sitesinin “kavram alanı” sayfası.....	123
24.	Web sitesinin “sözlükler” sayfası.....	124
25.	Web sitesinin “etkinlikler” sayfası.....	124
26.	Web sitesinin “test” sayfası.....	124
27.	Web sitesinin “reklam” sayfası.....	125
28.	Web sitesinin “dizi” etkinliği.....	125
29.	Web sitesinin “tablo” sayfası.....	125

1. Bölüm

Giriş

Çalışmamızın bu kısmında araştırma konusunun problemi, amacı, önemi, sınırlılıkları ve tanımları ile ilgili bilgiler bulunmaktadır.

1.1. Problem Durumu

Toplumlar sahip oldukları kültürü, kendi dillerini kullanarak yayar ve geleceğe taşır. Bir toplumun bireyleri arasında düşünce ve duygu ortaklığı ancak dil vasıtasıyla kurulabilir. Bu ortaklık geçmişten bugüne, bugünden geleceğe dil ile aktarılabilir. Dolayısıyla dilin en önemli işlevlerinden biri, aktarım yoluyla kültürün yeni nesillere taşınmasını sağlamasıdır. Bu hususu Kaplan (2005, s.143) şöyle ifade eder: “Her millet dilini kendi ihtiyaçlarına, kültür ve medeniyet seviyesine, zevkine göre yaratır. Dil, tıpkı ev gibi bir milletin duygu, düşünce ve hayatının barındığı, korunağıdır”.

“Dildeki her türlü yapı ile anlam arasındaki ilişkinin kültürel bir boyutu vardır.” (Melanlıoğlu, 2008, s. 66) tespitinden hareketle, bir dili edinirken o dilin sözcüklerini ve dil bilgisini öğrenmenin yanı sıra kültürel unsurlarını da öğrenmenin, dile olan hâkimiyeti arttıracaklarını söylemek mümkündür. Ayrıca, kültürel unsurların sürece dâhil olması dil öğrenimini kolaylaştırmakta ve daha zevkli hale getirmektedir. “Zaten ‘Avrupa Dil Portfolyosu’nun esasını teşkil eden üç temel görüşten birisini de yabancı dil öğretiminde kültürel değerlere yer verilmesi ilkesi oluşturmaktadır.” (C. Özdemir, 2013, s. 158). Diller için Avrupa Ortak Çerçeve Metni’nde de (Avrupa Konseyi / Modern Diller Bölümü, 2013) bütün seviyeler için sözlü performans değerlendirme amaçlı bir tablo geliştirilmiştir. Bu tabloda dil kullanımının çeşitli nitelikteki öğeleri üzerinde yoğunlaşmakta ve aşağıda gösterildiği üzere deyimler ve günlük ifadelerin öğretime de yer verilmektedir.

- A1 seviyesinde; kişisel bilgiler ve bazı bilinen basit ve somut günlük durumlar ile ilgili, sadece çok kısıtlı ezberlenmiş sözcük dağarcığına ve duruma özgü basit deyimlere sahiptir.
- A2 seviyesinde; alışveriş, aile ve yakın çevre ile ilgili basit ve sınırlı günlük konuşma gereksinimleri için yeterli sözcük dağarcığına sahiptir. Temel iletişim için gereken ifadeleri ve basit temel cümle yapılarını ezberlenmiş deyimler ile birlikte kullanabilir.
- B1 seviyesinde; aile, hobiler, boş zaman etkinlikleri, yolculuk gibi alanlar ile ilgili yeterli sözcük dağarcığına sahiptir. Bazen ara vererek ya da başka tanımlamalar kullanarak görüşünü anlatabilir.
- B2 seviyesinde, kendi alanında soyut ve somut konular içeren güncel olaylar hakkında görüşünü belirtebilir. Ancak cümle kurarken veya kelime araması gerektiğinde ara verebilir. Nadir kullanılan deyimleri anlamakta zorluk çekebilir.
- C1 seviyesinde, karmaşık konularda düşüncelerini düzenli ve net bir şekilde belirtebilir. Zengin konuşma araçlarına sahiptir. Deyimler ve günlük dil ifadelerinde yetkindir.
- C2 seviyesinde, çeşitli dilsel araçları çok esnek bir şekilde kullanarak kendi düşüncelerini anlatabilir. Deyimlere ve günlük dil ifadelerine hâkimdir.

Nitekim, bu sabit kalıplar günlük kültürün önemli bir parçası olduğundan, dil öğretiminde hedef dilin sözcükleri ve dil bilgisinin yanı sıra, öğrencilerin seviyesine göre atasözleri ve deyimlere yer verilmesi şarttır.

Bir dildeki atasözü ve deyimlerin derin anlamları, birbirine yakın kültüre sahip toplumlar tarafından daha iyi anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, “Osmanlı İmparatorluğu çatısı altında uzun yıllar birlikte yaşamış iki millet” olan (Bayram, 2016, s. 1695) Türkler ve Araplar arasında tarihî ve dinî bağlar bulunması, bu iki milletin diline de yansımış. Arapça ve Türkçe arasındaki kelime alışverişi, ortak anlamlı ifadeler, dile yansıyan kültürel altyapılar

vb. Türk ve Arapların birbirlerinin dillerine ilgi duymalarını¹ ve dillerini öğrenmelerini - Arapça ve Türkçe farklı dil ailelerinden olsa da- kolaylaştırmıştır. Bununla birlikte, her dilde olduğu gibi bu dillerin öğreniminde de karşılaşılan birtakım zorluklar bulunmaktadır ve bu zorluklardan biri, çalışma konumuz olan atasözü ve deyimlerin öğrenilmesinde karşımıza çıkar. Yerel/mahallî kelime kullanımı, deyim/atasözü çakışması (kelime kelime çevrildiğinde aynı olan atasözü ya da deyim iki dilde farklı anlamlara gelmesi), Arapça sözlüklerde Âmmî atasözü ve deyimlere çoğunlukla yer verilmemesi gibi birtakım sebeplerin yol açtığı bu zorlukları, görebildiğimiz kadarıyla, Türkçe öğrenen Arap öğrencilerin çoğu yaşamaktadır. Bu durum, Türk dili ve kültürü ile ilgili konulara büyük ilgi gösteren Ürdünlü öğrenciler için de geçerlidir.

Bu çalışmada, Türk kültürünün önemli bir parçası olan atasözleri ve deyimleri öğrenirken Ürdünlü öğrencilerin yaşadığı güçlükler konu olarak ele alınmaktadır. Araştırmanın problemi “Ürdünlü öğrenciler Türkçe atasözleri ve deyimleri öğrenirken ne tür güçlükler yaşamaktadır ve bu güçlüklerle ne tür çözümler üretilebilir?” sorusu olduğundan, öncelikle sorunların tespiti için yapılan görüşmelerin ve uygulanan testin sonuçları analiz edilmiş; daha sonra çözüm olarak ortak ve benzeşen atasözleri ve deyimler belirlenerek tablolaştırılmış, atasözleri ve deyimleri öğretmek için kullanılabilecek uygun etkinlikler ve öneriler sunulmuştur.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada esas olarak Ürdünlü öğrencilerin Türkçe atasözü ve deyimleri öğrenirken hangi güçlükleri yaşadıklarını belirlemek ve bu güçlüklerin çözümüne ilişkin öneriler sunmak amaçlanmıştır. Bu doğrultuda, Ürdün’de iki ayrı kurumda Türkçe öğrenimi gören ve farklı seviyelerde bulunan 63 öğrenciye ulaşılmıştır. 50 öğrenciye toplam 5 ana soru

¹ “Arapların, Türklerle tarihî ve dinî bağlarının olması bir yana, son dönemlerde müşterek değerlere dayalı dış politikanın geliştirilmesi ve Türk dizilerinin oldukça yakından takip edilmesi, Arap dünyasının Türkçeye olan ilgisini artırmış”tır (İnan & Öztürk, 2015, s. 379).

ve 38 alt sorudan oluşan bir test uygulanmıştır. Testte sorulan atasözü ve deyimler, Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti’nden ve Atagül’ün (2015) “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Atasözleri ve Deyimlerin Sıklık Analizi” adlı makalesinden seçilmiştir. Ayrıca bu 63 öğrencinin 20’si ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerin atasözü ve deyim kavramları hakkındaki bilgilerini ölçmek, ana dillerini ve Türkçeyi konuşurken atasözü ve deyimleri ne sıklıkla kullandıklarını, atasözü-deyim öğrenirken/kullanırken karşılaştıkları güçlükleri tespit etmek amacını taşıyan 15 soru, görüşmede sorulmak üzere belirlenmiştir. Söz konusu test ve görüşme soruları, alan uzmanlarından iki öğretim üyesinin değerlendirmesine sunulmuş ve daha sonra uygulanmıştır.

1.3. Araştırma Soruları

Araştırmanın amacına yönelik olarak aşağıdaki sorulardan hareket edilmiştir:

1. Arapça ile Türkçe atasözleri ve deyimler arasındaki benzerlikler-farklılıklar nelerdir?
2. Ürdünlü öğrenciler Türkçe ile kendilerini ifade ederken atasözleri ve deyimleri ne kadar verimli kullanabilmektedirler?
3. Ürdünlü öğrenciler kendi dillerindeki atasözleri ve deyimlerin Türkçedeki karşılıklarını ne ölçüde başarıyla bulabilmektedirler?
4. Ürdünlü öğrenciler Türkçe atasözleri ve deyimleri öğrenmede ne tür zorluklar yaşamaktadırlar?
5. Ürdünlü öğrencilerin Türkçe atasözleri ve deyimleri öğrenirken yaşadıkları zorluklar için ne tür çözümler geliştirilebilir/uygulanabilir?

1.4. Araştırmanın Önemi

Türkiye ve Ürdün arasındaki dinî, tarihî ve kültürel yakınlık, bu iki ülke toplumlarının yaşam tarzları ve dilleri arasında da bir yakınlığı doğurmuştur. Özellikle dilde görülen bu yakınlık kelime, deyim, atasözü gibi düzeylerde pek çok unsurun ortak kullanımıyla kendisini göstermiştir. Ayrıca, “Türkiye’nin, bilhassa Türkiye İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı

Başkanlığı (TİKA), Yunus Emre Enstitüleri ve Yurt Dışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı (YTB) gibi kurumlarıyla, son yıllarda gerçekleştirdiği dışa açılma politikasıyla Türkçe de daha fazla öğrenilmek istenilen bir dil hâline gelmiştir.” (Yayla, 2018, s.4). Bütün bu sebepler sonucunda, Türkçe öğrenmek isteyen Ürdünlülerin sayısı giderek artmaktadır. Dil öğrenmenin sadece maddi boyutu yoktur, bir dili öğrenmek aynı zamanda bir gönül bağı kurmak anlamına da gelir. Dolayısıyla iki toplum arasındaki maddi-manevi ilişkilerin güçlenmesi anlamında hem Türkçe hem de Arapça öğretiminin yaygınlaşması mutluluk vericidir.

Bu bağlamda, Türkçeyi öğrenen Ürdünlü öğrencilerin karşılaştıkları öğrenme güçlüklerinin tespit edilmesi ve giderilmesi için birtakım çalışmalar yapmak gereklidir. Bununla ilgili olarak, bizim görebildiğimiz sorunlardan biri olan “Türkçe atasözü ve deyimlerin öğrenilmesinde karşılaşılan güçlükler”, Türkçe öğretiminin kültürel boyutunu da ilgilendirdiği için önemlidir. Öğrencilerin bu atasözü ve deyimleri doğru ve duruma uygun bir şekilde kullanabilmesi, Türk toplumu ve kültürü ile daha yakın ilişkiler kurabilmelerini sağlayacaktır. Bu doğrultuda yaptığımız görüşmelerden ve uyguladığımız testten elde ettiğimiz veriler ışığında ortaya çıkan zorluklara çözüm olarak, Ürdün’de konuşulan Âmmî Arapça ve Türkçe arasında belirleyebildiğimiz ortak ve benzeşen atasözleriyle deyimlerden oluşturduğumuz listenin ve hazırladığımız diğer etkinliklerin bu amaca hizmet etmesi hedeflenmektedir.

1.5. Varsayımlar

Araştırmada şu varsayımlardan hareket edilmiştir:

1. Atasözleri ve deyimler, o dilin kültürel ve tarihsel altyapısıyla birlikte öğrenildiğinde, kültür aktarımı işlevini etkili şekilde yerine getirir.
2. Atasözleri ve deyimler, toplumsal tecrübeler sonucunda ortaya çıkar. Bundan dolayı, aynı tecrübeyi yaşamamış yabancı bireyler hedef dildeki atasözleri ve deyimleri anlama noktasında güçlükler yaşarlar.

3. Yabancılara Türkçe atasözleri ve deyimler öğretilirken benzerlikler ve somutlaştırmalardan hareket edilir.
4. Arap ve Türk kültürleri arasında yakınlıklar olmasına rağmen Türkçe öğrenen Ürdünlü öğrenciler, deyim ve atasözlerini öğrenirken birtakım zorluklar yaşamaktadır.
5. Deyim ve atasözü kavramlarının birbirine karıştırılması, yakın söyleyişli ifadelerin iki dilde farklı anlamlar taşıması, fasih Arapçadaki atasözü ve deyimlerin günlük dilde kullanılmaması, aynı ya da benzer kelimeleri içeren Türkçe deyim ve atasözlerinin kafa karışıklığına yol açması bu zorlukların başta gelenleridir.
6. Arapça ve Türkçe arasında anlamları aynı ya da yakın olan birçok atasözü ve deyim bulunması, öğrenme güçlüklerinin giderilmesinin bir yolu olarak görülebilir.
7. Atasözleri ve deyimlerin öğretiminde reklam, şarkı, komedi filmi gibi medya unsurlarından yararlanılarak yapılacak etkinlikler öğretimi daha verimli hâle getirebilir.

1.6. Sınırlılıklar

Bu araştırma;

1. Türkçe ve Ürdün’de konuşulan Âmmî Arapça atasözleri ve deyimler,
2. Ürdün’de, başkent Amman’da bulunan Ürdün Üniversitesi Yabancı Diller Fakültesi Türkçe ve İngilizce Bölümünde okuyan 3. ve 4. sınıf öğrencileri ile Amman Yunus Emre Enstitüsü B2 ve C1 seviyesindeki öğrencilerden oluşan 63 kişilik bir grup ve bu gruba uygulanan test ve görüşme sonuçlarıyla sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

Atasözü: “Uzun deneme ve gözlemlere dayanılarak söylenmiş ve halka mal olmuş, öğüt verici nitelikte söz, deme, mesel, sav, darbimesel” (Türk Dil Kurumu [TDK], 1988, s. 155).

“Atalarımızın, uzun denemelere dayanan yargılarını genel kural, bilgece düşünce ya da öğüt olarak düsturlaştıran ve kalıplaşmış biçimleri bulunan kamuca benimsenmiş özsözler” (Aksoy, 1988, s.37).

Deyim: “Genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, kendine özgü bir anlam taşıyan kalıplaşmış söz öbeği, tabir” (TDK, 1988, s. 576).

“Bir kavramı, bir durumu ya çekici bir anlatımla ya da özel bir yapı içinde belirten ve çoğunun gerçek anlamlarından ayrı bir anlamı bulunan kalıplaşmış sözcük topluluğu ya da tümce” (Aksoy, 1988, s.52).

Fasih Arapça: “Fasih; fasuha fiilinin sıfat-ı müşebbehesi olup ‘Doğru, açık-seçik, saf ve berrak’ gibi anlamlar taşımaktadır.” (Soyupek, 2016, s. 30). Fasih Arapça; kurallara sıkı sıkıya bağlı ve sağlam eğitim gerektiren Arapçadır. Kitaplar, gazeteler, haberler vs. resmî durumlarda kullanılmaktadır. Fasih Arapça yazılır ama önceden hazırlanmış konuşmalar dışında konuşulmamaktadır.

Âmmî Arapça: “Âmmîce, fasihin aksine Arap ülkeleri arasında farklı olup, sonraları da çoğalarak bir bölge içerisinde dahi farklılıkları ortaya çıkmıştır. Örneğin Şam bölgesinde birçok bölge lehçeleri vardır. Bu lehçeler, bazen bir bölge içinde anlaşılabilir olur.” (Soyupek, 2016, s. 32). Âmmî Arapça konuşulur ama yazılmamaktadır.

2. Bölüm

Literatür Taraması

Bu bölümde, çalışmanın konusu, amacı ya da problemi ile ilgili önceden yapılmış çalışmalara yer verilmektedir.

2.1. Kitaplar

Yabancılarla Türkçe öğretimi denince tarihsel olarak ilk sırada yer alan ve anılması gereken eser, Kâşgarlı Mahmut'un *Divanu Lüğati't-Türk*'üdür. Bağdat'ta 1072-1074 yılları arasında Karahanlı Türkçesi ile yazılan, Araplara Türkçe öğretmek amacını taşıyan bu büyük eser Türkçenin bilinen ilk sözlüğüdür. Aynı zamanda bir ansiklopedi, antoloji ve dil bilgisi kitabı özellikleri de taşımaktadır ve bu yönleriyle *Divanu Lüğati't-Türk*, Türk kültürünün en büyük ve en eski dil hazinelerinden biridir. Bir anlamda o, Türk dili ve kültürünü öğretip aktaran ilk “öğretim seti”dir. Söz konusu eserde Türkçe sözcüklerin açıklaması Arapça olarak yazılmıştır. Örnek verilen Türkçe cümlelerin Arapça anlamları da verilmiştir. Mesela eserde atasözü karşılığında kullanılan *sav* kelimesi, Arapça *mesel* anlamına gelmektedir: “Savda mundag kelir: meselde böyle denir” (Kâşgarlı Mahmud, 2005, s. 477).

Ebû Hayyân el-Endelüsî'nin *Kitâbu'l-İdrâk li-lisâni'l-Etrâk* (Türklerin Dilini Anlama Kitabı), Araplara Türkçe öğretmek maksadıyla yazılan bir başka önemli eserdir. Memlûkler Döneminde Mısır'da Türk idarecilerin Arapçayı iyi derecede bilmemeleri ve sarayda Türkçe konuşulması, Türkçe öğrenmeye karşı bir ilgi meydana getirmiştir. Bu ilginin farkına varan o dönemin meşhur dil âlimlerinden biri de Ebû Hayyân el-Endelüsî'dir. Ebû Hayyân Türkçe öğrenerek ve daha önce yazılan eserleri tetkik ederek, 1312 yılında Kahire'de *Kitâbu'l-İdrâk li-lisâni'l-Etrâk*'ı kaleme almıştır. “Müellifin ön sözde de belirttiği üzere eser klasik dil kitaplarının düzenine uygun olarak lügat (sözlük), sarf (morfoloji) ve nahiv (sentaks) bölümlerinden oluşmaktadır. Ancak nüshalarda eser, lügat (sözlük) ve tasrif (gramer) şeklinde iki başlıkta toplanmıştır” (Aldemir, 2019, s. 71).

Bu alandaki diğer bir eser ise Araplara Türkçe öğretmek amacıyla yazılmış dil bilgisi kitabı, *El-Kavaninü'l-Küllîye Li-Zabti'l Lügati't- Türkiyye* (Türk Dilinin Öğrenilmesi İçin Bütün Kurallar)'dır. Mısır'da, 15. yüzyıl başlarında yazıldığı düşünülen eserin yazarı bilinmemektedir. Yazarın Türk olmamasına rağmen Türkçeyi iyi derecede bildiği, eserde geçen: “Çünkü ben ne Türk’üm ne de Türk oğullarıdanım, onların ülkelerine de gitmedim. Benim bilgim, onlarla çok düşüp kalkmam ve birlikte olmam sebebiyle kendilerinden duyduklarına dayanmaktadır.” (Toparlı, 1999, s.3-4) ifadesinden anlaşılmaktadır. Yazar, Türklerle çok iyi olan ilişkilerinden dolayı ve onlardan duyduklarına istinaden bu eseri meydana getirmiştir. Söz konusu eser bir mukaddime, üç bab ve bir hâtimeden oluşmaktadır. Mukaddimede Türkçenin harfleri sıralanmaktadır ve Türkçedeki bazı ses değişiklikleri, ünsüz düşmesi, kelimenin üçe (fiil, isim ve edat) ayrıldığı ve fiilin hareket noktasının emir 2. teklik şahıs olduğu belirtilmektedir. Eserin birinci babında fiil, ikincisinde isim, üçüncüsünde ise edat konuları örnekler ile anlatılmaktadır. Hâtime kısmında ise emir 2. teklik şahıs şeklinde birçok fiilin listesi sunulmaktadır. Eserin tek nüshası İstanbul Şehit Ali Paşa Kütüphanesi’nde bulunmaktadır. *El-Kavaninü'l-Küllîye Li-Zabti'l Lügati't- Türkiyye* gibi eserlerin yabancılara Türkçe öğretiminde incelenmesi ve değerlendirilmesi oldukça faydalıdır. Zira yazar, eserde dil bilgisi kurallarıyla Türkçeyi öğretirken Türk kültürüne de yer vermiştir. Dolayısıyla bu eserde dil ile kültür arasındaki ilişki gözetilmeye çalışılmıştır. “*El-Kavânînü'l-Küllîyye Li-Zabti'l-Lügati't-Türkiyye* gibi eserlerin lisans düzeyinden itibaren öğrencilere tanıtılması bu tip eserlerde yer alan söz varlığının yabancılara Türkçe öğretimi açısından değerinin anlatılması faydalı olabilir” (Er, 2015, s. 297).

2.2 Tezler

Akpınar (2010), *Deyim ve Atasözlerinin Yabancılara Türkçe Öğretiminde Kullanımı Üzerine Bir Araştırma* adlı yüksek lisans çalışmasında deyim ve atasözlerinin öğretim sürecinde niçin, nasıl ve ne kadar yer alması gerektiğini örneklerle açıklamayı amaçlamıştır.

Çalışmanın sonunda, kültür aktarımının sağlıklı yapılabilmesi için atasözleri ve deyimlerin yabancılara Türkçe öğretim sürecine mutlaka alınması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Alsalemi (2017) *Yemen ve Türkiye’de Kullanılan Atasözleri (Aile-Akrabalık) Arasındaki Benzerlikler Üzerine Bir Araştırma* adlı yüksek lisans tezinde aile ve akrabalık ile ilgili Yemen atasözleri ile Türkçe atasözlerini karşılaştırmıştır. Tezde, El-Kâdî İsmail bin Ali El-Ekve’in yazdığı iki ciltten oluşan *El-Emsalü'l Yemâniye* adlı kitaptaki aile ve akrabalık ile ilgili atasözleri tespit edilip Türkçeye çevrilmiştir. Daha sonra bu atasözlerinin altına Türkçe karşılıkları yazılmıştır.

Duru (2009) *Atasözleri ve Deyimlerin Yabancılara Öğretilmesinde Yöntem ve Teknikler* adlı yüksek lisans tez çalışmasında yabancılara Türkçe öğretiminde temel, orta ve ileri düzeylere göre atasözü ve deyimlerin nasıl, ne kadar ve hangilerinin öğretilmesi gerektiğini örneklerle açıklamıştır. Zikredilen çalışmada yabancılara Türkçe öğretilmesinde kullanılacak yöntemler, teknikler ve öncelik sıralaması üzerinde de durulmuştur.

Abdelli (2015) *Türkçe ve Arapçada Ortak veya Benzeşen Atasözleri* (2015) adlı yüksek lisans tezinde Türkçe ve Arapça arasında ortak veya benzeşen atasözlerini konularına göre sınıflandırmıştır. Zikredilen atasözlerinin kullanıldığı durumlar da anlatılmıştır. Daha sonra, tezde geçen bütün atasözleri karşılıkları ile beraber bir tabloda toplanmıştır.

Arslan’ın (2014) *Yabancılara Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarında Söz Varlığı Unsurlarının İncelenmesi* isimli yüksek lisans tezinde Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe (1 [A1, A2], 2 [B1], 3 [B2, C1]) ders kitaplarındaki söz varlığı unsurları sınıflama yöntemiyle tespit edilip kitaplar arasında karşılaştırmalar yapılmıştır.

Ülker’in (2007) *“Hitit Ders Kitapları” Örneğinde Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kültür Aktarımı Sürecine Çözümleyici ve Değerlendirici Bir Bakış* adlı yüksek lisans tezinde kültür aktarımı unsurları Hitit serisi kitapları esas alınarak incelenmiştir. Tezde,

bu unsurların içinde bulunan atasözleri ve deyimlerin kültür aktarımı açısından önemine ve kitaplarda ne şekilde ele alındığına değinilmiştir.

Sarıtaş (2014), *Kültürel Yaklaşımın Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Uygulanması ve Öğrenci Görüşleri* adlı yüksek lisans çalışmasında İstanbul Üniversitesi Dil Merkezi Süleymaniye Şubesinde Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kültürel yaklaşımı uygulamış ve bu uygulama hakkında öğrenci görüşlerini araştırmıştır. Öğrenciler kültürel yaklaşımla yapılan dersler hakkında olumlu görüşler vermiştir.

Tekin (2019), *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Kitaplarında Atasözü ve Deyimlerin Öğretim Stratejileri Üzerine Bir Durum Tespiti* (2019) adlı yüksek lisans tezinde İstanbul Yabancılar İçin Türkçe (B1) ders ve çalışma kitaplarını; Yunus Emre Enstitüsü Yedi İklim Türkçe (B1) ders, çalışma ve öğretmen kılavuz kitaplarını inceleyerek bu kitaplarda bulunan atasözü ve deyimlerin öğretim stratejilerini tespit etmeyi amaçlamıştır.

2.3. Makaleler

Turhan Tuna (2014), “Yabancı Öğrencilere Türkçe Öğretiminde Türk Kültür Elçisi Olan “Atasözleri”nin Kullanımı” adlı makalesinde yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde folklorun temel unsurlarından biri olan atasözlerinin kültür aktarımında nasıl bir öneme sahip olduğunu ve yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde neden atasözlerinden yararlanılması gerektiğini açıklamıştır.

Güneş (2009) “Yabancı Dil Öğretiminde Deyim Öğretimi: Yöntemler, Teknikler ve Uygulamalar” adlı makalesinde hem yabancı dil bilgisi ve kullanımları açısından deyimlerin önemine hem de ana dilde deyimleri öğrenmenin önemine değinmiştir. Deyim öğretimi sürecinde öğretmenin ve öğrencinin rolleri, içerik belirleme ve kullanılan teknikler makalede incelenen konular arasındadır. Yazar ayrıca deyim öğretimi alanında önerilere de yer vermiştir.

Tüm ve Sarkmaz'ın (2012) “Yabancı Dil Türkçe Ders Kitaplarında Kültürel Öğelerin Yeri” adlı makalesinde Yeni Hitit 1, 2, 3 kitaplarındaki okuma metinleri taranmış, kitaplardaki kültürel unsurlar ve bu unsurların nasıl aktarıldıkları incelenmiştir.

Cooper (1998), “Teaching Idioms” (Deyimleri Öğretmek) adlı makalesinde, deyimlerin mecazi ifadeler olmaları sebebiyle dil öğrenenlere zorluklar çıkardığını vurgulamıştır. Zikredilen makalede deyim edinimi konusuyla ilgili başka araştırmaların sonuçlarından yola çıkılarak ana dilini öğrenenlere, iki dilli öğrencilere, yabancı dil öğrenenlere ve öğretmenlere deyim öğrenimi-öğretimiyle ilgili önerilerde bulunulmuştur.

Irujo (1986), “A Piece of Cake: Learning and Teaching Idioms” (Çocuk Oyunağı: Deyimleri Öğrenmek ve Öğretmek) adlı makalesinde ikinci dil öğrenenler için deyimleri öğrenmenin neden zor olduğunu anlatmıştır. Ayrıca öğrencilere deyimleri öğrenmede, öğretmenlere ise öğretmede kolaylık sağlayabilecek on tane uygulama ve etkinlik önerisi sunmuştur.

A. Özdemir, Demir ve Özkan (2017), “Türkçe'nin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Deyimler: İki Farklı Öğretim Tekniğinin Karşılaştırılması” adlı çalışmalarında deyimlerin, işitsel-görsel araçlarla yapılan öğretim tekniği ile bağlamlama (metin içerisinde verilerek) öğretim tekniğini karşılaştırmışlardır. Karşılaştırmayı yapmak için Hitit, İstanbul ve Yedi İklim ders kitaplarında B1-B2 seviyelerindeki deyimleri esas almışlardır.

Bulut'un (2013) “Türkçe Eğitimi ve Öğretiminde Dil ve Kültür Aktarımı Aracı Olarak Atasözleri ve Deyimlerin Önemi” başlıklı makalesinde, literatür tarama modeli kullanılarak, Türkçe eğitimi ve öğretiminde atasözü ve deyimlerin önemi ve işlevlerinden bahsedilmiştir.

Yılmaz Atagül'ün (2015) “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Atasözleri ve Deyimlerin Sıklık Analizi” adlı makalesinde yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde hangi seviyede hangi atasözleri ve deyimlerin aktarılması gerektiği üzerinde durulmuştur. Türkçede sık kullanılan atasözleri ve deyimler tespit edilmiştir. Bu sıklığı tespit edebilmek için, Türkçe

alanında tecrübeli öğreticilerden oluşan bir kurul oluşturulmuş, öğreticilerin görüşleri sorularak sık kullanılan 150 atasözü ve 150 deyim belirlenmiştir.

Chateris-Black'in (1995) "Proverbs in Communication" (İletişimde Atasözleri) adlı makalesinde atasözlerinin mecazi dil, kibar davranış ve konu hakimiyeti olmak üzere üç yönden iletişimdeki rolleri ile konuşma yönetiminde atasözlerinin rolü araştırılmıştır. Makalenin sonunda, atasözlerinin dil öğretimi ve kültürler arası iletişimle ilgilenenler için önemli ama çokça göz ardı edilen bir veri kaynağı olduğu belirtilmiştir.

Tüm (2010), "Atasözlerinin Değişik Kültür ve Dilleri Anlamadaki Rolü" adlı makalesinde, atasözlerinin öğretim sürecinde özellikle iletişim noktasındaki önemini, kültürü anlamadaki rolü ve kültürden kültüre arz ettiği değişiklikleri hem öğrenci hem de öğretmen açısından vurgulamıştır. Makalede, farklı dil ve kültürlerdeki atasözü ve deyimlerin benzerlik, farklılık veya diğer dillerde var olup olmama durumlarını tespit etmek için karşılaştırmaya gidilmiştir. Bu karşılaştırmada çok sayıda dilden örneklere yer verilerek (Almanca, Çekçe, Fransızca, Hollandaca, Lehçe, Litvanca, Macarca ve Slovakça) makale malzeme bakımından zenginleştirilmiştir.

Altaylı'nın (2010) "Atasözü ve Deyimler Arasındaki Farklar" adlı makalesine göre atasözleri ve deyimler, insanların tabiatı anlayıp kavrayarak meydana getirdikleri ilk edebî ve sanatsal örneklerdir. Söz konusu makalede yazar, atasözü ile deyim arasındaki farkları şu şekilde göstermiştir:

1. Deyimleri atasözlerinden ayıran en önemli fark, onların bir anlayışı ifade etmek için oluşturulmuş olmaları ve özel kalıplar hâline getirilmeleridir.
2. Atasözlerinin asıl gayesi nasihat etmek, yol göstermek ve ibret alınması için gerçekleri göstermektir. Ancak deyimler bir gayeyi, bir anlayışı ya özel bir kalıp içinde veya ruhu cezbeden bir dille insanlara ulaştırır.

3. Biçim yönünden iki bölüme ayrılan deyimler anlayış yönünden de ikiye ayrılır:

a) Deyimlerin genelinde kalıplaşmış sözlerin anlamı, onların gerçek anlamlarıyla pek uyuşmaz,

b) Bazı deyimlerdeki anlam asıl anlamlarıyla örtüşür (Altaylı, 2010, s.130-133).

Esin (2015), “Dil Eğitiminde Bir Araç Olarak Atasözü” adlı makalesini “Türk dilini öğretmede, atalar sözünden yararlanarak dilin kurallarını en anlamlı örnekleriyle öğretmiş oluruz.” ifadesi üzerine temellendirmiştir. Yazar, dil eğitiminde atasözlerini kullanmanın faydalarını şu şekilde göstermiştir:

1. Türkçeyi sevdirmeye ve dil-kültür ilişkisini kurma,
2. Dil mantığını geliştirme,
3. Kavram bilgisi ve birliğini sağlama,
4. Kelime ve anlam bilgisini geliştirme,
5. Kelime servetini zenginleştirme,
6. Sözlü ve yazılı anlatma becerisinin geliştirilmesi,
7. Dinleme becerisini geliştirme,
8. Dil bilgisi öğretimi,
9. Ağız özelliklerinin giderilmesi (Esin, 2015, s.616-627).

3. Bölüm

Kuramsal Çerçeve

3.1. Kavram Alanı

3.1.1. Kültür. Latince kökenli bir kelime olan kültür, dünyanın hemen her dilinde çok farklı anlamlarıyla kullanılmaktadır. Türkçe kaynaklarda kültür kelimesine verilen anlamlar da aynı şekilde farklılıklar göstermektedir. Türkçeye Fransızcadan giren bu kelimenin tarifi ve içeriği ilk olarak sistemli, ciddi ve ilmi bir şekilde Ziya Gökalp tarafından açıklanmış ve kök anlamına uygun olarak “hars” kelimesi kullanılmıştır (Kaplan, 2004, s. 33).

Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlüğü (TDK, 1998, s.1436), kültür kelimesini “Tarihî, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddî ve manevî değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin.”, “Bir topluma veya halk topluluğuna özgü düşünce ve sanat eserlerinin bütünü” şeklinde tanımlar. Türk kültür tarihi araştırmacısı Kafesoğlu (2000), kültürün “Latince toprağı işleme” anlamına geldiğini söyleyerek kelimenin temel anlamına işaret ederken, Öner (2003, s.73) kültürü “İnsanın varolanlar hakkında elde ettiği bilgilerle, bu bilgilere dayalı olarak ortaya koyduğu eser ve davranışlar kültür denen şeyi oluşturur. Yani dışa aksettirilmesidir. Kültürde bilgi esas olduğundan bilgi türleri aynı zamanda kültür öğeleridir. Böylece bilginin gelişmesi kültürün gelişmesidir.” cümleleriyle açıklamıştır. Koç (2011, s.104) ise kültürün toplumdan topluma farklı açıklamaları bulunduğu üzerinde durmuştur: “Her topluluk kültürü, yaşayış ve davranış tarzına göre kendine özgü şekil ve metot ile açıklamıştır. Kültür, bilimsel alanda ‘uygarlık’; beşerî alanda ve günlük dilde ‘eğitim’; estetik alanda ‘sanat’ karşılığı olarak kullanılmaktadır”.

Kültürü tanımlayan bir diğer isim, 1896'da Oxford Üniversitesi'nde ilk antropoloji profesörü olan, E. B. Tylor'dır. Tylor'ın (1871, s.1) kültür tanımı şöyledir: “Bilgi, inanç,

sanat, hukuk, ahlak, gelenek ve insanın toplumun bir üyesi olarak edindiği diğer yetenek ve alışkanlıkları içeren karmaşık bir bütün”.

Bu bilgi ve tanımlardan hareketle, geçmişleri, değerleri ve gelenekleri ortak, aynı düşünce ve duygulara sahip milletlerin aynı ya da yakın kültürleri bulunduğunu söylemek mümkündür. Kültürün çok yaygın şekilde ve farklı alanları içine alacak şekilde kullanılması da bir bakıma kültürü tanımlamanın aslında ne kadar zor olduğunu bize göstermektedir.

3.1.2 Dil, ana dili ve yabancı dil. Kültür kelimesi gibi dil de tarih boyunca üzerinde en çok düşünülen, çalışılan ve özelliklerine göre birbirinden farklı tanımları yapılmış olan bir kavramdır. *TDK Sözlüğü*’nün (1998) genel ve toparlayıcı tanımına göre dil, “İnsanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma”dır (TDK, 1998, s.586). Daha ayrıntılı bir tanım veren Muharrem Ergin (2009) ise farklı boyutlarına dikkat çekerek dili “İnsanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta, kendisine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş içtimai bir müessese” (Ergin, 2009, s. 3) şeklinde tanımlar.

Dil alanıyla ilgili çok önemli ayrımlardan biri, dilin “öğrenilmesi” ya da “edinilmesi” bağlamında ortaya çıkmaktadır. Buna göre ana dili, öğrenilen değil, edinilen dil olması açısından değerlendirilmiştir. Çocuk, doğumundan itibaren özellikle anne ve babasından duyarak edindiği ana dili için derse gerek duymaz ve ana dili edinimi sürecinin sonunda mutlaka başarıya ulaşır. Bu anlamda “anadili [sic] edinmek otomatik veya bilinçsiz bir süreçtir. Bu sebeple anadili öğrenilmez, edinilir” (Dilman & Özüdoğru 2014, s 11). Dolayısıyla ana dili edinim işlemlerinin bilinçaltı mekanizması ile bağlantılı olduğu söylenebilir.

TDK (1998, s.104) ana dili kavramını “edinim” çerçevesinde ele alıp “İnsanın çocukken anasından, evindekilerden ve soyca bağlı olduğu topluluktan öğrendiği dil.” diyerek

tanımlar. Dilman ve Özüdoğru da aynı noktadan hareketle ana dilini şöyle açıklar: “Doğumla beraber başlayan, çocuğun bilişsel becerilerinin gelişmesi ve toplumsal etkileşimiyle edinilme süreci gelişen dile ‘anadil’, ‘birinci dil’, ‘ilk dil’ denilmektedir” (Dilman & Özüdoğru, 2014, s. 5). Öner (2003, s.76)’in ana dili tanımında ise dile hâkimiyet ve dil-zihin ilişkisine dikkat çekilmiştir: “İnsanın tam hâkim olduğu dil ana dilidir. Çünkü konuşmaya başladığı çocukluğundan beri zihni ana dille âdeta yoğrulmuştur. Dünyayı ana dil penceresinden bakarak tanımıştır”.

Dünyayı ana dili penceresinden tanımak ifadesi önemlidir; çünkü insan dille anlam kazanır ve varlık âlemini ancak dil sayesinde anlamlandırabilir. Bu anlamlandırmayı da ana dilinin kendisine öğrettiği kültür, yaşam şekilleri, insan ve toplum ilişkileri ile gerçekleştirebilir.

Yabancı dil ise “Ana dilin dışında olan dillerden her biri”dir (TDK 1998, s.2358). Yabancı dil, insanın “edindiği” değil, farklı amaçlarla (seyahat etmek, eğitim almak, göç, ticaret, din vs.) “öğrendiği” bir dildir. Özellikle bugünün dünyasında birden fazla dili konuşma, okuma, yazma ve anlama yetkinliğine sahip olmak, insana farklı ufuklar açması ve kişisel gelişime katkısı bakımından çok önemlidir. Kazandırdığı tecrübe ve birikimler düşünüldüğünde yabancı bir dil öğrenmenin insanı hakikaten “iki insan” hâline dönüştürdüğünü söylemek mümkündür.

Yabancı dil, kişinin amacına göre farklı şekillerde ve düzeylerde öğrenilebilir. İdeal olarak bir dili tam anlamıyla öğrenmek isteyen kişinin dil eğitimi alması şart iken, basit düzeyde iletişimi yeterli gören bir kişi eğitime hiç gerek duymadan “kulaktan dolma” dil öğrenmekle yetinebilir ve bu ikinci türden dil öğreniminde hedef dilin gramer yapısını, o dili konuşan toplumun kültürünü, düşünme biçimini bilmeye genellikle önem verilmez. Oysa formel anlamda bir yabancı dil öğrenimi ve öğretiminde bunların hepsinin yer alması gerekir.

Yabancı dil öğretim yöntemlerini bilmek, öğretim sürecine olumlu etki yapmaktadır.

Göçen (2020) hazırladığı bir çalışmada dil öğretim yöntemlerini şu şekilde sıralamıştır:

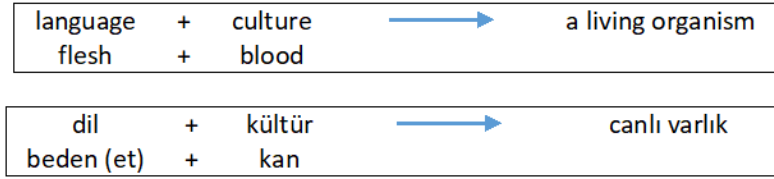
1. Dil bilgisi-çeviri yöntemi (Grammar-translation method),
2. Doğrudan yöntem (The direct method),
3. İşitsel-dilsel yöntem (Audio-lingual method),
4. Sessiz yol yöntemi (The silent way),
5. Grupla/danışmanlı dil öğretim yöntemi (Community language learning method),
6. İşbirlikli öğrenme yöntemi (Cooperative learning method),
7. Telkin yöntemi/esinlemeli yöntem (Suggestopedia),
8. Tüm (toplu) fiziksel tepki yöntemi (Total phsiycal response method),
9. Görsel-işitsel yöntem (Audio-visual method),
10. İletişimsel dil öğretim yöntemi (Communicative language teaching method),
11. Çoklu zekâ uygulamaları (Multiple intelligences),
12. İçerik temelli/odaklı öğretim (Content-based instruction),
13. Görev temelli yöntem (Task-based method),
14. Eklektik/seçmeci/seçmeli yöntem (Eclectic method). (Göçen, 2020, s.23).

Songün'ün (1999, s. 1) dediği üzere “Öğretim alanı çok doğal olarak, karşıt görüşlerle dolu bir alandır ve tüm dünyada, üzerinde tam bir görüş birliğine varılmış herhangi bir yöntem bulunmamaktadır. Hiçbir öğretim yöntemi, bir başkasından iyi değildir, kötü de değildir.” Dolayısıyla yöntem tercihi, öğrencinin ya da grubun özelliklerine, dilin yapısına, kültürel ve toplumsal duruma göre değişebilir.

3.2. Yabancı Dil Öğretiminde Kültür Aktarımının Yeri ve Önemi

Kültürün temel unsuru dildir. Gökalp'ın dediği gibi “dil, duygu ve düşüncenin adeta kabıdır. Bir milletin bütün duygu ve düşünce hazinesi, dil kabına veya kalıbına dökülür ve bu dil kabı ile yerden yere, nesilden nesile aktarılır” (Gökalp'tan akt. Kaplan, 2004, s.151). Dil

aynı zamanda ait olduğu toplumun düşünce biçiminin ve sosyal hayatının yansıtıcısı ve aktarıcısıdır. Toplum, kendisini dil sayesinde tanır ve başka toplumlara tanıtmaya fırsatını bulur; kendisi ve başka toplumlar arasındaki farkları da yine dil sayesinde algılar. (K. Tuna, 2003, s. 42) Bireyin de ana dili becerisi geliştikçe kültürüne olan hâkimiyeti artar (Melanlıoğlu, 2008, s. 66). Aralarında parçalanmaz bir bütünlük bulunan bu iki kavram arasındaki ilişkiyi Jiang (2000, s.328), bir buz dağı benzetmesiyle anlatır. Jiang’a göre, buz dağının görülen kısmı dil, suyun altında kalan ve görülmeyen kısmı ise kültürün parçalarıdır. Aynı yazarın başka bir benzetmesinde ise dil beden, kültür ise kan olarak nitelendirilir. Kan olmazsa beden ölür, dil olmazsa kültürün şekillendirilmesi mümkün olmaz. Jiang “felsefi” olarak nitelediği bu görüşünü aşağıdaki şekilde gösterir:

Şekil 1: Jiang’a göre dil ve kültür ilişkisi

Kültür öğeleriyle ilişkilendirilmeyen bir dilin sadece gramer dersleriyle öğrenilmesi ve öğretilmesi bu yüzden mümkün değildir. Zira yabancı dil öğrenmenin esas amacı, bu dili konuşan kişilerle iletişim kurabilmektir. Bu iletişim için, sadece hedef dilin dil bilgisi ve sözcüklerini öğrenmek yeterli değildir, “ekonomi, siyaset, tarih, gelenekler, mizah (...) çeşitli kısaltmalar, deyimler, atasözleri (...) jest ve mimikler” gibi birçok boyutu olan (Köşker, 2015, s. 3) kültürün de aktarılması gerekir.

Dil öğretiminin kültür ile birlikte olması öğrenme sürecini hızlandırmaktadır. Bir kimsenin Arap müziğini, Dabke dansı kültürünü, Arapların cömertliğini, misafirperverliğini ve Arap yemeklerini tanıyarak, ilgilenerek ve severek Arapça öğrenmesi daha hızlı ve daha kolay olur. Benzer şekilde, Türkçe öğrenecek bir kişi Adıyaman çiğ köftesini,

Karadenizlilerin teptiği horonu, Mevlevilerin sema törenlerini, bağlama, davul ve zurna gibi müzik aletlerini, Barış Manço'nun şarkılarını, ebru sanatını, lale çiçeğini, Nasrettin Hoca'nın fıkralarını vb. öğrenerek Türk kültürüne karşı açık olur ve Türkçeyi daha çabuk ve zevkli şekilde öğrenir.

Burada bir soru akla gelmektedir: Yabancı dil öğretim sürecinde kültürel öğeler ihmal edilerek sadece dil bilgisi öğretimine yer verilirse sonuç ne olur? Bu soruyu Brooks (1986) (akt. Gürsoy & Güleç, 2015, s.102) "Kültür öğeleri aktarılmazsa öğrencinin yabancı dili konuşması, kendi kültür çevresinden gördüğü kavramları farklı sembollerle dile getirmesinden başka bir şey olmaz." diyerek cevaplandırır. Başka bir deyişle, kültürel unsurlar eksik kalmış şekilde dil öğrenen bir kişinin kelime hazinesi zenginleşebilir, bu kişi söylemek istediğini de ifade edebilir ancak bu dil, yer yer komik hatalara düşülen ve "mekanik" diyebileceğimiz tuhaf bir dil olacaktır.

Dünyadaki yabancı dil öğretim programlarına bakıldığında kültür aktarımının çok önemsendiği görülmektedir. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri West Virginia Eğitim Bakanlığı (2002) (akt. Er, 2006, s.6) "Yabancı dil öğretim programlarında 'kültür' alt başlığı altında; dilin ve kültürün ayrılamaz bir bütün olduğunu, öğrencilerin öğrendikleri dilin kültürü hakkında bilgi sahibi olmadan dilde uzmanlaşmanın olamayacağını belirtmektedir".

Tomalin ve Stempleski'ye (1993, s.7-8) göre kültür öğelerinin aktarılmasının yedi amacı vardır:

1. Öğrencilerin bütün insanların davranışlarında kültürün etkisi olduğunu anlamalarına yardımcı olmak.
2. Öğrencilerin yaş, cinsiyet, sosyal sınıf ve ikamet yeri gibi değişkenlerin insanların konuşma tarzlarına ve davranışlarında etkisi olduğunu anlamalarında yardımcı olmak.
3. Öğrencilerin hedef kültürdeki ortak geleneksel durumlarda gösterilen ortak davranışların farkında olmalarına yardımcı olmak.

4. Öğrencilerin hedef dildeki sözcüklerin ve cümlelerin kültürel çağrışımlarına ilişkin farkındalıklarını artırmalarına yardımcı olmak.
5. Öğrencilerin hedef kültürle ilgili genellemeleri nesnel gözlem ile değerlendirmelerine yardımcı olmak.
6. Öğrencilerin hedef kültürle ilgili bilgi toplama ve düzenleme becerilerinin gelişmesine yardımcı olmak.
7. Öğrencilerde hedef kültürle ilgili merak uyandırmak ve onların o kültürdeki insanlara empati duymalarını sağlamak.

Bu düşüncelerden hareketle yabancı dil öğretiminde kültür öğretiminin/aktarımının ne kadar elzem olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Yabancı dil öğretimi sürecinde kültür aktarımı yapılırken hangi kültürel öğelerin nasıl öğretileceğini bilmek de ayrıca üzerinde durulması gereken önemli bir noktadır. Bu konu, Avrupa Konseyi'nin 2000 yılındaki bildirgesinde de yer almış ve öğretilen yabancı dile ait sosyal ve kültürel bilgilerin verilmesi gerektiğinin önemi vurgulanmıştır. Söz konusu bildirmede hangi sosyokültürel bilgilerin verileceği şu şekilde sıralanmıştır:

1. Günlük yaşam
 - ❖ Yiyecek, içecek, yemek zamanları, masa adabı,
 - ❖ Resmi tatilleri, çalışma saatleri,
 - ❖ Boş zaman faaliyetleri, hobileri, okuma alışkanlıkları, yaptıkları sporlar vb.
2. Yaşam koşulları
 - ❖ Yaşam standartları,
 - ❖ Ev şartları,
 - ❖ Refah durumları.
3. Kişiler arası ilişkiler
 - ❖ Sınıfsal yapı ve sınıflar arası ilişkiler,

- ❖ Kadın erkek ilişkileri,
- ❖ Aile yapıları ve ilişkileri, jenerasyonlar arası ilişkiler,
- ❖ Politik ve dinsel gruplar arası ilişkiler.
- 4. Değerler, inançlar ve davranışlar
- ❖ Sosyal sınıf,
- ❖ Çalışma toplulukları,
- ❖ Refah,
- ❖ Gelir,
- ❖ Gelenekler,
- ❖ Sanat,
- ❖ Müzik vb.
- 5. Vücut dili
- 6. Sosyal gelenekler
- ❖ Dakiklik,
- ❖ Hediyeler,
- ❖ Elbiseler,
- ❖ Yemekler, içecekler,
- ❖ Yasaklar vb.
- Âdet olmuş davranışlar
- ❖ Dinî durumlar,
- ❖ Doğum, evlilik, evlilik gösterileri, seremoniler, kutsamalar, festivaller, danslar,

vb. (CEF, 2000, s.102-103'ten akt. Güleç & İnce 2013, s.97)

Sıralanan bu kültür unsurları, farklı materyaller kullanılarak aktarılabilir. Bu materyallerin akla ilk geleni ders kitaplarıdır. Ders kitabının kültür aktarımına uygunluğu düşünüldüğünde dört temel beceriden özellikle okuma ve dinleme ön plana çıkmaktadır. Okuma

ve dinleme metinleri hedef dilin kültürel aktarıcısıdır. Onlar, kültürlenme ve kültür aktarımı sürecinin esasını teşkil etmektedir (Kalfa, 2013, s. 169). Ancak her metin ders materyali olarak kullanılamaz. Ders materyali olabilecek metinlerin özelliklerini Demir & Açık (2011, s. 57) şu şekilde açıklamıştır:

“Metinlerin Türkçeyi en iyi şekilde örneklemesi, günlük hayatla bağlantı kurması, bireyi hayatın içerisine sokması, kültürel değerleri yansıtması gerekir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi için hazırlanmış ve hazırlanacak kitaplarda seçeceğimiz metinlerin hem kültürümüzü yansıtması hem de Türkçe öğrenenlere vermek istediğimiz bilgileri içermesine dikkat edilmelidir.”

Ders kitaplarında yazılı metinlerden başka, sözlü kültür ürünlerine de (masal, efsane, fıkra, atasözleri ve deyimler vb.) yer verilmelidir. Bunlar genelde öğrenme ortamını canlandırmakta ve öğrencilerin dikkatini çekmektedir. Özellikle atasözü ve deyim gibi sözlü kültür ürünlerini bilmek ve kullanmak, dile hâkimiyetin ölçüsü olarak değerlendirilmektedir. Bu sebeple, mesela Türkçeyi öğrenen bir kişi “Anasına bak kızını al, kenarına bak bezini al.” atasözünü yerli yerinde kullanırsa kendisine övgü olarak “Tam Türk gibi olmuşsun.” denecektir.

Kültürel unsurların aktarımı için günümüzde çoğu zaman ders kitaplarından daha etkili olan materyaller, görsel ve işitsel materyallerdir. Diziler, sinema filmleri, klipler, şarkı ve türküler, belgesel programları, reklamlar bu tür materyaller arasındadır. Ayrıca iletişimsel-fiziksel materyal olarak adlandırabileceğimiz oyunları, mekân ziyaret ve gezilerini (müze, tarihî yerler, pazar yerleri vb.), törenleri (düğün, cenaze, sünnet, bayramlar, hıdırellez vb.), gösterileri ve konuşma etkinliklerini (konferans, söyleşi, TEDx türü canlı konuşmalar vb.) de kültür aktarımına büyük katkıları sebebiyle unutmamak gerekir.

3.3. Atasözü

Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlüğü'nün (1998) tanımına göre atasözü, “Uzun deneme ve gözlemlere dayanılarak söylenmiş ve halka mal olmuş söz, darbimesel”dir (s.155).

Aksoy (1988, s.37) ise atasözünü şu şekilde tanımlamaktadır: “Atalarımızın, uzun denemelere dayanan yargılarını genel kural, bilgece düşünce ya da öğüt olarak düsturlaştıran ve kalıplaşmış biçimleri bulunan kamuca benimsenmiş özsözler”.

Oğuz (2008, s.162), *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*'nda atasözlerinin “Dünya halk anlatılarının ortak türlerinden biri olarak her dil kültür dairesinde bir sözlü kültür ürünü olarak karşımıza” çıktığını ifade ederek evrensel tarafını vurgulamıştır.

Emir'in (1969) *Türk Atasözleri ve Vecizlerin Açıklamaları* adlı kitabında ise atasözünün daha geniş bir tanımı bulunmaktadır: “Kuşaktan kuşağa halk ağzında dolaşan, kimin söylediği bilinmeyen birtakım gerçekleri kısa ve öz bir şekilde ifade eden sözlerdir. Bir bakıma içinde doğdukları toplumun gelenek ve göreneklerini, karakterini, hayat anlayışını yansıtan bir özdür.” (akt. Duru, 2009, s. 31)

Aksoy (1988, s.15-16) *Atasözleri Sözlüğü* adlı eserinde atasözlerinin biçim özelliklerini aşağıdaki gibi göstermektedir:

- Atasözleri kalıplaşmış (klişe durumuna gelmiş) sözlerdir.
- Atasözleri kısa ve özlüdür. Az sözcükle çok şey anlatır.
- Atasözlerinin çoğu bir, iki cümledir. Daha uzun olanları azdır.

Atasözlerinin kavram özelliklerini ise şu şekilde sunmaktadır:

- Sosyal olayların nasıl olageldiklerini -uzun bir gözlem ve deneme sonucu olarak- yansızca bildiren atasözleri vardır. Örneğin: Sütten ağzı yanan yoğurdu üfleyerek içer.
- Doğa olaylarının nasıl olageldiklerini -uzun bir gözlem sonucu olarak- belirten atasözleri vardır. Örneğin: Mart yağar nisan övünür, nisan yağar insan övünür.

- Toplumsal olayların nasıl olageldiklerini uzun bir gözlem ve deneme sonucu olarak bildirirken bundan ders almamızı hatırlatan atasözleri vardır. Örneğin: Ağlamayan çocuğa meme vermezler.
- Denemelere ya da mantığa dayanarak doğrudan doğruya ahlâk dersi ve öğüt veren atasözleri vardır. Örneğin: Ayağını yorganına göre uzat.
- Birtakım gerçekler, felsefeler, bilgece düşünceler bildirerek yol gösteren atasözleri vardır. Örneğin: Bal bal demekle ağız tatlı olmaz.
- Töre ve gelenekleri bildiren atasözleri vardır. Örneğin: Bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı var.
- Kimi inanışları bildiren atasözleri vardır. Örneğin: Ananın bahtı kızına. (Aksoy, 1988, s.17-19).

3.4. Deyim

Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlüğü (1998, s. 576) deyimini, “Genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, ilgi çekici bir anlam taşıyan kalıplaşmış anlatım, tabir” şeklinde tanımlamaktadır.

Aksoy’un (1988, s. 52) deyim tanımı ise şu şekildedir: “Bir kavramı, bir durumu, ya çekici bir anlatımla ya da özel bir yapı içinde belirten ve çoğunun gerçek anlamlarından aynı bir anlamı bulunan kalıplaşmış sözcük topluluğu ya da tümce”.

Aksoy *Atasözleri Sözlüğü* kitabında deyimlerin biçim özelliklerini aşağıdaki gibi göstermektedir:

- Deyimler de atasözleri gibi, kalıplaşmış sözlerdir. Bir deyimın sözcükleri değiştirilip yerlerine -aynı anlamda da olsa- başka sözcükler konulamaz ve deyimın sözdizimi bozulamaz. Örneğin: kafaya takmak deyimindeki “kafa” kelimesinin yerine “baş” kelimesinin kullanılması yanlıştır.
- Deyimler de atasözleri gibi, kısa ve özlü anlatım araçlarıdır.

- Deyimler en az iki sözcükle kurulurlar ve biçim bakımından iki bölüğe ayrılabilirler;
 - Sözcük öbeği durumundaki deyimler. Örneğin: Ağır başlı - Püf noktası - Gel zaman git zaman.
 - Tümce durumundaki deyimler. Örneğin: Dostlar alışverişte görsün - Delik büyük, yama küçük (Aksoy, 1988, s.38-39).

Aksoy, deyimlerin kavram özelliklerini ise şu şekilde belirlemiştir:

- Deyim, bir kavramı belirtmek için bulunmuş özel bir anlatım kalıbıdır; genel kural niteliğinde bir söz değildir. Deyimi atasözünden ayıran en önemli özellik budur.
- Deyimlerin amacı, bir kavramı ya özel kalıp içinde ya da çekici, hoş bir anlatımla belirtmektir. Atasözlerinin amacı ise yol göstermek, ders ve öğüt vermek, ibret almamız için gerçekleri bildirmektir.
- Deyimle atasözü arasında, sınırda bulunan sözlere dikkat edilmelidir:
 - Atasözleri arasına da alınsa, deyimler arasına da alınsa yanlış sayılamayacak sözler vardır.
 - Kimi sözler, fiil çekiminin değişmesi ile atasözü iken deyim, deyim iken atasözü durumuna girer. Örneğin: “Ölümü gören hastalığa razı olur”, atasözüdür. Ölümü görüp hastalığa razı olmak ya da “Ölümü gördü de hastalığa razı oldu” deyimdir.
- Biçim bakımından iki bölüğe ayırdığımız deyimleri kavram bakımından da ikiye ayırabiliriz:
 - Deyimlerin çoğunda kalıplaşmış sözden çıkan anlam, sözcüklerin gerçek anlamları dışındadır. Örneğin: Devede kulak – Gün görmüş – Düttürü Leyla.
 - Kimi deyimlerde kalıplaşmış sözden çıkan anlam, sözcüklerin gerçek anlamları dışında değildir. Örneğin: Çoğu gitti azı kaldı – İsmi var cismi yok – Kimi kimsesi yok. (Aksoy, 1988, s. 40- 43).

4. Bölüm

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, verilerin toplanması ve değerlendirilmesiyle ilgili bilgiler yer almaktadır.

4.1. Araştırmanın Modeli

Ürdünlü öğrencilerin Türkçe atasözü ve deyimleri öğrenme güçlüklerinin tespiti ve çözümü üzerine hazırlanan bu tezde nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. “Nitel araştırmayı, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel bilgi toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlamak mümkündür.” (Yıldırım, 1999, s. 10)

4.2. Çalışma Grubu

Araştırma evreni, Türkçe öğrenen Ürdünlü öğrencilerden oluşmaktadır. Evrenin tamamına ulaşma imkânı bulunmadığı için, atasözü ve deyim öğreniminde belli bir düzeyi ifade etmesi açısından, Ürdün Üniversitesi Yabancı Diller Fakültesi Türkçe ve İngilizce Bölümünde okuyan 3. ve 4. sınıf öğrencileri ile Amman Yunus Emre Enstitüsü B2 ve C1 seviyesindeki öğrencilerden oluşan 63 kişilik bir grup örneklem seçilmiştir. Grup içinden 50 öğrenciye test uygulanırken 20 öğrenciyle görüşme yapılmıştır. Test ve görüşmeye katılım, gönüllülük esasına göre gerçekleştirilmiştir.

4.3. Verilerin Toplanması

Bu çalışmada ilk veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşmeye başvurulmuştur. “Bu metotta araştırmacı mülakat sorularını mülakata başlamadan önce hazırlar, fakat bireyler ve koşullara bakarak bazı esneklikler sağlayabilir. Önceden hazırlanmış olduğu soruları yeniden düzenleyebilir veya sorular hakkında geniş tartışmalara izin verebilir. Kısaca, yarı yapılandırılmış mülakatta soruların sırasını değiştirebilme ve soruları daha

ayrıntılı olarak açıklayabilme olanakları vardır.” (Çepni, 2014, 172-173). Alan uzmanı 3 akademisyenin görüşü alınarak hazırlanmış olan 15 soruya katılımcıların verdikleri cevaplar, katılımcılardan izin alınarak dijital ses kayıt cihazına kaydedilmiş; daha sonra bu kayıtlar yazıya aktarılmıştır. İkinci veri toplama aracı olarak, yine uzman görüşüyle hazırlanan 5 ana soru altındaki 38 alt sorudan oluşan 4’ü çoktan seçmeli, geri kalanı boşluk doldurmalı olan bir test uygulanmıştır. Test sorularında yer alan atasözleri ve deyimler, *Yedi İklim Türkçe ve Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti* ile Atagül’ün (2015) “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Atasözleri ve Deyimlerin Sıklık Analizi” adlı makalesinden seçilmiştir. Seçim sırasında;

- a. Aynı kelimelerle kurulmuş atasözü ve deyimlere,
 - b. Arapçada benzeri bulunan atasözü ve deyimlere,
 - c. Türkçede günlük hayatta çok kullanılan atasözü ve deyimlere,
 - d. Çevrim içi TDK Atasözü ve Deyimler Sözlüğü ya da yaygın olarak kullanılan atasözü ve deyim sözlüklerinde bulunan atasözü ve deyimlere yer vermeye dikkat edilmiştir.
- Gerek ses kayıtları gerekse test evrakı elimizde bulunduğu için herhangi bir veri kaybı söz konusu olmamıştır.

Çalışmanın bu bölümü için gerekli kurum ve kurul izinleri alınmış olup ek olarak sunulmuştur (Ek 1 ve Ek 2).

4.4. Verilerin Çözümlemesi

Görüşme sonunda elde edilen verilerin çözümlemesinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. “Betimsel analizde, görüşülen ya da gözlenen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verilir. Bu tür analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır. Bu amaçla, elde edilen veriler, önce sistematik ve açık bir biçimde betimlenir. Daha sonra yapılan bu betimlemeler açıklanır ve yorumlanır, neden sonuç ilişkileri irdelenir ve birtakım sonuçlara

ulaşılır. Ortaya çıkan temaların ilişkilendirilmesi, anlamlandırılması ve ileriye yönelik tahminlerde bulunulması için araştırmacının yapacağı yorumlar önem kazanmaktadır.”

(Çepni, 2014, 184).

Görüşme yapılan katılımcılar K harfiyle kodlanmış ve görüşme sırasına göre “K1, K2, K3” şeklinde sıralanmıştır. Ses kayıtları çözümlendikten sonra, her görüşme sorusuna katılımcıların verdikleri cevaplar betimlenmiş, bu cevaplardan alıntılar yapılarak yorumlara yer verilmiştir. Cevapların teker teker betimlenip yorumlanması tamamlandıktan sonra, araştırma konusuyla ilgili olarak görüşme sonucunda ortaya çıkan sorunların genel bir sıralaması yapılmış; tespit edilen ortak sorunlar belirtilerek bu sorunların ortaya çıkış sebepleri üzerinde durulmuştur.

İkinci veri toplama aracı olarak uygulanan teste öğrencilerin verdikleri cevaplar belirlenerek grafiksel olarak gösterilmiştir. Test sorularına verilen cevaplara göre ulaşılan sonuçlar her sorunun altında analiz edilmiş, testin bütününden elde edilen veriler bölüm sonunda değerlendirilmiştir.

5. Bölüm

Bulgular ve Yorum

5.1. Görüşme Soruları ve Analizi

Tablo 1

Değişkenler

Değişkenler	Sayı
Cinsiyet²	Kadın 18
	Erkek 2
Türkçe Öğrendiği Yer	Ürdün Üniversitesi 20
Kaç yıldır Türkçe öğreniyorsunuz?	3 yıl 3
	4 yıl 7
	5 yıl 4
	6 yıl 4
	8 yıl 2
Türkiye’de ne kadar süre için bulundunuz?	0-6 ay arası 13
	6 ay – 1 yıl arası 5
	1 yıldan fazla 2
Hangi amaçla Türkiye’de bulundunuz?	Seyahat 2
	Eğitim 12

² Görüşmeye katılan öğrencilerin sadece ikisinin erkek oluşu, ilgili bölüm ve enstitü bünyesinde erkek öğrenci sayısının çok az oluşuyla ilgilidir.

	İş	1
Türkçe öğrenme sertifikanız var mı?	Var	10
(TYS, TÖMER)	Yok	10
Seviye	B2	12
	C1	8
Mezun olduktan sonra ne yapmayı düşünüyorsunuz?	Yüksek Lisans	5
	Öğretmenlik	9
	Tercümanlık	4
	Diğer	2
Türkçe öğrenmek için hangi öğretim seti kullandınız?	Yedi İklim Türkçe (Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Öğretim Seti)	17
	Yeni HİTİT Yabancılar İçin Türkçe	1
	İstanbul Yabancılar İçin Türkçe	2

1. Atasözü ve deyimın tam olarak ne olduğunu biliyor musunuz? Atasözü ve deyim denince aklınıza ne tür özellikler geliyor?

Bu soruya öğrencilerden gelen cevapların bazıları şu şekildedir:³ “Atasözü yani atalarımızın sözleridir, yani onların yaşadığı tecrübelerini hayatımızda uyguluyoruz.

³ Alıntılarda katılımcıların cümlelerine yazım ve noktalama dışında müdahale edilmemiştir.

Deyimler normal hayatta yani iki kelimelik bir tabirdir. Bu iki kelimedenden başka bir mana oluşturuyor.” (K2), “Yani deyim derken başka atasöz derken başka bir şey geliyor aklıma ama ikisinde böyle ortak bir şey varsa diye sorarsanız böyle söz gibi bir şey geliyor aklıma ama deyimler daha çok böyle kavram gibi bir şey, yani ben kendim kavrayabiliyorum, şekillendirebiliyorum ama atasöz böyle bir şey değil yani kalıplaşmış bir söz.” (K5), “Atasözler eski cümleler, yaşlılar hep kullanır. Deyimler yani bir cümle ama tam olarak onu kullanmıyoruz, yani manası değişiyor bazen, yani mecaz anlamlı.” (K6), “Genelde atasözlerinin hikâyeleri vardır. Ahenkli oluyor, yani kelimelerin sonu aynı oluyor. Genelde bir olay olunca kullanılır. Deyimler genelde birleşik fiillerden oluşur. Genelde kısaltma olarak kullanılır bence, yani bir durumu özetlemek istiyorsan bu deyimi kullanarak özetleyebiliriz.” (K10), “Atasözü halk meselleridir. Deyim ise söyleyişler. Arasındaki farkını biliyordum ama unuttum” (K16).

Atasözü ve deyim arasındaki farkı bilmediğini belirten K4, düşündüğünde ve farkı tahmin etmeye çalıştığında atasözlerinin uzun, deyimlerin kısa olduğunu söylemiştir. Atasözleri ve deyimlerin arasındaki benzerliği anlatırken verdiği cevapta ise ikisinin de mecaz anlamlı olduğunu, her ikisinden de ibret ya da öğüt aldığımızı belirtmiştir. K20 de benzer bir cevap vermektedir: “Atasözler uzun ve bir durumu anlatmak için söylenir. Deyimler kısa, iki veya üç kelime oluyor”. K3’e göre, deyimler atasözlerinden daha kısa ve anlamsız, yani sıradan sözlerdir. Atasözleri ise bir şeyi doğrudan anlatmaz ama bir düşünceyle ilgili imada bulunur ya da ipucu verir. K13 ise atasözü ve deyim arasındaki farkı bildiğini ancak hatırlayamadığını söylemiştir: “Söyleyişler. Arasındaki farkını hatırlayamıyorum şu anda”.

K14 bu soruya cevap verirken bir atasözü örneği vermek istemiştir ve “dilimin ucunda” deyimini kullanmıştır.⁴ Atasözlerinin eskiden kimin söylediği belli olmayan sözler olduğunu, deyimlerin ise mecaz olarak kullanıldığını söylemiştir. K17 ise deyim ve

⁴ Bu deyim Arapçada aynı Türkçedeki şekliyle “على طرف لسانی” kullanılmaktadır. Katılımcının cümle içinde bu deyim çok doğal ve rahat kullanması, bundan dolayı olmalıdır.

atasözünün bir olayı özetlemek için söylendiğini ifade ederek “dört ayakta kalkmak” deyimini örnek vermiştir.

K18, Türkçe öğrenirken ders sırasında deyim ve atasözlerini akademik bir şekilde öğrenmediğini söyledikten sonra soruyu şöyle cevaplamıştır: “Aslında onları akademik olarak görmedim ama ben kendi kendime öğreniyorum yani Türkçemi geliştirmek için. Yani halklar arasında tavsiyeler, öneriler öyle bir şey yani.”

K19 atasözlerinin hikâyeleri olduğunu söyleyerek şöyle dikkat çekici bir cevap vermiştir: “Atasöz bir hikâye ya da bir olaydan sonra gelen sözler. Deyim ise bir olayı kısaca anlatmak için kullanılan kelimeler.”

K15 ise atasözü ve deyim ne olduğunu bilmediğini söyledikten sonra, “Peki Arapçası nedir?” diye sorduğumuzda “Meseller” cevabını vermiştir.

Katılımcıların verdikleri cevaplara göre 19 katılımcı atasözleri ve deyimlerin tam olarak ne olduğunu bildiğini ifade ederken, bir katılımcı bilmediğini belirtmektedir. Ancak, bu 19 katılımcının atasözü ve deyimle ilgili açıklamalarından, bu iki kavram hakkında bilgileri olmasına rağmen anlam ve özelliklerini birbirine karıştırdıkları anlaşılmaktadır. Cevapları incelediğimizde katılımcıların 7’si atasözleri ve deyimlerin eskiden yaşanmış olayları anlatan, atalarımızın yaşadıkları tecrübeleri aktaran, kuşaktan kuşağa iletilen ifadeler olduğunu; 7 katılımcı da atasözleri ve deyimlerin mecaz olarak kullanıldığını söylemiştir. Katılımcılardan sadece 2’si atasözlerinin genelde hikâyeleri olduğunu ve onlardan öğüt alabileceğimizi ifade ederken, hem atasözü hem deyimlerden öğüt alabileceğimizi 3 katılımcı söylemiştir. Ayrıca verilen cevaplardan hareketle katılımcıların 3’ünün atasözlerinin uzun, deyimlerin ise kısa olduğunu düşündükleri görülmektedir.

Görüşmeye katılan katılımcıların “Atasözü ve deyim tam olarak ne olduğunu biliyor musunuz?” sorusuna verdikleri cevaplardan hareketle, bazı katılımcıların atasözleri ve deyimlerin kuşaktan kuşağa aktarılan ifadeler, meseller, mecaz anlamlı ifadeler ve belli bir

durumu özetlemek için kullanıldığını bildikleri görülmektedir. Ancak, atasözü ve deyim arasındaki farkı katılımcıların doğru bir şekilde anlatamadıkları görülmektedir.

Katılımcılardan bazıları da atasözü ve deyimlerin aynı olduğunu sanmaktadır. Katılımcıların çoğu atasözlerinin ibret ya da öğüt verdiğini ifade ederken, deyimlerin ise öğüt vermediğini söylemişlerdir. Ayrıca atasözlerinin uzun, deyimlerin kısa olduğunu sanan katılımcılar da bulunmaktadır. Bazıları da atasözünün fasih Türkçe deyimlerin halk Türkçesindeki karşılığı olduğunu sanmaktadır ki bu, kendi ana dillerindeki bir durumu Türkçede de var saymalarından ileri gelmektedir.

Öğrencilerin yaşadığı kavram karmaşasının önemli bir sebebi, deyim kavramının Arapçadaki durumudur. Arapçada atasözüne mesel, مَثَل, deyime ise tabir, تعبير denir. Oysa, Halk Meseller Sözlüğü'nde (قاموس الأمثال الشعبية) hem atasözü hem deyime rastlanabilmektedir. Örneğin, sözlükte hem “Her koyun bacağından asılır.”/ “كل شاة معلقة بعرقوبها” atasözü, hem de “Dili uzun.” / “لسانه طويل” deyimini bulunmaktadır. Arapçaya göre mecaz anlamlı bütün tabirler meseldir. *El-Mü’cemül Vesit* adlı sözlükte (2004) “Mesel” şu şekilde açıklanmaktadır: “Bir konuşmadan alınan, ya da kendiliğinden iletilen, söz konusu kişiden benzerlerine hiç değişiklik yapılmadan iletilen cümledir. Mesel, tıpkı *Kelile ve Dimne*’nin atasözleri gibi, bir hayvanın veya cansız bir nesnenin dilindeki efsanedir.” (s.854). Ana dili Arapça olan kişiler, hem atasözüne hem de deyime atasözü (mesel) dedikleri için Türkçedeki atasözü ve deyimleri birbirine karıştırabilmektedirler.

2. Günlük hayatınızda Arapça atasözü ve deyimleri hangi sıklıkla kullanırsınız?

Bunlara birkaç örnek verebilir misiniz?

Katılımcıların söyledikleri atasözleri ve deyimlerin Arapçası ile Türkçeye bire bir tercümesi aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 2

Öğrencilerin Arapça atasözü ve deyim örnekleri

Katılımcı	Katılımcının Cevabı	Cevabın Türkçeye Bire Bir Tercümesi
1	Atasözü: عصفور باليد ولا عشرة على الشجرة Deyim: “Deyimlerden aklıma gelmiyor şu anda.”	Elde bir kuş, ağaçta on kuş (tan daha iyidir).
2	Atasözü: الجار قبل الدار Deyim: “Deyimden aklıma gelmiyor.”	Komşu evden önce
3	Atasözü: دق الحديد وهو حامي Deyim: ما بشوف أبعد من أنفه	Demiri sıcakken döv. Burnundan uzağını görmez.
4	Atasözü: يا داخل بين البصلة وقشرتها ما بنوبك إلا ربحتها Deyim: شو بدي أتذكر منك يا سفرجل؟ كل عصّة بغصّة	Soğan ve kabuğunun arasına giren, soğanın kokusunu alır ancak. Senden ne hatırlarım ayva? Her lokmada bir dargınlık.
5	Atasözü: العقل السليم في الجسم السليم Deyim: أكلنا هوا	Sağlıklı beyin sağlıklı vücuttur. Hava yedik.
6	Atasözü: Hiç kullanmıyorum. Deyim: اجيت أكحلها عميتها	Göz sürmesi sürerken kör ettim.

7	Atasözü: اللي بيلعب مع القط بيتحمّل خراميشه	Kedi ile oynayan kimse tırmalamasına katlanır.
	Deyim: -	
8	Atasözü: القرد بعين إمه غزال	Maymun annesinin gözünde ceylandır.
	Deyim: اطلع من راسي	Kafamdan çık.
9	Atasözü: طب الجرة عتمها بتطلع البنّت لإمها	Çömleği ağzına çevir, kız anasına çıkar.
	Deyim: -	
10	Atasözü: طب الجرة عتمها بتطلع البنّت لإمها	Çömleği ağzına çevir, kız anasına çıkar.
	Deyim: إجا ع حاله	Kendi üstüne geldi.
11	Atasözü: طب الجرة عتمها بتطلع البنّت لإمها	Çömleği ağzına çevir, kız anasına çıkar.
	Deyim: -	
12	Atasözü: -	
	Deyim: راس بطاقية	Şapkada kafa.
13	Atasözü: على قد لحافك مد رجلك	Ayağını yorganına göre uzat.
	Deyim: -	
14	Atasözü: -	

	Deyim: اختلط الحابل بالنابل	Atçılar okçularla karışmış.
15	Atasözü: طب الجرة عتمها بتطلع البننت لإمها	Çömleği ağzına çevir, kız anasına çıkar.
	Deyim: نزل من عيني	Gözümünden düştü.
16	Atasözü: طب الجرة عتمها بتطلع البننت لإمها	Çömleği ağzına çevir, kız anasına çıkar.
	Deyim: انقطع قلبي	Kalbim koptu.
17	Atasözü: على قد لحافك مد رجلك	Ayağını yorganına göre uzat.
	Deyim: -	
18	Atasözü: طب الجرة عتمها بتطلع البننت لإمها	Çömleği ağzına çevir, kız anasına çıkar.
	Deyim: ضربني وبكى وسبقني واشتكى	Bana vurdu, ağladı ve benden önce şikâyet etti.
19	Atasözü: القرد بعين إمه غزال	Maymun annesinin gözünde ceylandır.
	Deyim: نزل من عيني	Gözümünden düştü.
20	Atasözü: طب الجرة عتمها بتطلع البننت لإمها	Çömleği ağzına çevir, kız anasına çıkar.
	Deyim: ضرب عصفورين بحجر	Bir taşla iki kuş vurmak.

Bu soruya katılımcılardan 2'si "Çok kullanırım.", 1'i "Hiç kullanmam.", 17'si de "Duruma göre kullanırım." cevabını vermiştir.

Katılımcılardan 5'i deyimden bir örnek hatırlayamadıklarını belirtirken, 3'ü atasözüne örnek verememiştir.

Yukarıda belirttiğimiz üzere, Türkçedeki anlamıyla deyim kavramının Arapçada bulunmaması sebebiyle birçok katılımcının deyim örneği veremediği görülmektedir. Oysa Âmmî Arapçada günlük hayatta deyimler insanlar tarafından çokça kullanılmaktadır. Ancak öğrenciler bu kullandıkları ifadelerin deyim olduğunun farkında değildirler. Katılımcıların örnek verdikleri Arapça deyim ve atasözlerinden (bazıları mükerrer olmak üzere) 12'sinin Türkçede bire bir veya çok yakın anlamlarının bulunması da konumuz bağlamında dikkat çekicidir.

3. Türkçe deyim ve atasözlerini öğrenmek sizce ne kadar önemlidir?

Bu soruda 20 katılımcı Türkçe deyim ve atasözlerini öğrenmenin önemli olduğunu belirtmektedir. Soruya verilen cevapların bazıları şu şekildedir: “Bence çok önemli çünkü onlar kültürden bir parça, eğer anlamazsan bence Türk kültürünü anlamamız zor olur.” (K1), “Çok önemli çünkü Türk kültürünü yansıtıyor. Bizim atalarımız nasıl yaşamışlar? Ya da Türk ataları. Sonra yani onlardan kültürü daha çok anlayabiliriz.” (K2), “Bence çok önemli yani karşıdaki kişi tam olarak ne diyorsa anlamak için.” (K6)

K5 ve K10, Türkler deyimleri günlük konuşmalarında çok sık kullandıkları için, deyimlerin hem öğrenilmesinin hem öğretilmesinin çok önemli olduğunu; K3 ve K4 ise atasözleri ve deyimlerin sadece Türkçe öğrenmede değil, bütün dilleri öğrenmede çok önemli olduğunu ifade etmişlerdir. Ancak K4 atasözleri ve deyimleri kullanmanın iletişim kurabilmek için önemli olmadığını düşünmektedir. K11 de “Önemli ama konuşma içinde kullanmıyorum onları. Yani bir kere mesela kullanabilirim ama ezberlemiyorum onları.” diyerek bu düşünceye katılmıştır.

Bu soruya verilen cevaplarda katılımcıların tümünün deyim ve atasözü öğrenmenin önemini kabul etmeleri, öğrencilerin bir dili öğrenirken o dilin kültürünü, ait olduğu milletin

tarihini, geçmişten günümüze gelen düşüncelerini öğrenmenin öneminin de farkında olduklarını göstermektedir.

4. Eğer Türkçe deyim ve atasözlerini öğrenmenin önemli olduğunu düşünüyorsanız bunlar size ne tür yarar veya kolaylık sağlayabilir?

Bu soruya katılımcılardan gelen cevapların bazıları şu şekildedir: “Şey tercümanlık yaparsam ben, tabii ki yararlayacak. Yani nasıl tercüme edeceğim ki ben bilmesem veya anlamasam onları? Bir de kolayca konuşmak için tabii ki öğreneceğim onları.” (K3), “Misal karşıdaki insanları daha iyi bir şekilde anlayabiliyorum, kendimi daha iyi bir şekilde ifade edebiliyorum böyle misal ben özel bir konu hakkında konuşmak istiyorum, atasöz kullanıyorum, böyle daha iyi oluyor, ne bileyim yani güçlük verir bence, konuşmada yazmada.” (K5), “Genelde bütün dillerde çok önemli çünkü onlar kültürü anlatırlar. Yani Türkçeki atasözü ve deyimlerin çoğu Arapçada var çünkü kültürümüz çok yakın, İspanyolcadaki atasözleri ve deyimler ise çok farklı.” (K8), “Evet önemli çünkü mesela yani ata deyince yani dedelerimiz yani eski neslimiz diyebiliriz yani atasöz şöyle bir şey yani kültür anlatıyor gibi bir şey. Her dilde atasöz var ama bence atasözler dili geliştiriyor ya da zenginleştiriyor.” (K14)

Soruya verilen cevaplarda, Türkçe atasözü ve deyimleri öğrendiklerinde Türk kültürünü daha iyi bir şekilde anladıklarını ifade eden öğrenciler, ayrıca Türklerle konuşurken atasözleri ve deyimleri kullandıklarında kendilerini Türklere daha yakın hissettiklerini belirtmişlerdir: “Belki Türkiye’ye gidince Türklerle konuşurken daha iyi anlaşabilirsiniz onlarla çünkü onları ne kadar kullanırsınız onlar seni yakın hissedecekler yani onların kültürüne ve günlük yaşamlarına daha yakın olacaksın ve bu senin için daha kolay olacak.” (K1)

Atasözleri ve deyimleri öğrenmenin dilin temel becerileri olan okuma, konuşma, yazma ve dinlemeye önemli etkisi, öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplarda

görülmektedir. Bu anlamda, K4 Türklerle konuşurken atasözleri ve deyimleri kullandığında söylemek istediğini kısa ve öz bir şekilde ifade etmiş olduğunu; K11 ise atasözleri ve deyimleri kullandığında konuşmasının zenginleştiğini belirtirken, K7 dinleme becerisine değinip kendi tecrübesinden şöyle bir örnek vermiştir: “Önemli çünkü bazen Türk arkadaşlarımla konuşuyorum, onlar bir şey diyorlar, gülmeye başlıyor, ben öyle baka baka şaşırıyorum, ne diyorlar anlamıyorum. Bu yüzden öğrenmesi gerekiyor”. K13’ün verdiği bir örnek, kültürel yakınlığı kavrama bakımından atasözü ve deyimlerin önemine işaret eder: Öğrenci, bir gün Türk filmi izlerken bir anda sahnede sessizlik olunca oyuncuların “Kız doğdu.” dediklerini duyduğunu ve Arapçada bu ifadeyi “أبصر مين أخته بنت” aynı şekilde ve durumda kullandıkları için şaşırdığını söylemiştir.

Bu soruya gelen cevaplardan hareketle, katılımcılardan 13’ü atasözü ve deyimleri öğrenmenin hem Türk kültürünü anlamakta hem de Türklerle konuşma sırasında kolaylık sağladığını ifade etmektedir. Katılımcılardan 1’i okuma, 2’si dinleme ve 4’ü konuşma becerisini geliştirmek için atasözü ve deyimleri öğrenmekte yarar görmektedir.

Atasözleri ve deyimler kültürün çok önemli bir parçasıdır. Onlar ait olduğu milletin düşüncelerini ve yaşayış tarzını yansıtmaktadır. Nitekim, katılımcıların çoğunun atasözü ve deyimleri öğrenmenin Türk kültürünü öğrenmekte büyük bir payı olduğunu anladıkları görülmektedir.

5. Türkçe deyim ve atasözlerini öğrenmekte ne tür zorluklar yaşadınız/yaşıyorsunuz?

Bu soruya verilen cevapların çeşitliliği, öğrencilerin Türkçe atasözü ve deyimleri öğrenirken yaşadıkları zorlukların farklı boyutları olduğunu bize göstermektedir: “Şimdi şöyle, atasözlerini bire bir ezberlemelisin. Ben orada biraz zorluk yaşıyorum çünkü bazı kelimeleri unutuyorum, onları Türk birine söyleyince o belki anlayamayacak ben ne demek istediğimi.” (K1), “Aslında evet, yaşıyoruz çünkü bazıları evet Arapçada çok eşit şeyler, bizde de var, yani hemen hemen aynıysa söyleyebiliriz, ama diğerler.. anlamsız diyemeyiz çünkü o

başka bir dil, bazen evet ne söyleyeceğim bilemiyorum... Evet bazen zor geliyor. Nasıl anlayacağız? Ya da niye bu kelimeyi kullandılar? Mesela, üzüm üzüm ... şey kararır... niye üzüm mesela? Onun anlamını bilemedim, belki evet Arapçada üzümün bir anlamı var ama Türkçede anlamı nedir bilmiyorum, belki ondan.” (K3)

Soruyu cevaplayan diğer öğrencilerden K5, deyimlerin mecazi taraflarına işaret ederek mecaz anlamları bilinmeyen deyimlerin doğru kullanılamayacağını belirtmiş ve kişisel olarak en çok deyimlerde zorluk yaşadığını söylemiştir. K4 ise atasözlerinin hikâyelerini bilmediği için onları nasıl ve hangi durumlarda kullanabileceğini bilmediği yolunda dikkat çekici bir cevap vermiştir ki bu, bir atasözünün hikâyesiyle birlikte öğretilmesinin yararlı olacağını göstermesi bakımından önemlidir.

Aynı şekilde, deyimleri öğrenmekte güçlük çektiğini belirten K10, deyim ve atasözünü ayırt etmek için kendisine göre geliştirdiği bir yolu “Genelde deyimler ahenkli olmuyor, o yüzden, o bakımdan anlarım. Genelde çekimli oluyor deyim, o yüzden yani değişebilir. Atasözleri genelde ahenkli olduğu için hemen anlaşılır.” diyerek anlatmıştır. K19, cevabında Türkçe deyim ve atasözlerinin Arapçadan farklı olduğuna dikkat çekerek öğrenme güçlüğüne bu farklılığa bağlarken, K12 telaffuz açısından zorluk yaşanabileceği üzerinde durmuştur.

K20, bu konuda “kaynak bulma”nın çok zor olduğunu ileri sürerken K7, K8 ve K13 Türkçe deyim ve atasözlerini öğrenmekte bir zorluk yaşamadıklarını söylemişlerdir. Örneğin K8 bu konuda şöyle bir cevap vermektedir: “Hayır, ‘Kafayı mı yedin?’ söylendiği anda anladım ama mesela ‘Fransız gibi kaldım.’ deyimini pek anlayamadım ama düşündüğümde anlamını çıkarabildim. Ya da mesela ‘Ağaç oldum’. Yani özellikle Türkçe atasözleri ve deyimleri öğrenmekte zorluklar yaşamadım” (K8).

Cevaplara göre, katılımcılardan 4’ü atasözleri ve deyimleri bire bir ezberlemekte ve hatırlayabilmekte zorluk çektiğini; 11’i deyim ve atasözleri mecaz anlamlı olduğu için doğru

ve uygun durumlarda kullanamadıklarını; l'i telaffuz, l'i ise atasözü ve deyim öğrenmeye yardımcı kaynakların zor bulunması açısından problem çektiklerini söylemektedir.

Katılımcıların 3'ü de Türkçe atasözü ve deyimleri öğrenmekte zorluk yaşamadıklarını belirtmektedir.

Yine bu soruya gelen cevaplara göre öğrenciler en çok Türkçe atasözleri ve deyimleri ezberlemekte ve hatırlamakta zorluk çekmektedirler. Bilindiği gibi, atasözleri ve deyimlerde değişiklik yapılamaz, olduğu gibi söylenmelidir. Ayrıca, genelde atasözleri ve deyimlerde kelimeler gerçek anlamlarıyla değil, mecaz anlamlarıyla kullanılmaktadır. Dolayısıyla, anlamını çok iyi bildiğimiz bir kelime, başka kelimelerle bir araya gelip atasözü veya deyim içinde yer alınca yeni anlamını kavramakta zorlanırsınız. O atasözünü veya deyimini bilmiyorsak insanların ne demek istediklerini de anlayamayız. Mesela yüzün ve sirkenin ne olduğunu biliyoruz, satmanın ne anlam ifade ettiğini de biliyoruz fakat “Yüzü sirke satıyor.” deyimini bilmiyorsak yan yana gelen bu üç kelimeye şaşkın şaşkın bakarız. Bundan dolayı, atasözleri ve deyimleri öğretirken bir cümlede ya da bir olayda nasıl kullanılması gerektiği de öğretilmelidir. Aksi takdirde ezberlenmesi veya hatırlanması zor olacaktır.

Başka bir zorluk daha bazen atasözleri veya deyimlerin amacı aynı olur fakat anlamları ve kullanıldığı durumlar farklı olur. Örneğin: Türkçedeki “Jeton düşmek.” deyiminin anlamı “ayırımsamak, anlamak”tır. Fakat Arapçada “مين حظ فيك بريزة؟” “Sana kim Barize (on kuruş) koydu?” (oyun alanlarındaki çocukların oyun makineleri genelde ya özel bir jeton ile ya da on kuruş ile çalışır) deyimini, gereksiz ya da konuşması istenmeyen kişiye söylenir. Bu iki deyim genel amacı ya da eylemi aynıdır fakat kullanıldıkları durumlar farklıdır. Bundan dolayı öğrenciler bu tür atasözleri ve deyimleri anlamakta zorluk çekebilirler.

6. Yeteri kadar Türkçe atasözü ve deyim bildiğinizi ve kullandığınızı düşünüyor musunuz? ”Keşke daha fazla Türkçe atasözü ve deyim bilseydim” dediğiniz durumlar oluyor mu?

Bu soruya bütün katılımcılar, yeteri kadar Türkçe atasözü ve deyim bilmedikleri ve daha fazla öğrenmek istedikleri cevabını vermişlerdir. Örnek olmak üzere birkaç cevabı aşağıya alıyoruz:

K1: “Evet, tabii ki çünkü ne kadar daha çok öğrenirsem daha çok iyi olur benim için. Bence ben çok bilmiyorum. Daha çok bilmeliyim. Özellikle bugün yaptığınız testten sonra çok bilmediğimi anladım”.

K3: “Tabii ki, çünkü biz Arapçada dil deniz gibi diyoruz. Tabii ki her gün yeni bir şey öğreniyorum ve inşallah daha fazla öğreneceğim çünkü bir dili öğrenmek birkaç kelime öğrenmek anlamına gelmez. O yüzden yeterli değil”.

K8, bu soruya yaşadığı bir tecrübeyle cevap vermek istemiş; Türkçe dersine geç girdiği bir gün hocanın ona “Erkencisin.” demesini övgü sanıp “Teşekkür ederim hocam.” karşılığını verdiğini, sonradan da hocanın bu ifadeyi alay olarak kullandığını anlayıp hocadan özür dilediğini anlatmıştır. Katılımcının verdiği örnek deyim olmamakla birlikte, atasözü ve deyimlerin mecazi taraflarıyla vurgu ve tonlamanın yol açtığı kafa karışıklığına benzer bir duruma yol açmıştır. Örneğin; bir kişi bir şeyi emir veriyor gibi isterse ona –dalga geçerek- “Baş üstüne, ne demek, emrin olur.” deriz. Kültürü ve deyimi bilmiyorsak yerinde kullanamayız. Öte yandan, bunun nasıl bir vurgu ve tonlamayla söyleneceğini öğrenmek de çok önemlidir.

7. Türkçe deyim ve atasözlerini nerelerde/ne amaçla kullanıyorsunuz?

Bu soruya katılımcılardan gelen cevapların bazıları şu şekildedir: “Arkadaşlarım ile. Bir de bazen ben kütüphanelerde atasözleri ve deyimler ile ilgili kitapları arayıp satın alıyorum, ilgimi çekiyor çünkü.” (K2), “Türkler ile konuşurken ya da bir olayı anlatmak

istiyorsam atasöz bir özet olarak geliyor onlara.” (K4), “Günlük konuşmalarda kullanırım. Deyimleri özellikle metin yazarken genelde kullanırım. Bir de Türkçeyi öğretirken öğrencilere aktarmaya çalışırım.” (K10), “İletişim kurmak için.” (K11), “Konuşmanın manasını güçlendirmek için oluyor” (K12).

Verilen cevaplara göre, katılımcılar Türkçe atasözü ve deyimleri aşağıdaki gibi kullanmaktadırlar:

- ✓ K8, K11, K13, K15, K16 ve K19 günlük hayatta iletişim kurmak için,
- ✓ K1, K4 ve K14 durumları veya olayları özetlemek için,
- ✓ K2 sadece merak ettiği için,
- ✓ K3, K7, K15 ve K20 gülmek veya güldürmek için kullandıkları dikkat çekicidir. Zira atasözleri ve deyimler bazen komik durumlarda bazen de ciddi, üzgün veya öğüt verici olaylarda kullanılmaktadır. Katılımcılardan 4’ünün atasözleri ve deyimleri komik durumlarda kullanmasına göre, atasözü ve deyimler konusunu eğlenceli bulduğu anlaşılmaktadır.
- ✓ K5, K9, K10, K12 ve K17 Türkçe atasözleri ve deyimlerini en çok yazı yazarken veya konuşma sırasında anlatımlarını güzelleştirmek ve zenginleştirmek amacıyla kullandıklarını belirtmektedir.
- ✓ K6 ise Türkçe deyim ve atasözlerini kullanmadığını ifade etmektedir.

Verilen cevaplara bakıldığında, Türkçe atasözleri ve deyimlerin, öğrencilerin ilgisini çektiği görülmektedir. Öğrencilerin konuşma sırasında veya yazı yazarken Türkçe atasözü ve deyimleri kullandıkları zaman konuşma ve yazılarının zenginleştiğini düşündükleri de anlaşılmaktadır. Ayrıca 4 katılımcının gülmek veya güldürmek için atasözü ve deyim kullanmaları, Türkçenin mizah gücünü bu dil öğelerinde görmeleriyle açıklanabilir.

4. soruda da görüldüğü gibi, atasözleri ve deyimleri kullandıkları zaman öğrenciler kendilerini Türklere ve Türk kültürüne daha yakın hissetmektedir. Bu noktada, yabancı biri

atasözü veya deyimini doğru bir şekilde kullandığı zaman Türklerin “Sen Türk olmuşsun.”, “Türkler gibi konuşuyorsun.” ve “Vay vay vay! Sen Türkçeyi çözmüşsün ya!” gibi ifadeleri sıkça kullanarak övmeleri de Türkçeyi öğrenen kişinin kendisiyle gurur duymasına ve daha fazla Türkçe atasözü ve deyimini öğrenmeye gayret etmesine yol açan özel bir motivasyon kaynağı olarak belirtilmelidir.

8. En çok nerelerde Türkçe deyim ve atasözleriyle karşılaşıyorsunuz?

Bu soruyu katılımcılardan 11’i en çok dizilerde, 2’si yaşlı insanların konuşmalarında, 5’i sokaklarda ve günlük konuşmalarda, 2’si de edebi metinlerde karşılaştıkları şeklinde cevaplamışlardır.

Bazı cevap örnekleri şu şekildedir: “Yaşlı insanlarda, teyzelerde, dedelerde. Onlar daha çok kullanıyorlar. Şimdi yeni nesil az kullanırlar genelde.” (K2), “Dizilerde. Onlardan duyuyorum ben zaten.” (K6), “Sanırım romanlarda, kitaplarda.” (K9), “Dizilerde, sosyal medyada, hatta öykülerde hikâyelerde kullanılır. Bir de günlük konuşmalarda. Halkla konuşurken, yani sokaklarda böyle arkadaşlarla otursan illa ki duyarsın yani” (K12).

Gelen cevaplara göre katılımcıların çoğunun Türkçe atasözü ve deyimlerle dizilerde karşılaştığı görülmektedir ki anlaşılacağı üzere bunun sebebi Türk dizilerin Arap dünyasında çok yaygın olmasıdır. Ayrıca, Ürdün’de Türkçeyi öğrenmek isteyenler ancak dersler, şarkılar ve diziler vasıtasıyla öğrenebilirler. Türkçe dersleri de çoğu zaman dil bilgisi, edebî ve akademik metinler üzerinden anlatılır. Atasözleri ve deyimlere yeterince yer verilmez. Dizilerde ise günlük dil konuşulduğu için bol miktarda deyim ve atasözleriyle karşılaşmaktadır. Ayrıca öğrenciler dizileri Arapça altyazıyla takip ettiklerinden dolayı atasözü veya deyimlerin Türkçesini duymakta; dizideki sahne ile bağ kurarak, yani hayatla ilişkilendirerek öğrenebilmektedirler.

9. Karşılaştığınız bu ifadelerin deyim veya atasözü olduğunu nasıl anlıyorsunuz?

Katılımcılar bu soruya şu şekilde cevaplar vermişlerdir: “Onu anlayamadığımda, deyim olabilir derim. Çünkü diğer konuşmaları anlayabilirim, anlamadığım bir şey olursa aha bu deyim veya atasözü olabilir derim.” (K2), “Belli oluyor aslında, işte tuhaf olduğundan, aynı misal vereyim ayva yedim, biri bana ayva yedim derse onu anlamayacağım, anlamadığım için işte deyim olduğunu düşüneceğim. Böyle oluyor.” (K5), “Ya daha önceden duyduğum bir şey oluyor yani genelde böyle aslında. Daha önce duymadığım olursa yani zor olabilir” (K14), “Ben bunları anlayabilirim çünkü mecaz manasını taşıyor.” (K18). K3 bu soruya şöyle dikkat çekici bir cevap vermektedir: “Aslında Arapçası var bunlar da. Hepsi de değil tabii ki ama yani tamam cümle olarak anlıyorum ama sonra anlam .. mesela .. yani ne diyeyim ki? Ateş mesela, ateşin bu konuşmada ne alakası var? Tabii ki sonra deyim söyleyeceğim”.

K13 ve K14, duydukları ifadelerin ancak Arapçası varsa atasözü veya deyim olduğunu anlamaktadırlar. K4 de anlamadığı ifadeleri ya internette araştırarak ya da Türklere sorarak bu ifadelerin atasözü veya deyim olup olmadığını öğrendiğini ifade etmektedir. K8, K15 ve K18’e göre atasözleri ve deyimler mecaz olarak kullanılmaktadır. Bundan dolayı bütün mecaz anlamlı ifadeler ya atasözü ya da deyim olmalıdır. K10 da benzer şekilde, çekimli ve mecaz anlamlı olan ifadeleri deyim, ahenkli olan ifadeleri atasözü olarak düşünmektedir.

Bu soruda katılımcılardan 8’i duydukları bir ifade tuhaf geldiğinde, o ifadenin temel anlamı cümle içinde ilgisiz görüldüğünde ve ifadeyi anlayamadıklarında atasözü veya deyim olduğunu düşünmektedirler. Katılımcıların 3’ü ise ancak duydukları ifadenin önceden atasözü veya deyim olduğunu bildiklerinde ya da bu deyim veya atasözünün Arapçada bir karşılığı bulunduğu zaman onun deyim ya da atasözü olduğunu anlamaktadırlar. Katılımcıların 3’ü araştırarak ve sorarak, 1’i ise sezerek öğrendiklerini söylerken, 3 katılımcı ifadelerin şekil özelliklerine bakarak atasözü veya deyim olup olmadığını çıkarmaya çalışmaktadırlar.

Katılımcıların 2'si de duyduğu ifadenin deyim veya atasözü olup olmadığını bilemediğini belirtmektedir.

10. Türkçe derslerinde deyim ve atasözlerinin öğretimine yeterince yer verildiğini düşünüyor musunuz?

Bu soruda öğrencilerden gelen bazı cevaplar şu şekildedir: “Hayır. Çok çok çok az hatta bazıları hiç vermiyorlar.” (K1), “Yani çok fazla yoktu. Olması gerektiği kadar yoktu çünkü dilde çok fazla var, çok kullanılır ama biz yeterince öğrenmedik maalesef üniversitede.” (K9), “Hayır, çok fazla yoktu.” (K16), “Hayır, genellikle gramer dersleri oluyor, bu yüzden yani böyle şeyler çok öğrenmiyoruz” (K19).

K2, atasözleri ve deyimler konusunu çok merak ettiğini ancak derslerde merakını giderecek kadar bu konuyu görmediğini ifade ederken, K8 “Türkçe atasözleri ve deyimler” adlı bir ders olmasını çok istediğini belirtmiştir. Türklerin atasözü ve deyimleri çok fazla kullandığına dikkat çeken K9, bu yüzden Türkçe öğretimi sırasında atasözü ve deyimlere daha çok yer verilmesinin çok önemli olduğunu söylemiştir.

Bu soruya gelen cevaplara göre, katılımcılardan 18'i Türkçe derslerinde deyim ve atasözlerinin öğretimine yeteri kadar yer verilmediğini düşünmektedir. Katılımcıların sadece 1'i yeterince yer verildiğini ifade ederken 1 katılımcı da net bir cevap vermemektedir.

Bu cevaplar, yabancılara Türkçe öğretim derslerinde atasözleri ve deyimler konusuna daha çok yer verilmesinin önemini göstermektedir. Türk dili atasözü ve deyimler bakımından çok zengin bir dildir ve bundan dolayı, her derste – öğrencilerin seviyelerine uygun ve ders konusuyla ilgili olan- sadece bir deyim ya da bir atasözü öğretilirse ders hem eğlenceli hale gelecek hem de öğrenciler için çok faydalı olacaktır.

11. Size göre Türkçe Öğretim Setleri Türkçe deyim ve atasözlerinin öğretimine yeteri kadar yer veriyor mu?

Bu soruya katılımcılar tarafından farklı cevaplar verilmiştir: “Kitaptaki çok az. Yani belki sadece bir defa gördüm” (K3), “Yok yok verilmiyor. Var var ama .. bak .. insan kendi kendine destek vermeli, eğer bir şeyi öğrenmek istersen senin araştırman gerekiyor, internetten ya da bol bol kitap okuman gerekiyor ama Yedi İklim’de falan, var ama o kadar değil.” (K4), “Kitaplarda evet vardı.” (K16), “Aslında onları hoca anlatmadı yani sadece onlarla ilgili bir iki ders işledik sadece yani. Ondan başka hiç görmedim” (K18).

K1 Türkçe atasözleri ve deyimlerini derslerde değil, dizilerde duyduğunu belirtmiştir. K2 ise Türkçe öğretim setlerinde deyimlerin atasözlerinden daha çok bulunduğunu söylemektedir. K8, öğretim setlerinin dil bilgisine daha çok yoğunlaştığını düşünmektedir. K9 öğretim setlerinde atasözü ve deyimlerin geçtiğini hatırlayamadığını belirtirken, K12, K16 ve K19 Türkçe öğretim setlerinde deyim ve atasözlerinin öğretilmesine yeterince yer verildiğini düşünmektedir. K7’ye göre ise Türkçe öğretim setlerinde atasözleri ve deyimlere yer verilmesine gerek yoktur, atasözleri ve deyimlerin günlük hayatta arkadaşlar ile sohbet ederken öğrenilmesi gerekmektedir.

Katılımcılar Türkçe öğretim setlerinde atasözleri ve deyimlere yeterince yer verilmediğini söylemişlerdir ancak Türkçe öğretim setlerinde onlarca deyim ve atasözü geçmektedir. Özellikle deyimlerin sayısı çok fazla olmasına rağmen, öğrenciler bunların deyim olduğunu bilmedikleri için yeterli sayıda bulunmadığı cevabını vermişlerdir. Aşağıdaki

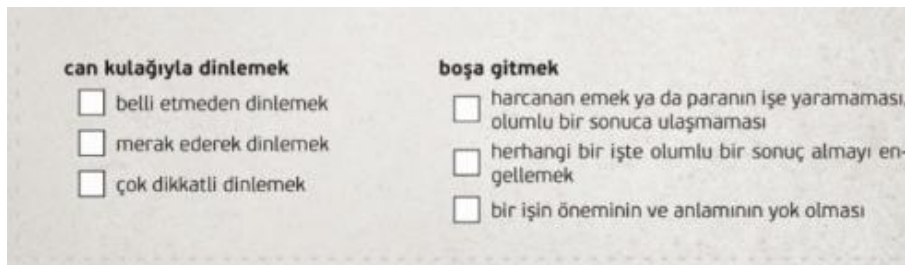
resimlerde A1 seviyesinden C1 seviyesine kadar *Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti* ders kitaplarında geçen atasözü ve deyimlerden birkaç örnek sunulmuştur.⁵

Fotoğraf 1: Yedi İklim Türkçe A1 Ders Kitabında “ortaya çıkmak” deyimini

Fotoğraf 2: Yedi İklim Türkçe A2 Ders Kitabında “ayağı yerden kesmek” deyimini

Fotoğraf 3: Yedi İklim Türkçe B1 Ders Kitabında “can kulağıyla dinlemek” ve “boşa gitmek” deyimleri

⁵ Bu konuyla ilgili daha fazla bilgi almak için bkz. Tekin, E., & BAŞ, B. (2019). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Kitaplarında Atasözü Ve Deyimlerin Öğretim Stratejileri. *Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 157–171. <https://doi.org/10.31464/jlere.592835>

Fotoğraf 4: Yedi İklim Türkçe B2 Ders Kitabında “Misafir umduğunu değil bulduğunu yer.” atasözü

 4. Deyimlerle anlamlarını eşleştirelim.

1. arı kovani gibi işlemek	Çok değerli bir şey kazanmayı başarmak
2. kuş sütüyle beslemek	(Gençler için) Yükümlülük duygusundan uzak, zevk ve eğlence peşinde koşmak
3. turnayı gözünden vurmak	Çok taze olmak
4. deveye hendek atlatmak	Gidip geleni, girip çıkanı çok olmak
5. çiçeği burnunda olmak	Bir kişiye yapamayacağı bir işi yaptırmaya çalışmak
6. güllük gülistanlık olmak	En değerli, az bulunur besinlerle beslemek
7. başında kavak yeli esmek	Neşe, gönül rahatlığı ve bolluk içinde olmak
8. çam devirmek	Farkında olmadan karşısındakini kıracak ya da kötü bir sonuca yol açacak söz söylemek

Fotoğraf 5: Yedi İklim Türkçe C1 Ders Kitabında eşleştirme alıştırması

12. Türkçe derslerinde deyim ve atasözlerinin öğretimi sırasında ne tür materyaller kullanılıyor?

Bu soruya katılımcılardan gelen cevaplar aşağıda gösterildiği gibi farklılıklar arz etmektedir:

- ✓ Hiç somut materyal kullanmadan sadece deyim ve atasözünün anlamını açıklayarak, Arapçasını söyleyerek, benzetme ve örnek olay ya da cümle vererek anlatmak: “Hiçbir şey. Bazen benzetme yapıyorlar ya da Arapçada ne olduğunu

biliyorlar ve karşılaştırma yapıyorlar. Ya da örnek bir cümle veya olay içerisinde kullanıyorlar biz de anlıyoruz.” (K1), “Hoca sadece açıklıyordu.” (K19), “Hoca örnekler ile açıklıyordu.” (K20).

✓ Hikâyeler ve masalları kullanarak anlatmak: “Hikâyeler, mesela bu bir atasözü bu da onun hikâyesi şeklinde. Ya da bu bir deyim bu da manası. Eşleştirme soruları da kullanılabilir” (K2), “Bence hikâyeler” (K6).

✓ Görsel materyalleri (fotoğraf, video, canlı olay göstermek) kullanarak anlatmak: “Bence görsel materyaller mesela atasözlerinin hikâyeleri video olarak anlatılabilir. Hikâyeyi aktarsak bence öğrenci için daha kolay olur, hatırlaması, aklında kalması falan.” (K10), “Mesela bir video, sahnede bir durum yapabilirler.” (K11). K7 atasözleri ve deyimlerin fotoğraflardan öğrenilmesinin en güzel yöntem olduğunu belirtirken, K3 hocalardan bir tanesinin internetten video ve görseller gösterdiğini söylemektedir.

✓ Çeşitli materyaller (hikâye, oyun, etkinlik, video) kullanarak anlatmak: “Hem duyarak hem açıklayarak hem de göstermesi lazım. Mesela bir film içerisinde göstermesi lazım, o burada böyle kullanılır. Böyle insanın kafasına yapışır.” (K12). K4 de bu konunun hocaya bağlı bir konu olduğunu ifade etmektedir. Onun verdiği cevaba göre bazı hocalar oyun ve hikâye kullanmakta, bazı hocalar ise fotoğraf ve video göstererek atasözü ve deyimleri açıklamaktadırlar.

✓ Ne somut ne soyut materyal kullanmak: “Ben kendime bir kitap aldım açıkçası ve internetten öğrendim. Hocalar materyaller kullanmıyorlardı.” (K9), “Kullanılmıyordu” (K13).

K15 bu soruya şöyle bir cevap vermiştir: “Şu noktayı şöyle açıklamak istiyorum: Mecaz anlamlı cümlelerde yani genel olarak atasözleri ve deyimleri pek çok anlayamazdık

çünkü hocalarımız Arapçayı hiç bilmiyorlar. Bundan dolayı özellikle mecaz anlamlı cümleleri zor anlayabilirdik. Açıkçası çoğu zaman atasözleri ve deyimleri anlamadan ezberliyorduk.”

Cevaplardan hareketle, atasözleri ve deyimleri anlatmak için çeşitli materyallerin kullanıldığını görülmektedir. Ancak katılımcıların 9’u hiç somut materyal kullanılmadan, sadece deyimler ve atasözlerinin açıklama yoluyla anlatıldığını söylemiştir. Açıklama yöntemi ne kadar faydalı olsa bile öğrencileri konunun içine çekme anlamında her zaman yeterli gelmemekte; sadece açıklama ile yetinilince, görsel-işitsel materyalle desteklenmeyen bilgi çok kalıcı olmamaktadır. “Bana anlatırsanız unuturum, bana gösterseniz hatırlarım, beni dâhil ederseniz anlarım.” diyen Çin atasözünden anlaşılabileceği üzere, öğrenme ne kadar eğlenceli ve pratik olsa, o kadar faydalı ve kalıcı olur. Türkçe atasözleri ve deyimler, öğrencilerin cevaplarından ve ilgilerinden anlaşıldığı gibi, öğrenmesi çok zevkli hâle getirilebilecek bir konudur. Dolayısıyla atasözleri ve deyimleri anlatmak için eğlenceli ve sınıf ortamını canlandıran materyaller kullanılması bu hususta başarıyı arttıracaktır.

13. Türkçe deyim ve atasözleri öğrenmek Türk kültürünü ve mizahını anlamanıza yardımcı oluyor mu? Açıklayınız.

Bu soruya bütün katılımcılar olumlu cevap vermişlerdir. Görüşlere bakıldığında, atasözü ve deyim öğreniminin kültürel boyutuna çok önem verildiği ortaya çıkmaktadır. Bazı cevapları şöyle sıralayabiliriz: “Tabii ki. Mesela bir atasözünü öğrenince ve onun hikâyesini öğrenince bir olay olunca duruma daha çok hâkim olabilirsiniz.” (K2), “Tabii %100 evet. Yani bu millet nasıl düşünür, onların kültürünü gösterecek şekilde bu kelimeler ya da sözler kullanılır bence, yani atasözler sözlerden ibaret, kelimelerden ibaret, bu kelimeler böyle Türk kültüründen gelen kelimeler.” (K5), “Zaten bütün dillerde, mizahta mecaz kullanılır. Eğer bu mecazı anlamazsan sana komik gelmeyecek. Arapçada bile, mizahtaki mecazı anlamazsan gülmeyeceksin.” (K8), “Evet, Türk halkının hayat tarzını daha iyi bir şekilde anlayabildim. Aslında Türkçede çok güzel atasözleri ve deyimler var” (K15).

Mizah insanları güldüren yazı, konuşma, resim vb. unsurları içeren bir sanattır ve toplumsal kültürle çok yakından ilişkilidir. Komik durumlar karşısında ya da birtakım tecrübelerle ilgili olarak söylenen bazı atasözleri ve deyimler, toplumun hayat karşısında nasıl bir duruş sergilediğini göstermesi bakımından bize çok özlü bilgiler verir. Dolayısıyla mizah içeren atasözü ve deyimleri öğrenmek öğrenciler için eğlenceli olduğu kadar kültürü anlamaları bakımından da önem arz etmektedir. Öte yandan, Türkçe öğrenenlerin Türklerle sohbet ederken birlikte güldükleri ve şakalaştıkları zaman kendilerini Türklere ve Türk kültürüne çok yakın hissedecekleri de bir gerçektir.

14. Türkçe deyim ve atasözlerini öğrenmek, Türk ve Arap kültürleri arasındaki kültürel farklılıkları ve benzerlikleri anlamınıza yardımcı oldu mu? Açıklayınız.

Bu soruda katılımcılardan gelen cevaplar şu şekildedir: “Tabii ki çok oluyor. Bazı deyimlerin bire bir Arapçası vardır. Ben de bunları öğrenince çok mutlu olurum.” (K2), “Evet evet, yani mesela bir deyim veya atasöz verirken onun Arapça karşılığı var mı diye sorduğunda bayağı güzel şey olur mesela derste.” (K5), “Tabii ki, çünkü karşılaştırma yapılabilir, bazı şeyler Arapçada aynısı vardır.” (K10), “Zaten onlar Arapça atasözlerine çok yakın, bazı farklılık var ama çok yakın yani” (K18).

K4 Türklerin atasözleri ve deyimleri Araplardan daha çok kullandıkları düşünmektedir. Ayrıca ona göre Türkçedeki atasözleri ve deyimler Arapçadakinden daha zordur. K7 ise Türk ve Arap kültürleri birbirine yakın olduğu için arada büyük fark olmadığını söylemiştir. K13 de Arapça ve Türkçe arasında birçok ortak atasözü ve deyim bulunduğunu ifade etmiş; K19 Arapçada çok fazla deyim ve atasözü bildiğini, bildiği atasözü ve deyim Türkçede karşılığını öğrendiği zaman çok mutlu olduğunu belirtmiştir.

Katılımcıların 16’sı Türkçe deyim ve atasözlerini öğrenmenin Türk ve Arap kültürleri arasındaki kültürel farklılıkları ve benzerlikleri anlamalarına yardımcı olduğunu söylerken, 2’si bu görüşe katılmamıştır. Katılımcıların 1’i ise soruyla ilgili bir cevap vermemiştir.

Arapça ve Türkçede bir hayli yakın veya bire bir aynı atasözü ve deyimler bulunmaktadır. Atasözleri ve deyimler kültürün aynası olduğuna göre, onları öğrenince az çok kültürü de öğrenmiş oluruz. Öğrenciler Türkçe atasözleri ve deyimleri öğrenince Arap ve Türk kültürünün birbirine ne kadar yakın olduğunu öğreneceklerdir ki kültürler arası yakınlık bu öğrenciler için ayrı bir mutluluk ve motivasyon kaynağı olacaktır. Bu sebeple Arap öğrencilere atasözü ve deyim öğretirken bu tür benzerliklerden yararlanmak çok faydalı olacaktır. Mesela, Arap ve Türk toplumlarının ortak özelliklerinden olan misafirsevenlikle ilgili olarak her iki dilde de bol miktarda atasözü bulunmaktadır. Arapçadaki “لقمة هنية بتكفي” “(Misafirin) Elinde yüz kılıç olsa bile, misafir misafirdir.”; “الضيف ضيف ولو بإيده مية سيف” “Bereketli lokma yüz kişiyi doydurur.”; “صدر البيت لك والعتبة لنا” “Evin baş köşesi senin, eşiği ise bizimdir.”; “الضيف ثلاثة أيام وثلاث” “Misafir üç gün artı üçte bir.” atasözlerine karşılık Türkçedeki “Misafir on kismetle gelir, birini yer dokuzunu bırakır.”, “Misafir bereketi ile gelir.”, “Misafirlik üç gündür.” vb. atasözlerinin birlikte verilmesiyle hem kültür ve değer ortaklığı vurgulanmış olacak hem de öğrencilerin bu atasözlerini daha rahat ezberleyip kavramaları sağlanacaktır.

15. Size göre, Arapça ve Türkçede anlamı aynı olan deyim ve atasözlerini öğrenmek mi, yoksa sadece Türkçede olanları öğrenmek mi daha kolay?

Bu soruya katılımcılardan gelen cevapların bazıları şu şekildedir: “Aynı olursa sadece Arapçadakini ezberleyip Türkçede nasıl söylendiğini unutabiliriz hatta bire bir tercüme edebiliriz, o zaman yanlış söylemiş oluruz. O yüzden sadece Türkçede olanları öğrenmek daha kolay bence.” (K1), “Bence ikisini bilmeliyiz. Yani mesela نزل من عيني (gözümünden düştü), onu bilmesem ben nasıl çevireceğim? Tam olarak ne anlam veriyor, nasıl anlayacağım?” (K3), “Tabii ki ortak olanlar daha kolay çünkü biz onları biliyoruz ve hikâyelerini biliyoruz, araştırma yapmamıza gerek kalmayacak” (K4).

Bu soruda katılımcılardan 13'ü ortak deyim ve atasözlerini öğrenmenin daha kolay olduğunu söylemiş, buna karşılık 3'ü sadece Türkçede olanları öğrenmenin daha kolay olduğunu belirtmiştir. 3 katılımcı hem Arapça hem Türkçede atasözü ve deyimleri öğrenmenin kolay olduğunu söylerken 1 katılımcı fikir beyan etmemiştir.

Görüşme sorularına verilen cevaplardan hareketle ulaştığımız sonuçları şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Katılımcıların atasözü ve deyim kavramları ile ilgili bilgileri olmasına rağmen anlam ve özelliklerini birbirine karıştırdıkları görülmektedir. Bazı katılımcılar atasözü ve deyim kavramlarının aynı olduğunu sanırken, bazı katılımcıların aradaki farkı doğru bir şekilde anlatamadıkları gözlenmiştir. Bunun asıl sebebi Arapçada Türkçedeki gibi deyim kavramının kullanılmamasıdır. Arapçada bütün mecaz anlamlı ifadeler “mesel” denmektedir. Bundan dolayı katılımcılara Arapça atasözü ve deyim örneklerini sorduğumuzda birçok katılımcı deyim örnek verememiştir. Ancak katılımcıların Arapça ve Türkçede bire bir ya da çok yakın anlamlı atasözü ve deyimleri örnek vermeleri, Türkçe deyim ve atasözlerini öğrenmenin önemini kavradıklarını göstermektedir. Zira Türkçe atasözleri ve deyimlerini öğrenmek Türk kültürünü daha iyi bir şekilde anlayabilmeye, Türk toplumuyla yakınlık kurmaya ve dilin temel becerilerini zenginleştirmeye yol açmak demektir.

2. Katılımcılar Türkçe atasözü ve deyimleri öğrenirken ezberlemek ve hatırlamak noktasında zorluk çekmektedirler.

3. Atasözü ve deyimlerin mecaz anlamlı olması, onları nasıl ve hangi durumlarda, hangi tonlamayla kullanmak gerektiği konusunda öğrencilerin kafasını karıştırmaktadır.

4. Âmmî Arapça ile Türkçedeki ortak veya yakın anlamlı atasözü ve deyimlerin yer aldığı kaynakların yetersizliği, öğrencilerin her iki dilde bu bağlamda görülen önemli yakınlıktan faydalanamamalarına sebep olmaktadır ki hazırladığımız atasözü-deyim listesinin bu konuda bir katkısı olacağını düşünüyoruz.

5. Katılımcılar, Türkçe atasözü ve deyimlerle en çok Türk dizilerinde karşılaştıklarını ifade etmişlerdir ki Ürdün’de Türkçe öğrencilerinin ders ve dizi, şarkı, film gibi medya araçları dışında Türkçe ile karşılaşmaları çok zordur. Bu tür medya araçlarında duydukları bir ifadenin atasözü ya da deyim olduğunu ise ifadeler kendilerine tuhaf geldiğinde, cümleyle temel anlam olarak ilgili olmadığında ve mecaz anlamda kullanıldığını fark ettiklerinde anlamaktadırlar.

6. Katılımcıların cevaplarına göre, Türkçe derslerinde daha çok dil bilgisine yoğunlaşmakta, atasözü ve deyim öğretimine yeteri kadar yer verilmemektedir; ancak yine bazı katılımcılara göre böyle bir yetersizlik söz konusu değildir.

7. Türkçe öğretim setlerinde atasözü ve deyimler bulunmasına rağmen, öğrenciler deyimleri tanımadıklarından, hatırlamamaktan ya da sayıca yetersiz olduğunu düşündükleri için olumsuz cevaplar vermişlerdir. Bu yaklaşımlar kısmen göreceli olmakla birlikte, Türkçe öğretimi bünyesinde, Türkçenin çok önemli bir tarafını oluşturan atasözü ve deyimlere ayrılmış bir dersin bulunması da bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır.

8. Öğrenciler, Türkçe derslerinde deyim ve atasözlerinin öğretimi sırasında materyal kullanımı eksikliğini hissetmektedirler. Verilen cevaplara bakıldığında, derslerde zaman zaman farklı materyallerin kullanıldığı anlaşılmaktadır; ancak bunun bir sistem dâhilinde yapılmasının, atasözü ve deyim öğretimi açısından çok daha faydalı olacağı da değerlendirilmelidir.

9. Türkçenin önemli bir özelliği, bilindiği üzere mizaha güçlü bir yatkınlığının bulunmasıdır. Katılımcılar, atasözü ve deyimlerde de karşımıza çıkan bu yatkınlığın -çok somut şekilde ifade edemeseler de- farkında olduklarını verdikleri cevaplarda göstermişlerdir. Öğrencilerin yabancı dili keyifle ve zaman zaman gülmeceyle, eğlenerek öğrenmelerini sağlamak hem kalıcılık anlamında hem de motivasyon anlamında başarıya ulaştırmanın önemli

bir yoludur. Bu sebeple, mizah duygusu hissedilen atasözü ve deyimlerden mutlaka yararlanmak gereklidir.

10. Katılımcılar, ana dillerinde bulunan bir atasözünün aynısını ya da çok benzerini Türkçede gördükleri zaman mutlu olduklarını, kültürel yakınlığı hissettiklerini ifade etmişlerdir. Bu da göstermektedir ki sayıca çok fazla olan bu tür ifadelerden öğretim sırasında yararlanılması olumlu sonuçlar doğuracaktır. Dil öğrenimi farklı toplumsal yapıları öğrenmek adına çok önemlidir ancak farklılıkların yanında benzerliklerden yararlanmanın da uygulamadaki işlevselliğini unutmamak gerekir.

11. Karşılaşılan güçlüklerle rağmen, katılımcılarda genel itibarıyla Türkçenin atasözlerine ve deyimlerine yönelik bir ilgi ve merak olduğu anlaşılmaktadır. Bazı sözler onlara ne kadar tuhaf gelse de atasözü ve deyimler konusunun aslında eğlenceli bir konu olması öğrencilerin bu konuya soğuk durmamalarını sağlamaktadır. Ayrıca, özellikle Türklerle sohbetlerinde kullandıkları bazı deyimlerin Türkçeyi iyi bildikleri yolunda bir kanaate yol açmasından çok hoşnut kaldıkları görülmektedir.

5.2. Test Soruları ve Analizi

Bu bölümde; uygulanan testte yer alan sorulara, verilen cevaplara, bu cevapların (doğru, yanlış, boş) yüzdeler oranlarını gösteren grafiklere ve elde edilen sonuçların incelenmesine yer verilmiştir. Yüzdeler oranların hesaplanması ve grafiklerin oluşturulmasında Excel programından yararlanılmıştır.

1. Soru:

Aşağıdaki verilen deyimleri uygun cümleye yerleştiriniz.

kendinden geçmek	kendine gelmek	kendini vermek	kendini kaybetmek	kendini tutamamak
kendini kaptırmak	kendini toparlamak	kendini zor tutmak		

1. Gözünüz aydın! Hastamız ameliyattan çıktı ve ----kendine geldi----.
2. O kadar öfkeliydim ki ----kendimi tutamayıp---- bağırmaya başladım.
3. Sırada beklerken önümdeki yaşlı kadın ----kendini kaybetti---- ve yere düştü.
4. Müziği çok sever. Mühendislik Fakültesinden mezun olduktan sonra ----kendini---- gitar çalmaya ----verdi----.
5. Tarkan konserinde ----kendinden geçti----, deli gibi dans etmeye başladı.
6. Hastanın durumu gayet iyidir. İki hafta içerisinde ----kendini toparlar----.
7. Bugüne kadar ----kendimi zor tuttum----, bundan sonra benden sabır beklemesinler.
8. Parkta, oyun oynamaya ----kendimi kaptırdım----, eve geç kaldım.

Birinci soru altında sorulan ve Türkçe konuşma dilinde çok sık kullanılan bu tür deyimler, Ürdünlü öğrenciler için en kafa karıştırıcı deyimler arasında yer alır. Soruda geçen deyimler *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti*'nden (s. 20) alınmıştır. Bu soruda geçen deyimlerin -varsa- Âmmî Arapçada bire bir karşılıkları, öğrencilerin verdikleri doğru, yanlış cevapların ve boş bıraktıkları cevapların sayısı aşağıdaki tabloda gösterilmektedir:

Tablo 3

Testin 1. sorusunun analizi

No.	Deyim	Deyimin Âmmî Arapçada bire bir karşılığı	Doğru	Yanlış	Boş
1.	kendine gelmek	Yok.	30	19	1
2.	kendini tutamamak	ما قدر يمسك حاله	24	24	2

3.	kendini kaybetmek	ضَيِّعَ حاله (Arapçada bu deyim kendini harcadı anlamında kullanılmaktadır.)	12	34	4
4.	kendini vermek	كَرَّسَ نفسه / حياته	22	21	7
5.	kendinden geçmek	Yok.	7	41	2
6.	kendini toparlarmak	Yok.	31	12	7
7.	kendini zor tutmak	مَسَكَ حاله بالعافية	18	29	3
8.	kendini kaptırmak	Yok	17	31	2

1. alt sorudaki kendine gelmek deyiminin fasih Arapçada karşılığı “عاد إلى وعيه” ya da Âmmî Arapçada “رجع لوعيه” / “kendi bilincine dönmek” şeklinde geçer. Ayrıca bu deyim Türkçe günlük dilde, özellikle Ürdünlü öğrencilerin izlediği Türk dizilerindeki konuşmalarda, çok duyulan deyimlerden biridir. Bundan dolayı bu soruya öğrencilerin çoğunun doğru cevap verdikleri görülmektedir.

2. alt soruya 24 doğru cevap, 24 yanlış cevap verilmiştir. 2 öğrenci ise sorunun cevabını boş bırakmıştır. Türkçedeki kendini tutamamak deyimini Âmmî Arapçada “ما قدر يمسك” şeklinde bire bir aynı anlamlı ve aynı durumlarda kullanılmaktadır. Dolayısıyla öğrencilerin bu soruya daha büyük oranda doğru cevap vermiş olmaları beklenmiştir.

3. alt soruyu 12 öğrenci doğru, 34 öğrenci yanlış cevaplandırırken, 4 öğrenci boş bırakmıştır. 34 yanlış cevabın sebebini şu şekilde açıklayabiliriz: Türkçede kendini kaybetmek deyimini, bilincini yitirmek ya da bayılmak anlamında kullanılırken, Âmmî Arapçada bire bir aynı olan “ضَيِّعَ حاله” deyimini “kendini harcadı, mahvetti, bitirdi.” anlamında kullanılmaktadır. Örneğin, “الولد شاطر بس ما درس للامتحان وضَيِّعَ حاله”, “Aslında çocuk çalışkan ama sınava çalışmayıp kendini bitirdi.” Arapça ve Türkçe arasında bu deyim kullanım

farklılığı bulunması, öğrencilerin deyimleri birbirine karıştırmasına sebep olmuştur diyebiliriz.

4. alt soruya 22 öğrenci doğru, 21 öğrenci yanlış cevap vermiştir. 7 öğrenci ise bu soruyu boş bırakmıştır. Türkçede kendini vermek deyimini fasih Arapçada “كَرَّسَ نَفْسَهُ” “kendini bir şeye has kılmak ya da adamak” anlamındadır. Öğrencilerin cümle yapısından hareketle (insan kendini bir şey-e verir), doğru cevabı tahmin etmiş olmaları muhtemeldir.

5. alt soruya öğrencilerin büyük kısmının yanlış cevap vermesi, kendinden geçmek deyiminin Arapçada karşılığının bulunmamasıyla ilgili olmalıdır. Bu soruyla ilgili olarak öğrencilerin “Ama ‘kendinden geçmek’ ve ‘kendini tutamamak’ deyimleri aynıdır.”, “Çok kafa karıştırıcı.” gibi ifadeler kullandıkları gözlenmiştir.

6. alt soruda geçen kendini toparlamak deyiminin fasih Arapçadaki karşılığı “اِسْتَجْمَعَ” “kendi güçlerini toparlamak”tır. Bazı öğrencilerin bu deyimini 2. alt soruda geçen “kendine gelmek” deyimini ile karıştırdıkları görülmektedir ki her iki deyim benzer anlamlarda kullanılabildiği düşünülünce bu normal sayılmalıdır.

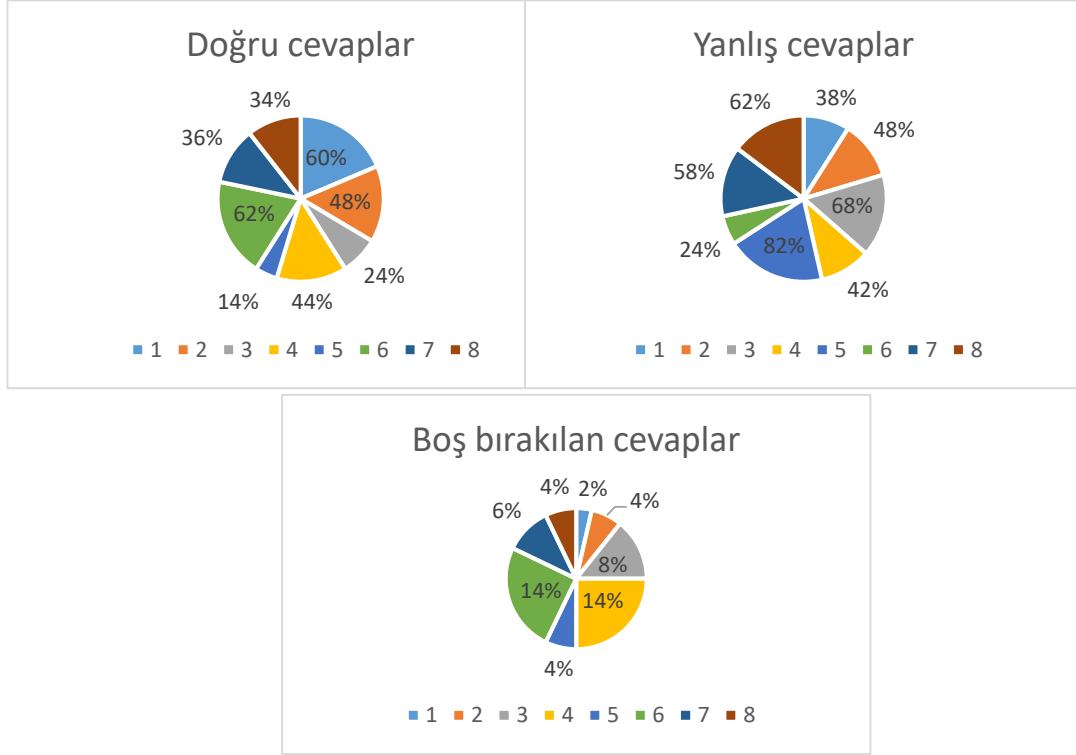
7. alt soruya 18 öğrenci doğru, 29 öğrenci yanlış cevap verirken, 3 öğrenci soruyu boş bırakmıştır. Âmmî Arapçada “مَسَكَ حَالَهُ بِالْعَافِيَةِ / بِالزُّورِ / بِصُعُوبَةٍ” deyimini aynı Türkçedeki gibi kullanılmaktadır. Her iki deyim, yani “kendini zor tutmak” ve “kendini tutamamak”ın hem Arapçada hem de Türkçede birbirlerine çok yakın olması, iki deyim birbirine karıştırılmasına yol açmaktadır.

8. alt soruda 17 doğru, 31 yanlış ve 2 boş cevapla karşılaşılmaktadır. Kendini kaptırmak deyiminin Arapçada karşılığının bulunmaması öğrencilerden çoğunun doğru cevabı bulamayışının asıl sebebi olmalıdır. Ayrıca kaptırmak fiilinin -göreceli olsa da- günlük hayatta en sık kullanılan fiiller arasında yer almaması⁶ başka bir sebep olarak düşünülebilir.

⁶ Türkçede en çok kullanılan 200 fiil listesi.

<http://www.turkceogretimi.com/tavsiyeler/t%C3%BCrk%C3%A7ede-en-%C3%A7ok-kullan%C4%B1lan-200-fiil>

Öğrencilerin 1. ana soruya verdikleri cevapların yüzdelik oranları aşağıdaki grafiklerde gösterilmektedir:

Şekil 2: Testin 1. sorusuna verilen cevapların analizi

Bu sorudan elde ettiğimiz veriler, öğrencilerin “kendini tutamamak” ile “kendini zor tutmak” ve “kendine gelmek” ile “kendini toparlamak” deyimlerini karıştırdıklarını göstermektedir. Ayrıca, Arapçada bire bir aynı olan deyimleri öğrencilerin doğru bir şekilde tahmin ettikleri gözlenmiştir. Kelime kullanımı bakımından aynı fakat anlam bakımından farklı olan deyimler ise öğrencilerin çoğu tarafından doğru tahmin edilememektedir.

2. soru:

Aşağıdaki verilen deyimleri uygun cümleye yerleştiriniz.

Farkına varmak	Fark etmek	Fark gözetmek
Farkında olmak	Fark atmak	

- Galatasaray, final maçını 6-2 kazanarak rakibine ----fark attı----.

2. Küçük çocuğun en çok elma suyu sevdiğinin ----farkına vardım----.
3. Sis kalkınca binanın çok yüksek olduğunu ----fark ettim----.
4. Öğretmen, ----fark gözetmeden---- bütün öğrencilere hediye verdi.
5. Hiç ----farkında olmadan---- yaptığınız ters bir hareket, omzunuzun tutulmasına sebep olmuş olabilir.

Bu sorudaki deyimler farklı Türkçe öğretim setlerinde geçmektedir. Soruda kullanılan deyimlerin ve öğrenciler tarafından verilen cevapların tasnifi aşağıdaki tabloda gösterilmektedir:

Tablo 4

Testin 2. sorusunun analizi

<u>No.</u>	<u>Deyim</u>	<u>Deyimin Âmmî</u>	<u>Doğru</u>	<u>Yanlış</u>	<u>Boş</u>
<u>Arapçada bire bir karşılığı</u>					
1	fark atmak	Yok	17	29	4
2	farkına varmak	Yok	7	38	5
3	fark etmek	Yok	20	26	4
4	fark gözetmek	Yok	14	32	4
5	farıkında olmak	Yok	23	22	5

1. alt sorudaki fark atmak deyiminin Arapçada bire bir karşılığı bulunmamaktadır.

Türkçede bu deyim kullanıldığı durumlarda (futbol, yarışma vb.) Arapçada “يتفوق على / اله” “üstün gelmek / tercih hakkı var” deyimleri kullanılmaktadır. Örneğin “Yarışmaya katılan projeler iyi olmasına rağmen bizim projemiz hepsine fark atar.” cümlesini Arapçaya şu

şekilde çevirebiliriz: “مع انه المشاريع اللي مشاركة بالمسابقة حلوة بس مشرونا بتفوق عليهم كلهم.”

“Yarışmaya katılan projeler iyi olmasına rağmen bizim projemiz hepsine üstün gelir”. Bu soruya çoğu öğrencinin yanlış cevap vermesi, deyimnin Arapçada bulunmamasından kaynaklandığı gibi, deyimleri oluşturan kelimelerde yaşanan anlam değişmelerinden de kaynaklanmaktadır.

2. alt sorudaki farkına varmak deyiminin Arapçada karşılığı bulunmadığı ve öğrenciler bu deyim “fark etmek” ile karıştırdıkları için, katılımcıların büyük çoğunluğunun doğru cevabı bilemedikleri görülmektedir. Soruya verilen cevaplara bakıldığında öğrencilerin bu deyim kullanım durumlarını anlayamadıkları gözlenmiştir. Öte yandan, bazı öğrencilerin deyimle birlikte kullanılan eklerin, yani dil bilgisinin yardımıyla doğru cevabı bulduklarını söylemeleri, deyimleri doğru kullanmak noktasında sadece anlamdan değil diğer dil unsurlarından da yararlanılabileceğini göstermektedir.

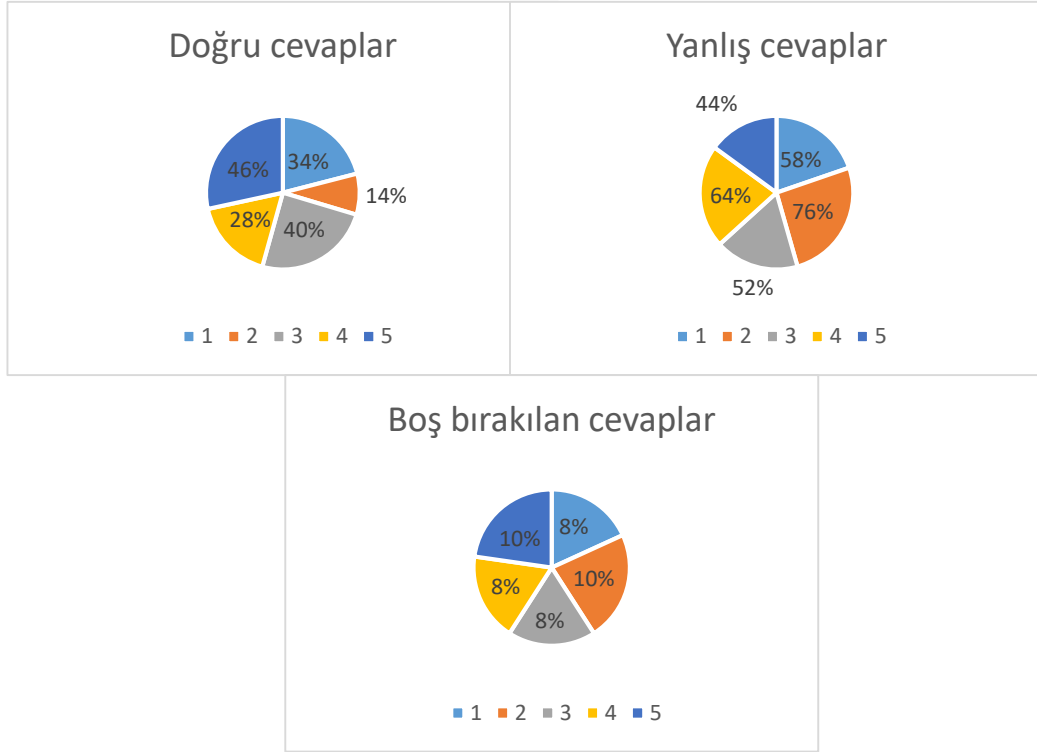
3. alt sorudaki fark etmek deyimini; görmek, anlamak, ayırt etmek gibi anlamlarda kullanılmaktadır. Bu soruyla ilgili olarak öğrencilerden “Fark etmek ve farkına varmak arasında ne fark var?”, “Fark etmek ve farkında olmak aynı değil mi ya?” ve “Fark ettim, farkında oldum ve farkına vardım .. aynı işte! Aynı anlam!” gibi ifadeler duyulmuştur. Âmmî Arapçada bu deyim “önemi yok, değişmez, etkisi olmaz” anlamında “بتفرق معي / ما بتفرق معي” “benim için fark eder / fark etmez” şeklinde söylenmektedir. Başka bir deyişle, fark etmek deyimini Türkçedekiyle aynı anlamda kullanılmamaktadır. Ayrıca fark etmek, farkında olmak ve farkına varmak deyimleri arasında kullanım yerine göre ortaya çıkan nüansları bilmemeleri, öğrencilerin bu deyimleri eş anlamlı olarak düşünmelerine yol açmaktadır.

4. alt soruda geçen “fark gözetmek” deyiminin de Arapçada bire bir karşılığı bulunmamaktadır. Oysa Türkçedeki fark gözetmek deyimini, Arapçada bir deyim sayılmayan, tek kelime ile “بيفرق” “fark yapmak” ifadesiyle kullanılmaktadır. Bu alt soruda geçen cümleyi

Arapçaya bire bir tercüme edersek şu cümle ortaya çıkar: “المعلم أعطى الطلاب كلهم هدايا بدون ما ” “Öğretmen, fark yapmadan bütün öğrencilere hediye verdi”.

5. alt sorudaki farkında olmak deyiminin Arapçada bire bir karşılığı bulunmamaktadır. Arapçada, görülmesi ya da bilinmesi gereken şeylerden haberi bulunmak durumunu anlatan tabirler şu şekildedir: “دير بالك / انتبه / اوعى” “Dikkat et / uyan”. Öğrenciler bu soruda da farkında olmak deyimini, fark etmek ve farkına varmak deyimleri ile karıştırdıklarını söylemişlerdir.

2. ana soruya verilen cevapların yüzdelik oranları aşağıda grafiklerde gösterilmektedir:

Şekil 3: Testin 2. sorusuna verilen cevapların analizi

Arapça olduğu için “fark” kelimesinin anlamını öğrenciler çok iyi bildikleri gibi “atmak, etmek, olmak, varmak ve gözetmek” eylemlerinin anlamlarını da kavrayabilmektedirler. Ancak kelime bir eylem ile beraber kullanıldığında ve başka anlam kazandığında deyim olup bambaşka bir durumu ifade etmektedir. Dolayısıyla atasözleri ve

deyimleri öğrenmede kelimelerin gerçek anlamlarını bilmek atasözü ve deyimini anlamakta her zaman yardımcı olmayabilir. Bu yüzden atasözleri ve deyimlerin anlamları ile beraber, tam olarak nasıl ve hangi durumlarda kullanıldığı da örneklerle öğretilmelidir.

3. soru:

Aşağıda verilen atasözlerini uygun cümleye yerleştiriniz.

Mal canın yongasıdır.	Hamama giren terler.	Üzüm üzüme baka baka kararır.	Acı patlıcanı kırağı çalma.	Damlaya damlaya göl olur.
Demir tavında dövülür.	Ava giden avlanır.	Balık baştan kokar.	İşten artmaz, dışten artar.	Dost acı söyler.

1. Şirketin müdürü toplantılara hep geç geldiği için diğerleri de geç geliyorlar. ----Balık baştan kokar---- demişler.
2. Bu yaptığın sana hiç yakışmadı. Kusura bakma ama ----dost acı söyler----.
3. Arabasına gözü gibi bakar ve hep “Siz ne anlarsınız, ----mal canın yongasıdır----” der.
4. Türkçeyi öğrenmek istiyorsan çok çalışmalısın,----hamama giren terler----.
5. Dedem bana her gün 1 lira verirdi ve hep: “Bu parayı az görme, ----damlaya damlaya göl olur----” derdi.
6. Mutfak masraflarımızı kısıncı ekonomik durumumuz düzelmeye başladı. ---- “İşten artmaz, dışten artar.”---- diye boşuna dememişler.
7. Dedeme “Hava soğuk, kalın giyin, hasta olacaksın.” dediğimde ----“Korkma, acı patlıcanı kırağı çalmaz.”---- dedi.
8. Müşteri kılığındaki polisler, dolandırıcıları suçüstü yakaladı. Ne demişler, ---- Ava giden avlanır----.

9. İnsan arkadaşını iyi seçmeli çünkü ---- **üzüm üzüme baka baka kararır**----.

10. Şu işi fazla geciktirmeyin, ----**demir tavında dövülür**----.

Bu soruda geçen atasözleri Yılmaz Atagül (2015)'ün “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Atasözleri ve Deyimlerin Sıklık Analizi” adlı makalesinden alınmıştır. Soruda kullanılan atasözlerinin ve öğrencilerin verdikleri cevapların tasnifi aşağıdaki tabloda gösterilmektedir:

Tablo 5

Testin 3. sorusunun analizi

No.	Atasözü	Atasözünün Âmmî	Doğru	Yanlış	Boş
		<u>Arapçada bire bir ya da çok yakın karşılığı</u>			
1	Balık baştan kokar.	السمة بتفسد من راسها	6	26	18
2	Dost acı söyler.	Yok	19	18	13
3	Mal canın yongasıdır.	Yok	15	14	21
4	Hamama giren terler.	Yok	3	30	17
5	Damlaya damlaya göl olur.	Yok	17	19	14
6	İşten artmaz, dıştan artar.	Yok	6	26	18
7	Acı patlıcanı kırağı çalmaz.	Yok	9	27	14
8	Ava giden avlanır.	Yok	12	22	16
9	Üzüm üzüme baka baka kararır.	Yok	3	37	10
10	Demir tavında dövülür.	دق الحديد وهو حامي	12	19	19

1. alt soruda geçen “Balık baştan kokar.” atasözü Arapçada “السمة بتفسد من رأسها” olarak geçmektedir. Ancak bu atasözü Ürdün’de günlük hayatta çok sık kullanılan atasözlerinden biri değildir. Bu atasözü kelimelerin anlamlarının bilinmesi bakımından kolaydır zira Türkçe öğrenen biri; balık, baş ve kokmak fiilini ilk seviyelerde öğrenmektedir. Ancak bu kelimeler bir araya geldiğinde ve atasözü olduğunda mecaz anlam kazanmıştır. Bundan dolayı öğrencilerin atasözünü tahmin etmeleri zorlaşmaktadır.

2. alt sorudaki “Dost acı söyler.” atasözünün Arapçada anlam ve kelime olarak bire bir karşılığı bulunmamaktadır. Bu yüzden bazı öğrencilerin atasözünde geçen “acı” kelimesini görünce “Dostlar bazen gerçekten acı ya da zarar verebilir.” anlamına geldiğini düşünerek “Evet doğru, dostlar bazen kötü çıkar.” şeklinde yanlış tahminlerde bulundukları görülmüştür.

3. alt soruda “Mal canın yongasıdır.” atasözünde geçen yonga kelimesi, öğrencilerin çoğu tarafından bilinmemektedir. Zira Türkçede günlük hayatta sık kullanılmayan kelimelerden biridir. Ayrıca mal kelimesi birçok farklı anlama sahip olduğu için, öğrenciler kelimenin bu atasözünde hangi anlamda kullanıldığını bilememektedirler.

4. alt soru, öğrencilerin en fazla yanlış cevapladıkları sorulardandır. Bu soruda geçen “Hamama giren terler.” atasözünün Arapçada bire bir karşılığı bulunmamaktadır. Soruya gelen yanlış cevapların çoğu, ilk seviyelerde öğretilen ve öğrenciler tarafından çok iyi bilinen “Damlaya damlaya göl olur.” atasözü olmuştur. Sorudaki atasözü Türkçe öğrenmek bağlamında kullanıldığından, öğrencilerin, dil öğreniminde adım adım ilerlemekle “Damlaya damlaya göl olur.” atasözü arasında bir bağlantı kurmuş olmaları muhtemeldir. Bazı öğrencilerin ise soruda geçen “çalışmak” eylemini görünce hemen iş ile ilişkisini kurup “İşten artmaz, dıştan artar.” atasözünü kullandıkları görülmektedir. Ayrıca, atasözünde geçen hamam kelimesi, Arapçada lavabo demektir. Bundan dolayı öğrencilerin “hamam”ı cümlelerin anlamı içinde bir yere oturtamamış olmaları da mümkündür.

5. alt soruya 17 öğrenci doğru, 19 öğrenci yanlış cevap vermiştir. 14 öğrenci ise bu soruyu boş bırakmıştır. Oysa “Damlaya damlaya göl olur.” atasözü öğrencilerin öğrendikleri ilk atasözlerinden biridir. Doğru cevaplayan sayısının az olmasında, bundan önceki soruya cevap olarak bu atasözünün birçok öğrenci tarafından yazılması etkili olmuştur sanıyoruz.

6. alt soru da öğrencilerin büyük ölçüde yanlış cevapladıkları sorulardandır. Bu alt soruda geçen “İşten artmaz, dıştan artar.” atasözünün Arapçada bire bir karşılığı bulunmamaktadır. Bazı öğrenciler soruda kullanılan cümledeki mutfak kelimesini görünce hemen ya evle ilgili olduğunu düşündükleri “hamam” ya da mutfakta bulunan “patlıcan” ile bağlantı kurmuşlar ve “Hamama giren terler.” ya da “Acı patlıcanı kırağı çalmaz.” atasözlerini kullanmışlardır. Başka bir deyişle, öğrenciler atasözlerini kelimelerin gerçek anlamlarını düşünerek ilişkilendirip anlamlandırmaya çalışmaktadırlar.

7. alt soruda, yabancı öğrenciler için anlaması zor atasözlerinden birine yer verilmiştir. Bu soruyu cevaplamaya çalışan birçok öğrenci, “Acı patlıcanı kırağı çalmaz.” atasözündeki kırağı kelimesini bilmediğini “Kırak ne demek?” diye sorarak belirtmiştir. Bazılarının ise çevrim içi sözlüklere “kırak” yazıp kelimenin anlamına baktıkları gözlenmiştir. Bu alt soruda bazı öğrenciler “Hamama giren terler.” atasözünü tercih etmiştir. Bunun sebebi, öğrencilerin soğuk hava ve üşümek ile ısınmak ve terlemek eylemlerini birbirine bağlamasıdır.

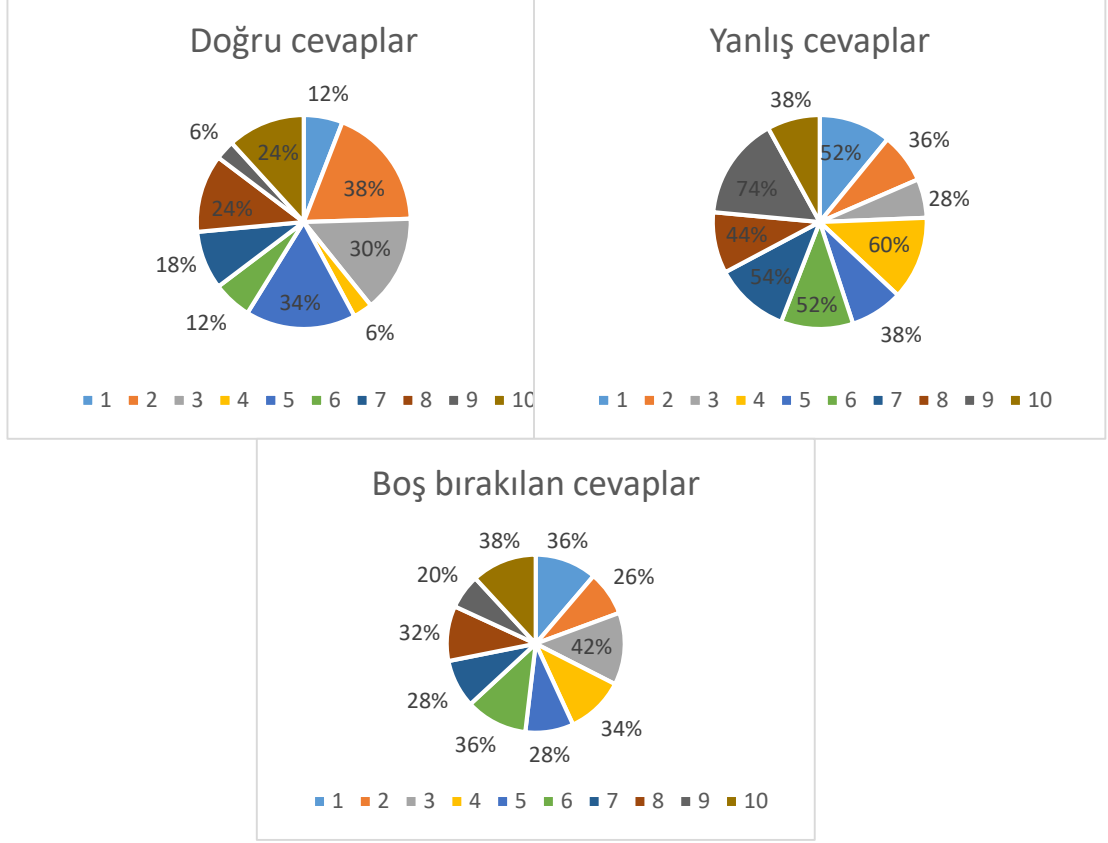
8. alt soruda verilen “Ava giden avlanır.” atasözünün Arapçada karşılığının bulunmaması, doğru cevap sayısının az oluşuna bir sebep olarak düşünülebilir.

9. alt soru da öğrencilerin büyük kısmının yanlış cevapladığı sorulardan olup sadece 3 öğrenci doğru olarak cevaplamıştır. Soruyu okuyan öğrencilerin çoğu atasözünde geçen kararmak fiilini bilmediklerini belirtmişlerdir. Atasözünün arkadaşlıkla ilgili olduğunu düşünen bazı öğrencilerin de bunu “Dost acı söyler.” atasözüyle karıştırdıkları görülmüştür.

10. alt sorudaki “Demir tavında dövülür.” atasözü, Arapçada “دق الحديد وهو حامي” “Demiri sıcakken döv.” şeklinde geçmektedir. Soruda kullanılan cümledeki iş kelimesini

görünce öğrenciler hemen “İşten artmaz, dıştan artar.” atasözünü yazmışlardır; çünkü öğrenciler atasözündeki kelimelerin gerçek anlamlarıyla kullanıldığını sanmaktadırlar.

3. ana soruya verilen cevapların yüzdelik oranları aşağıdaki grafiklerde gösterilmektedir:

Şekil 4: Testin 3. sorusuna verilen cevapların analizi

Bu soruya verilen cevaplara bakıldığında, öğrencilerin atasözlerini kelimelerin mecaz anlamlarına göre değil gerçek anlamlarına göre düşünerek değerlendirdikleri görülmektedir. Nitekim, test esnasında öğrenciler “Kelimelerin anlamlarını biliyorum ama atasözünün anlamını bilmiyorum.”, “Bir bağ kurmaya çalışıyorum ama olmuyor, olmuyor.”, “Çok kafa karıştırıcı!”, “Sadece bu kelimenin anlamına sözlükte bakabilir miyim?” ve “Arapçasını biliyorum ama Türkçede hangisini kullanacağımı bilmiyorum.” gibi sözler söylemişlerdir. Bazı atasözlerini birbirine karıştıran öğrenciler, kelimelerin anlamlarından yola çıkarak soruları çözmeye çalışmışlar fakat atasözünün kullanıldığı durumları net olarak bilmedikleri

için yanlışlığa düşmüşlerdir. Bu noktada özellikle 2. ve 9. alt soruların cevaplarının birbirine karıştırıldığı görülmektedir.

4. soru:

- Aşağıdakilerden hangisi atasözü değildir?

1. Deli ile çıkma yola, başına getirir bela.
2. Mayın tarlasına düşmüş bir deliyim, hudutta / Gözüm sekizinci renk ve dördüncü bulutta.
3. Deli dostun olacağına akıllı düşmanın olsun.
4. Deliden al uslu haberi.

- “En çok ilgili olan kişi bulunmadan bu işin tadı çıkmaz.” açıklaması, aşağıdakilerden hangisine aittir?

1. Kambersiz düşün olmaz.
2. Yalnız taş, duvar olmaz.
3. Dikensiz gül olmaz.
4. Bal bal demekle ağız tatlı olmaz.

- “Akla kararı seçmek” deyiimiyle anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?

1. Başkasına danışmadan kendi aklıyla kötü bir iş yapmak.
2. Akla gelen şeylerin, unutulmasın diye kısaca yazıldığı küçük defter.
3. Çok yorulmak, çok sıkıntı çekmek.
4. Unutmak, unutulmak.

- Aşağıdakilerden hangisi atasözleri ile deyimler arasındaki farklardan biridir?

1. Atasözleri uzun, deyimler kısa olur.
 2. Atasözleri öğüt verir, deyimler öğüt vermez.
 3. Atasözlerinin söyleyeni belli değildir, deyimlerin söyleyeni bellidir.
 4. Atasözleri kalıplaşmış sözlerdir, deyimler ise kalıplaşmış sözler değildir.
-

Soruya öğrencilerden gelen cevapların tasnifi aşağıdaki tabloda gösterilmektedir:

Tablo 6

Testin 4. sorusunun analizi

No.	Cevap	Doğru	Yanlış	Boş
1	Mayın tarlasına düşmüş bir deliyim, hudutta / Gözüm sekizinci renk ve dördüncü bulutta.	30	14	6
2	Kambersiz düşün olmaz.	13	30	7
3	Çok yorulmak, çok sıkıntı çekmek.	10	32	8
4	Atasözleri öğüt verir, deyimler öğüt vermez.	23	21	6

1. alt soruya verilen cevaplardan, öğrencilerin çoğunun atasözlerinin genel özelliklerini bildiği anlaşılmaktadır; ancak doğru cevaplayamayanların sayısının az olduğu da söylenemez.

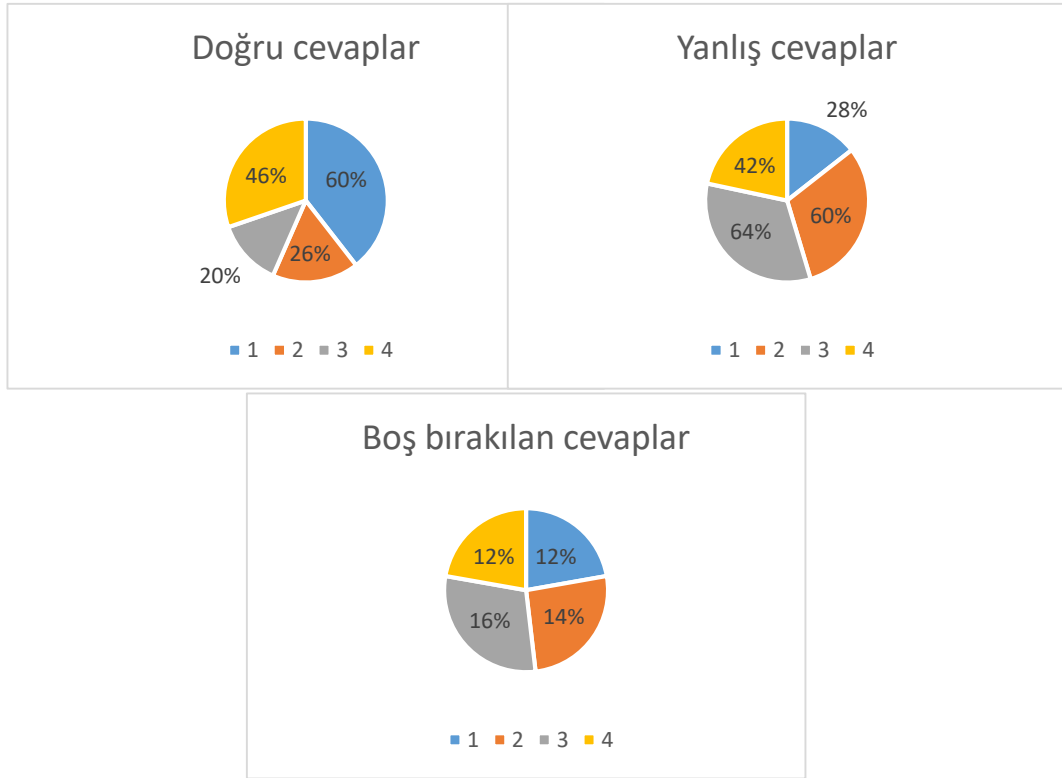
2. alt soruda yanlış cevap seçen öğrencilerin çoğu, “Dikensiz gül olmaz.” atasözünü seçmişlerdir. Arapçada bu atasözünün bire bir karşılığı şu şekildedir: “مافي ورد بدون شوك” “Dikensiz gül olmaz”. Hatta Türkçedeki “Gülü seven dikenine katlanır.” atasözü, Arapçada da bulunmaktadır: “اللي بحب الورد بتحمّل شوكه” Bundan dolayı öğrencilerin kendi dillerinden bildikleri bu atasözünü seçmiş olmaları muhtemeldir. Bu da göstermektedir ki öğrencilerin kendi ana dillerinde bulunan atasözleri ve deyimleri öğrenmeleri ve hatırlamaları daha kolaydır.

3. alt soruda ses benzerliği olan kelimelerden yararlanarak çeldiriciler verilmiştir. Öğrencilerin “akla” (ak ile) kelimesini “akıl-a” (akıl + yönelme hal eki) kelimesiyle karıştırdıkları görülmüştür. Yanlış cevap veren öğrencilerin çoğu birinci (kendi aklıyla kötü

bir iş yapmak) ve ikinci (akla gelen şeylerin...) seçenekleri işaretlemişlerdir. Deyimi daha önceden duymamak ya da anlamını bilmemek, öğrencilerin benzerlikler kurarak yorum geliştirmelerine yol açmaktadır.

Atasözü ile deyim arasındaki farkı soran 4. alt soruya yanlış cevap veren öğrencilerin çoğu, atasözlerinin uzun, deyimlerin kısa olduğunu düşünmektedirler. Bu soruya 23 öğrenci tarafından doğru cevap verilmesi olumlu olarak düşünülse de katılımcıların yarıdan fazlasının doğru cevabı bulamaması, atasözü ve deyimlerin temel özelliklerinin bilinmediğini gösterir.

4. ana soruya verilen cevapların yüzdelik oranları aşağıdaki grafiklerde gösterilmektedir:

Şekil 5: Testin 4. sorusuna verilen cevapların analizi

Bu soruya verilen cevaplardan hareketle, öğrencilerin atasözü ve deyimlerin genel özellikleri ile ilgili bazı bilgileri bulunduğu söylenebilir. Ancak boş bırakılan ve yanlış olan cevapların sayısı, doğru cevapların sayısından fazladır. Halbuki atasözü-deyim öğrenimi sırasında en temel bilgi olarak ayırım noktalarının iyi bilinmesi ve atasözü-deyim öğreniminin

bu temel üzerinde gerçekleşmesi gerekir. Bu olmayınca, mecaz anlam-gerçek anlam farkına bakılmaksızın atasözü-deyimde geçen kelimelerin anlamlarıyla ve bağlamlarıyla ilgili tahminlerde bulunulmakta ya da Arapçadaki benzer sözlere göre hareket edilerek cevaplar verilmektedir ki bu da öğrenciyi büyük ölçüde yanılgıya düşürmektedir. Öte taraftan, öğrencilerin kendi ana dillerinde aynen var olan deyim ve atasözlerini Türkçede gördüklerinde hemen tanıyarak (yanlış bile olsa) tercih etmeleri, Türkçe öğretiminde Arapça ve Türkçe arasında ortak unsurların kullanımının önemini bize göstermektedir; çünkü bu tür deyim ve atasözlerini öğrencinin tanıması, öğrenmesi ve hatırlaması çok kolay olmaktadır.

5. soru:

Aşağıda anlamları verilen atasözü ve deyimleri tamamlayınız.

No.	Atasözü	Anlamı
1	Acele işe ---şeytan karışır---.	Aceleyle yapılan iş yanlış, bozuk olur.
2	Bana arkadaşını söyle, ---sana kim olduğunu söleyeyim---.	Kişi, yaratılış ve gidişine uygun kimselerle arkadaşlık kurar. Onun için bir kişinin arkadaşını tanırsak o kişinin nasıl biri olduğunu öğrenmiş oluruz.
3	İyilik eden, ---iyilik bulur--- -.	İyilik eden kimseyi herkes sever. Sırası gelince, ona da başkaları tarafından iyilik yapılır. Her şeyin karşılığı vardır.
4	Akıl yaşta değil, ---baştadır--- ---	Bir kimsenin yaşı büyümekle akıllı da büyümez. Nice gençler vardır ki kendilerinden çok yaşlı olanlardan daha akıllıdırlar.
5	Az olsun, ---öz olsun---.	Yaptığınız iş, edindiğiniz şey, isterse az olsun, ancak temiz ve iyi olsun.
6	Bugünün işini ---yarına bırakma---.	Bugün yapılması gereken bir işi sonraya bırakmanın türlü sakıncaları vardır.

7	Sütten ağzı yanan, ---- yoğurdu üfleyerek yer----.	Bir davranışı kendisine pahalıya mal olan kişi, benzeri durumlar karşısında çok ihtiyatlı davranır.
8	Körle yatan, ----şaşı kalkar-- --.	Kötü kimseyle düşüp kalkana az çok kötü huy bulaşır.
9	Beş parmak ----bir olmaz (bir değil)----.	1) Ana ve babaları bir olduğu halde kardeşler birbirlerine benzemezler. Türlü niteliklerle ayrılırlar. 2) Aynı görevle bir arada çalışan kimseler yetenek, başarı bakımından birbirinden farklıdırlar. Onun için sevgileri arasında da fark bulunur.
10	Ev alma, ----komşu al----.	Ev alacak kimse için komşular evden daha önemlidir. Komşular kötü ise en güzel bir evde bile rahat oturulmaz.
11	----Yerin---- kulağı var.	Bir konu, iki kişi arasında gizli olarak konuşulsa bile duyulur.

Tablo 7

Testin 5. sorusunun analizi

No.	Atasözü	Arapçada karşılığı	Arapça atasözünün Türkçeye bire bir tercümesi	Doğru cevapların sayısı	Diğer cevaplar	Diğer cevapların sayısı	Boş
1	Acele işe şeytan karışır.	في العجلة الندامة	Acelede pişmanlık vardır.	7	şeytan girer şeytandan gelir boşuna gider giden pişman olur başlarsan pişman olursun yapılan yanlış bir akmaz pişmanlık var	1 1 1 1 1 1 5	26

					nedamet eder	2	
					nedemit	1	
					yapma pişman	2	
					olacaksın		
2	Bana arkadaşını	قل لي من تصاحب	Bana arkadaşını	20	denizden tut	1	24
	söyle, sana kim	أقل لك من أنت	söyle, sana kim		kimsin sen	1	
	olduğunu		olduğunu		söyleyeceğim		
	söyleyeyim.		söyleyeyim.		sen kimsin söylerim	2	
					seni bilirim	2	
3	İyilik eden, iyilik	Yok	-	4	bulur	2	24
	bulur.				denize at	6	
					hayır görür	1	
					iyilik alan	1	
					iyilik görür	8	

					iyilik ona gelir	2	
					iyilik yapan	1	
					sevmek kazanır	1	
4	Akıl yaşta değil, baştaadır.	Yok	-	15	akılda	1	27
					düşüncede	1	
					ilimde	1	
					kelimelerde	1	
					tecrübede	4	
5	Az olsun, öz olsun.	Yok	-	3	ak olsun	3	22
					ama iyi olsun	12	
					ama mükemmel olsun	1	
					çok olmamak	1	
					daha iyi	1	
					güzel olsun	1	

					kaliteli olsun	1	
					temiz olsun	4	
					yeter	1	
6	Bugünün işini yarına bırakma.	لا تؤجل عمل اليوم إلى الغد	Bugünkü işi yarına erteleme.	13	artmaz	1	28
					ertememeli	1	
					yarına alma	1	
					yarına artmaz	1	
					yarına erteleme	3	
					yarına geciktirme	2	
7	Sütten ağzı yanan, yoğurdu üfleyerek yer.	اللي يتلسع من الشوربة ينفخ في الزبادي	Sütten ağzı yanan, yoğurdu üfleyerek yer.	4	dikkat eder	1	42
					mal canın yongasıdır	1	
					sudan yanan gibi	1	
					değil		

		(Mısır'da kullanılır)			tekrar içmez	1	
8	Körle yatan, şaşı kalkar.	Yok	-	3	kör olur	2	42
					korkmalı	1	
					kötü görür	1	
					ölür	1	
9	Beş parmak bir olmaz (değil).	أصابع ايديك مش واحد	El parmakların bir değil.	6	aynı değil	2	27
					aynı olmaz	1	
					benzemez	1	
					benzetme	1	
					beş iş	1	
					beş sanayi	2	
					birbirine benzemez	3	
					eşit değil	2	
					farklı	2	

				hepsi aynı değil	1	
				ondan iyidir	1	
10	Ev alma, komşu al. الجار قبل الدار	Komşu evden önce 17 (gelir).		ağaçta on elmadan daha iyi	1	24
				komşular da almak demektir	1	
				komşular al	6	
				komşular için al	1	
11	Yerin kulağı var. للحيطان آذان	Duvarların kulağı 4 var.		aranızda	1	27
				duvarın / duvarların	15	
				misafir	1	
				şişmiş bir	1	
				zeminin	1	

1. alt soruya 7 öğrenci doğru cevap vermiştir. Bu alt sorudaki “Acele işe şeytan karışır.” atasözü, Arapçada “في العجلة الندامة” “Acelede pişmanlık vardır.” şeklinde söylenmektedir. Bu sebeple 13 öğrencinin cevabında pişmanlık geçmektedir. 2 öğrencinin “şeytan karışır” yerine “şeytan girer / şeytandan gelir” yazmaları, atasözünü Türkçe mantığıyla düşündüklerini fakat bire bir hatırlayamadıklarını göstermektedir.

2. alt soruyu 20 öğrencinin doğru cevaplamaşının, “Bana arkadaşını söyle, sana kim olduğunu söyleyeyim.” atasözünün Arapçada çok yakın karşılığı bulunmasından kaynaklandığı söylenebilir. Geri kalan öğrencilerin verdikleri bütün cevapların doğru cevaba çok yakın olması da bundan dolayıdır. Bu, öğrencilerin Arapçada bire bir aynı ya da anlamı oldukça yakın olan atasözlerini hatırlamakta pek zorluk yaşamadıklarını gösterir.

3. alt soruya 4 öğrenci doğru cevap vermiştir. Öğrencilerden 6’sının “İyilik eden, denize at.” olarak cevap vermeleri, “İyilik et denize at, balık bilmezse Halik bilir.” atasözü ile karıştırdıklarını göstermektedir. Ayrıca bu atasözü Arapçada “اعمل خير وزت بالبحر” “İyilik yap, denize at.” şeklinde kullanılır. Öğrencilerin 8’i doğru cevaba yakın olarak “İyilik eden, iyilik görür.” cevabını vermişlerdir ki bu, atasözünün genel anlamını bildiklerini fakat bire bir ezberleyemediklerini ortaya koyar.

4. alt soruya 15 öğrenci doğru cevap vermiştir. Atasözünü bilmeyen öğrenciler anlamdan hareket ederek yorumlamaya çalışmışlar ve “baştaadır” yerine “ilim, tecrübe, kelimeler, düşünce ve akıl” gibi kavramları cevap olarak vermişlerdir.

5. alt soruya sadece 3 öğrenci doğru cevap verebilmiş olup, geri kalan öğrenciler öz kelimesini bilmedikleri ya da atasözü ezberlerinde olmadığı için ona yakın buldukları “iyi, güzel, temiz, kaliteli ve ak” gibi ifadeleri kullanmaya çalışmışlardır. Bu, öğrencilerin atasözünün ne ifade ettiğini anladıklarını gösterir.

6. alt soruya 13 öğrenci doğru cevap vermiştir. “Bugünün işini yarına bırakma.” atasözünün Arapçada karşılığı “لا تؤجل عمل اليوم إلى الغد”, “Bugünkü işi yarına erteleme.”

şeklindedir. Bu atasözünü Arapçadan bilen öğrenciler Türkçeye bire bir tercüme etmişler, 4 öğrenci erteleme fiilini kullanırken 2 öğrenci geciktirme fiilini kullanmıştır.

7. alt soruya 4 öğrenci doğru cevap vermiştir. “Sütten ağzı yanan, yoğurdu üfleyerek yer” atasözü, Arapçada daha çok Mısır’da kullanılan “اللي يتلسع من الشوربة ينفخ في الزبادي” “Çorbadan ağzı yanan, yoğurdu üfleyerek yer.” atasözüyle karşılanabilir. Öğrenciler bu atasözünü Arapçadan bilmedikleri için Türkçede de doğru tahmin edememekte ve fikir yürütememektedirler.

8. alt soruda “Körle yatan şaşı kalkar.” atasözündeki şaşı kelimesinin öğrencilerin büyük çoğunluğunca bilinmemesi, doğru cevap sayısının çok az olmasına yol açmıştır. Bu kelimeyi bilmedikleri için atasözünün anlamına yakın bir anlam vermeye çalışmışlar ve “kör olur, kötü görür, korkmalı” gibi ifadeler kullanmışlardır.

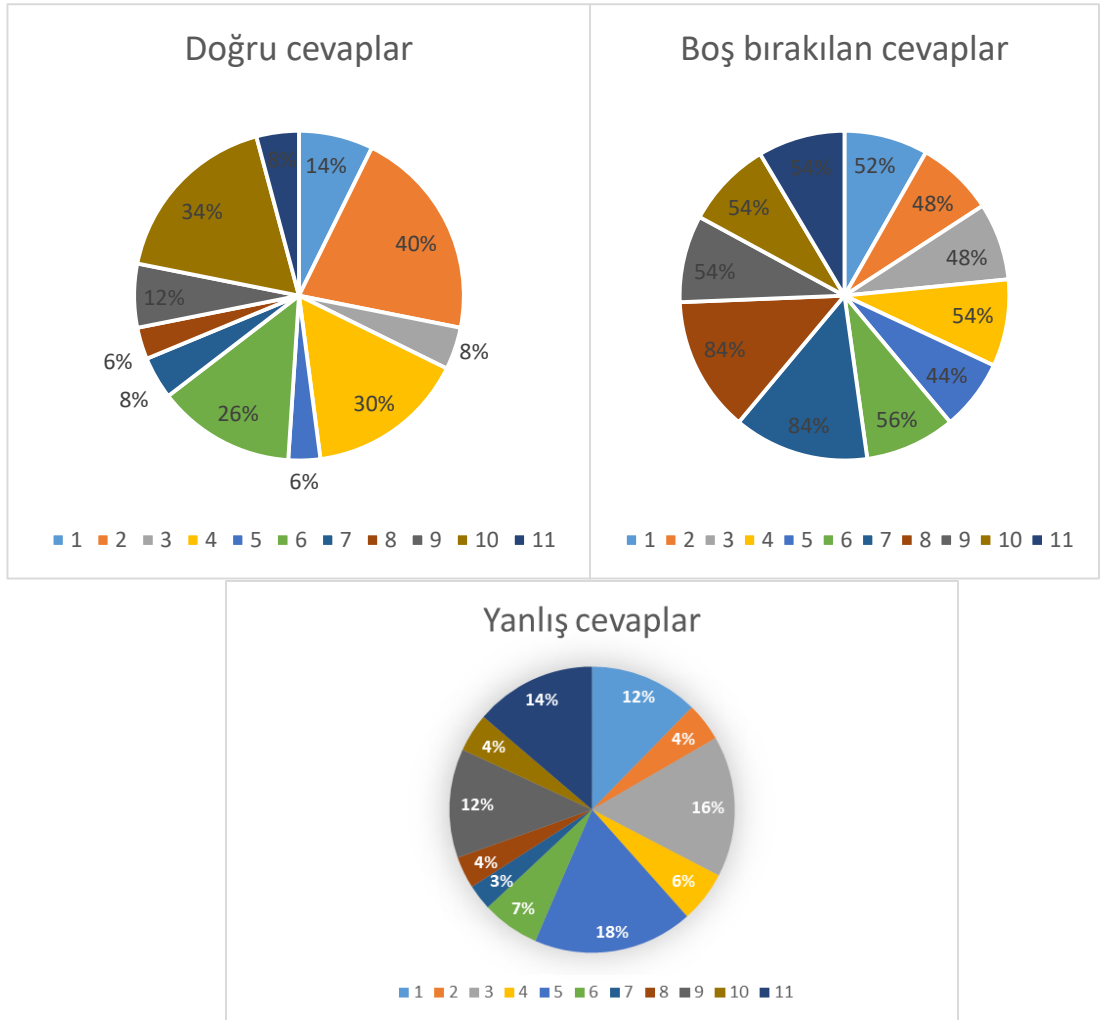
9. alt sorudaki “Beş parmak bir olmaz (değil).” atasözüne benzer şekilde Arapçada “أصابع إيديك مش واحد” “El parmakların bir değil.” sözü bulunmaktadır. Buna rağmen doğru cevap sayısı 6’da kalmıştır. Öte yandan, öğrencilerden 14’ü atasözünün anlamına yakın cevaplar bulabilmişlerdir: “birbirine benzemez, eşit değil, hepsi aynı değil, farklıdır, benzetme” Bazı öğrencilerin de bu atasözünü “on parmağında on marifet” deyimini ile karıştırdıkları ve “beş sanayi, beş iş” gibi daha uzak sayılacak tahminlerde bulundukları görülmüştür. Bir öğrenci de Arapçadaki “Elde bir kuş, ağaçta on kuştan daha iyidir.” atasözünü hatırlayarak “ondan daha iyi” şeklinde karma bir cevap vermiştir. Bu da gösteriyor ki yabancı dil öğrencileri, hedef dili öğrenirken kendi dillerini de her an işin içine katabilmekte ve bazı mukayeselere girebilmektedirler. Özellikle Türkçe gibi Arapça unsurların fazlaca bulunduğu, ayrıca kültürel bakımdan Arapçayla büyük yakınlıklar arz eden bir dilin öğretiminde bu noktayı da gözden kaçırmamak gereklidir.

10. alt soruya 17 öğrenci doğru cevap vermiştir. “Ev alma, komşu al.” atasözü ilk seviyelerde öğretilen bir atasözüdür. Ayrıca, Arapçada Türkçedekine çok yakın olarak “الجار

”قبل الدار“ ”Komşu evden önce (gelir).“ gibi bir atasözü de bulunmaktadır. Bundan dolayı, doğru cevap sayısı diğer sorulara nazaran artmıştır.

Son alt sorudaki ”Yerin kulağı var.“ atasözünün karşılığı Arapçada ”للحيطان أذان“ ”duvarın kulağı var.“ şeklindedir. Bu sebeple 15 öğrenci Arapçadan Türkçeye bire bir tercüme edip ”Duvarın/ duvarların kulağı var.“ diye cevap vermiştir.

5. ana soruya verilen cevapların yüzdelik oranları aşağıdaki grafiklerde gösterilmektedir:

Şekil 6: Testin 5. sorusuna verilen cevapların analizi

Bu soruda öğrencilerin büyük çoğunluğu emin olamadıkları ya da bilmedikleri alt soruları cevaplamamışlardır. Cevapları kendilerinin yazması gerektiği için yanlış bir şey

yazmaktan ya da hataya düşmekten çekinmeleri bunun asıl sebebi olarak gözlenmiştir. Cevaplardan anlaşıldığına göre, öğrenciler atasözü ve deyimleri bire bir yazmakta sıkıntı yaşamaktadırlar, yani tam olarak ezberleyememektedirler fakat atasözü veya deyim anlamına çok yakın ifadeler yazmak yönünde de gayretleri olduğu söylenmelidir. Ayrıca, Arapçada karşılığı bulunan atasözü veya deyimleri, karşılığı olmayan atasözleri ve deyimlerden daha kolay bir şekilde yazabildikleri görülmüştür.

Boşluk doldurma sorularında pek çok öğrencinin dil bilgisi bakımından cümle yapısına uygunluğu düşünmeden cevap vermeleri, katılımcı grubun bu konuda belli bir yetersizlik taşıdığını göstermesi bakımından da dikkat çekicidir.

Uyguladığımız bu testten elde edilen verileri şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Katılımcılar, Türkçede anlamı birbirine çok yakın olan deyimleri karıştırmaktadırlar. Örneğin “kendine gelmek” deyimi ile “kendini toparlamak”, “fark etmek” deyimi ile “farkına varmak” ve “farkında olmak” deyimlerini doğru bir şekilde kullanamadıkları görülmüştür. Yine, öğrencilerin benzer kavram alanlarıyla ilgili atasözlerini de doğru kavrayamadıkları anlaşılmaktadır. Örneğin arkadaşlık ve dostluk ile ilgili olan “Dost acı söyler.” atasözü ile “Üzüm üzüme baka baka kararır.” atasözünde bu durum görülmüştür. Dolayısıyla deyim ve atasözü öğretiminde küçük farkların anlaşılabilmesi için örnek durumlardan yararlanılması çok verimli ve faydalı olacaktır.

2. Öğrenciler Arapçada karşılığı bulunan Türkçe atasözü veya deyim anlamını doğru ya da doğruya yakın bir şekilde tahmin edebilmekte fakat ezberlemedikleri için doğru cevabı yazamamaktadırlar. Test sırasında öğrencilerin kendi cümlelerinden de bu anlaşılmaktadır: “Arapçasını biliyorum ama Türkçede nasıl yazacağım bilmiyorum”.

3. Arapçada karşılığı bulunan Türkçe atasözleri, öğrenciyi her zaman doğruya götürmemekte, bazen yanıltabilmektedir.

4. Sorularda yer alan Türkçe atasözü veya deyimleri bulmaya/tamamlamaya çalışan öğrenciler, doğru kelimeyi bulamadıklarında yakın anlamlı bir kelime bulmaya gayret etmektedirler. Buradaki sorun, deyim ve atasözünün kalıp/değişmez bir yapı olduğunu unutup yorum ile cevabı bulmaya çalışmalarıdır. “Beş parmak bir olmaz (değil).” yerine “Beş parmak aynı değil.”, “Beş parmak farklıdır.”, “Beş parmak eşit değil.” ve “Beş parmak benzemez.” cümlelerini kullanmaları söz konusu durumu örneklemektedir.

5. Sorulardaki Türkçe atasözü ve deyimlerin içinde bulunan bazı kelimelerin anlamlarının bilinmemesi, öğrencilerin o soruyu cevaplarken zorlanmalarına sebep olmuştur. Örneğin: “Az olsun, öz olsun.” atasözündeki öz kelimesi, öğrenciler tarafından bilinmediği görülen bir kelimedir. Bu sebeple, öğrenciler soruyu doğru bir şekilde cevaplayamazlar. “Acı patlıcanı kırağı çalmaz.” ve “Körle yatan şaşı kalkar.” atasözlerindeki “kırağı” ve “şaşı” kelimeleri örneklerinde bu durumla karşılaşırız.

6. Atasözü ve deyim, ancak kelime kelime ezberlendiği ve yerinde kullanıldığı zaman doğru sayılır. Kalıp yapının eş ya da yakın anlamlı bir kelimeyle bozulması, fiil zamanının değiştirilmesi, kelime eklenmesi gibi durumlarda atasözü ya da deyim anlamı bozulmayabilir fakat o ifadeyi “atasözü-deyim” diye adlandırmamızı sağlayan kalıp yapı bozulur. Teste katılan öğrencilerin cevaplarından hareketle, Ürdünlü öğrencilerin Türkçe atasözü ve deyim öğrenimi noktasında ezberlerinin yetersiz olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.

6. Bölüm

Çözüm Önerileri

6.1.Tablo

Ürdünlü öğrencilerin Türkçe deyim ve atasözlerini öğrenmede karşılaştıkları en önemli sorunlardan biri, Türkçe deyim ve atasözlerinin Âmmî Arapçadaki karşılığını içeren kaynakların eksikliğidir. Bu eksiklikten dolayı, Ürdün’de konuşulan Âmmî Arapçada aynısı/benzeri/yakını bulunan Türkçe deyim ve atasözlerini araştırdık. *El-Emsal’üş-Şâbiye’tül Mahkiye fi’l-Ürdün* adlı sözlükten de yararlanarak tespit edebildiğimiz yaklaşık 200 maddelik deyim ve atasözü varlığını bir tablo hâlinde aşağıda verdik. Bunlar aynı zamanda Âmmî Arapçada sıklıkla karşımıza çıkan, çok bilinen atasözleri ve deyimlerdir. Bazı deyim ve atasözlerinin kelime ya da cümle kuruluşu düzeylerinde farklı kullanımlarına rastlanabilmektedir. Bu sebeple tablodaki deyim ve atasözleri Ömer Asım Aksoy’un (1984) Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü’nden alındıktan sonra TDK internet sayfasındaki atasözü ve deyimler sözlüğü ile de karşılaştırılmıştır. Maddeler alfabetik olarak sıralanmıştır. Atasözleri ve deyimlerin Âmmî Arapçada karşılıkları yazıldıktan sonra, Türkçeye bire bir tercümesi verilmiştir. Bu tablo hem Türkçe öğrenen Arap öğrencilere hem de Araplara Türkçe öğreten öğretmenlere faydalı ve yardımcı olacaktır diye düşünüyoruz.

Tablo 8

Türkçe - Arapça atasözleri

No.	Türkçe	Tercüme	Arapça
1	Acele işe şeytan karışır.	Acele şeytandandır.	العجلة من الشيطان
2	Acı acıyı keser.	Seni acıda bırakan nedir demişler, daha acısı bıraktı demiş.	قال شو جابر ك على المر قال الأمر منه

3	Açın imanı olmaz.	Açlık kâfirdir.	الجوع كافر
4	Ağaç ne kadar uzasa göğe ermez.	Kuş ne kadar uçup yükselirse, uçuğu gibi düşer.	ما طار طير وارتفع إلا كما طار وقع
5	Ağaç yaşken eğilir.	Çocukken eğitim, taştaki nakış gibidir.	العلم في الصغر كالنقش في الحجر
6	Ağız yer, yüz utanır.	Ağızı yedir, göz utanır.	اطعم الثم بتستحي العين
7	Ak akçe kara gün içindir.	Ak paramı kara günün için sakla.	خبي قرشك الأبيض ليومك الأسود
8	Akan çay her zaman kütük getirmez.	Çömlek her zaman sağlam olmaz (gelmez).	مش كل مرة بتسلم الجرّة
9	Akla gelmeyen başa gelir.	Ne akla ne fikre geldi.	لا ع البال ولا ع خاطر
10	Akrabanın akrabaya akrep etmez ettiğini.	Akrabalar akrepler(dir).	الاقارب عقارب
11	Anasına bak kızını al, kenarına bak bezini al.	Çömleği ağzına çevir, kız anasına çıkar.	اقلب الجرّة عتمها بتطلع البنّت لامها
12	Aşağı tükürsem sakal, yukarı tükürsem bıyık.	Aşağı tükürsem sakal, yukarı tükürsem bıyık.	إن بصقت لفوق ع شواربي، وإن بصقت لتحت ع لحيتي.
13	Âşğın gözü kördür (kör olur).	Aşk kördür.	الحب أعمى
14	Ateş olmayan yerden duman çıkmaz.	Ateşsiz duman yoktur.	ما في دخان بدون نار
15	Atlar nallanırken, kurbağa ayağını uzatmaz.	Atlar nallanırken fare ayağını uzattı.	اجت الخيل تحذي مد الفار رجله

16	Ayağını yorganına göre uzat.	Ayağını yorganına göre uzat.	على قد لحافك مد رجلك
17	Baba koruk (erik, ekşi elma) yer, oğlunun dişi kamaşır. (Baba eder, oğul öder).	Babalar koruk yer,oğulların dişi kamaşır.	الآباء يأكلون الحصرم والأبناء يضرسون
18	Bak bana bir gözle, bakayım sana iki gözle.	Sana bir gözle bakana, iki gözle bak.	اللي بنظرك بعين، انظرله بعينتين
19	Balık baştan kokar.	Balık başından çürür.	السمكة بتفسد من راسها
20	Bedava sirke baldan tatlıdır (tatlı olur).	Baldan tatlı olan nedir? Bedava sirke.	شو أحلى من العسل؟ خل ببلاش
21	Beyazın (akın) adı (var), esmerin (karanın) tadı (var).	Eğlenceli esmer, kaba beyaz (dan daha iyidir).	أسمر نغش ولا أبيض دفش
22	Bir elin nesi var, iki elin sesi var.	Tek el alkışlamaz.	اليد الواحدة لا تصفق
23	Biri yer biri bakar, kıyamet ondan kopar.	Yalnız yemek yiyenin yemek boğazında takılır.	اللي بوكل لحاله يزور
24	Bitli baklanın kör alıcısı olur.	Her bitli buğdayın tek gözlü ölçeri olur.	كل قمحة مسوسة إلها كيال أعور.
25	Buğdayım var deme ambara girmeyince, oğlum var deme yoksulluğa ermeyince.	Tencerelerde olana kadar bakla deme.	لا تقول فول حتى يكون في العدول
26	Bugünkü işini yarına bırakma.	Bugünkü işini yarına bırakma.	لا تؤجل عمل اليوم إلى الغد

27	Cana gelecek mala gelsin. (gelsin).	Oğullara değil mala (gelsin).	بالمال ولا بالعيال
28	Cins horoz yumurtada öter.	Fasih horoz yumurtadan öter.	الديك الفصيح من البيضة بصيح
29	Çalma elin kapısını, çalarlar kapını.	Kapıyı çalan cevabı dinler.	اللي بدق الباب بسمع الجواب
30	Çanağa ne doğrarsan kaşığında o çıkır.	Tencerede neyse kaşık onu çıkarır.	اللي بالطنجرة بتطلعه المغرافة
31	Çivi çiviye söker.	Demir demirle kesilir.	إن الحديد بالحديد يقطع
32	Çocuktan al haberi.	Onların sırlarını çocuklarından al.	خد أسرارهم من زغارهم
33	Çok gezen çok bilir.	Çok dolaş (yaşa) çok görürsün.	ابرم (عيش) كثير بتشوف كثير
34	Davetsiz gelen (giden) döşeksiz oturur.	Davetsiz gidenin değeri azdır.	يا رايح بلا عزيمة يا قليل القيمة
35	Davul dengi dengine diye çalar.	Memleket çamurundan yanağına sür.	من طين بلادك حط عخدائك
36	Dayak cennetten çıkmıştır.	Sopa cennettendir.	العصا من الجنة
37	Demir tavında dövülür.	Demir sıcakken dövülür.	دق الحديد وهو حامي
38	Deniz bal olmuş, fukara kaşık bulamamış.	Kefenle ticaret yaptık, insanlar ölümden vazgeçti.	تاجرنا بالكفان بطلت الناس تموت

39	Denizdeki balığın pazarlığı olmaz.	Kimse denizdeki balığı satın almaz.	ما حدا يشتري سمك في البحر
40	Denize düşen yılanı sarılır.	Boğulan samana bağlanır.	الغريق بتعلق بقشة
41	Dil yüreğin kepçesidir.	Kalbinde neyse dilinin ucundadır.	اللي في قلبه ع راس لسانه
42	Doğru söz acıdır.	Doğru söz acıdır, insana kumadan daha ağır (gelir).	كلمة الحق مرة وأشد على النفس من ضرة
43	Ekmeği ekmekçiye ver, bir ekmek de üste ver.	Ekmeği ekmekçiye ver, yarısını yese (yaksa) bile.	اعط الخبز لخبازه ولو أكل (حرق) نصه
44	El için kuyu kazan, evvela kendi düşer.	Kardeşine çukur açan içine düşer.	من حفر حفرة لأخيه وقع فيها
45	Emek olmadan yemek olmaz.	Kendi toprağına yorul, o da sana yorulacak.	اتعب على أرضك تتعب عليك
46	Erkeğin kalbine giden yol midesinden geçer.	Erkeğin kalbine giden yol midesidir.	الطريق لقلب الرجال معدته
47	Erkek sel, kadın göl.	Biçen erkek, kuran kadındır.	الرجل جنا والمرة بنا
48	Eşeğe altın semer vursan yine eşektir.	Köpeğe altın tasma taksan yine köpektir.	الكلب كلب، لو تطوق بالذهب.
49	Eşeğini sağlam bağla, sonra Allah'a ısmarla.	(Önce) bağla (sonra) tevekkül et.	اعقل وتوكل
50	Et tırnaktan ayrılmaz.	Et tırnaktan ayrılmaz.	لا يخرج الظفر من اللحم

51	Ev alma, komşu al.	Evden önce komşu gelir.	الجار قبل الدار
52	Gâvurun ekmeğini yiyen gâvurun kılıcını (çalar) sallar.	Padişahın ekmeğini yiyen padişahın kılıcıyla vurur.	اللي باكل من خبز السلطان بضرب بسيفه
53	Gelen gidene rahmet okutur.	Benden başkasını deneyene kadar benim hayrımı bilmezsin.	ما بتعرف خيرى إلا لتجرب غيرى
54	Giden gelse dedem gelirdi.	Geçen geçti, ölen öldü.	اللي فات فات واللي مات مات
55	Gözden ırak olan gönülden de ırak olur.	Gözden uzak olan gönülden de uzak olur.	البعيد عن العين بعيد عن القلب
56	Gün doğmadan neler doğar.	Şimdiden akşama kadar Allah kerim.	من هون لعشية بفرجها رب البرية
57	Gürültü istemeyen kazancı dükkânına girmez.	Kabirlerin arasında uyuma ki kabuslar görme.	لا تنام بين القبور ولا تحلم أحلام مزعجة
58	Hamama giren terler.	Hurma seven tırmanmayı öğrenir.	اللي بحب البلح بتعلم الشعبطة
59	Hayırlı komşu, hayırsız akrabadan iyidir.	Yakın komşun uzak kardeşinden iyidir.	جارك القريب ولا أخوك البعيد
60	Her horoz kendi çöplüğünde öter.	Her horoz kendi çöplüğünde öter.	كل ديك على مزبلته بصيح

61	Her koyun bacağından asılır.	Her koyun bacağından asılır.	كل شاة معلقة بعرقوبها
62	Her kuşun eti yenmez.	Her kuşun eti yenmez, benim etim acıdır.	مش كل الطير بيتاكل لحمه أنا لحمي مر
63	İt iti ısırılmaz.	İt, kardeşinin kulağını ısırılmaz.	الكلب بعضش ذان أخوه
64	İt ürür, kervan yürür.	İt ürür, kervan yürür.	الكلاب تعوي والقافلة تسير
65	İyi dost kara günde belli olur.	Dost, dertli zamanlardadır.	الصديق وقت الضيق
66	İyi insan sözünün üstüne gelir.	İyi insandan bahsedildiğinde (zikredildiğinde) gelir.	ابن الحلال عند ذكره ببيان
67	Kalp kalbe karşıdır.	Kalpler kalplerededir.	القلوب عند بعضها
68	Karga yavrusuna bakmış, “benim ak pak evladım” demiş.	Kara böcek yavrusunu duvarda görmüş, ipteki inci gibi demiş.	الخنفسة شافت ابنها ع الحيط، قالت حبة لولو بالخيط
69	Keçinin uyuzu, çeşmenin (pınarın) gözünden su içer (içer suyunu).	Keçinin uyuzu, çeşmenin (pınarın) başından su içer.	العنزة الجربا ما بتشرب الا من راس النبع
70	Kel kız teyzesinin saçıyla övünür.	Kel kız yeğeninin saçıyla gurur duyar.	القرعة بنتباهي بشعر بنت اختها
71	Kimse yoğurdum ekşi demez.	Kimse kendi yağına kirli demez.	ما حدا بقول عن زيتة عكر

72	Kırkından sonra saza başlayan kıyamette çalar.	Yaşlandıktan sonra (onu) mektebe göndermişler.	بعد ما كبر وشاب ودوه ع الكتاب
73	Kızın var, sizin var.	Kızların derdi, ölene kadardır.	هم البنات للممات
74	Komşu hakkı Tanrı hakkı.	Peygamber yedinci komşuyu emanet etti.	النبي وصى ع سبع جار
75	Komşunun tavuğu, komşuya kaz görünür.	Yemeği ocakta, gözü komşusunun yemeğinde.	طبخته عالنار وعينه على طبخة الجار
76	Köprüyü geçinceye kadar ayıya dayı derler.	Köpeğe ihtiyacı olan Ahmet Hacı der.	اللي بحتاج الكلب بقول له يا حج احمد
77	Kork Allah'tan korkmayandan.	Kork Allah'tan korkmayandan.	اللي ما بخاف الله خاف منه
78	Kuma gemisi yürümüş, elti gemisi yürümemiş.	Kuma gemisi yürümüş, elti gemisi takıldı.	مركب الضراير سار ومركب السلفات احتار
79	Kuzguna yavrusu anka görünür.	Maymun anasının gözünde ceylan görünür.	القرد بعين إمه غزال
80	Leb demeden, leblebiyi anlar.	Zeki olan (lebib) işaretten anlar.	إن اللبيب من الإشارة يفهم
81	Marangozun kapısı sırimla bağlı olur.	Marangozun kapısı kırıktır.	باب النجار مخلع

82	Ne ekersen onu biçersin.	Çalışan bulur, eken biçer.	من جد وجد ومن زرع حصد
83	Nerde hareket, orda bereket.	Harekette bereket var.	في الحركة بركة
84	Öfke ile kalkan ziyan ile oturur.	Öfkelenene dünya asla gülümsemez.	عمر الزرمان ما زهتله الدنيا
85	Oğlan dayıya, kız halaya çeker.	Oğlan dayıya, kız halaya.	الولد لخاله والبنت لعمتها
86	Sabah ola, hayrola.	Sabah kazançtır.	الصباح رباح
87	Sabrın sonu selamettir.	Sabırda selamet, acelede nedamet var.	في التأنی السلامة وفي العجلة الندامة
88	Sanat altın bileziktir.	Sanat zengin etmese de örter.	الصنعة إن ما أغنت بتستر
89	Sen ağa ben ağa, bu ineği kim sağa?	Ben prens sen prens, eşekleri kim sürececek?	أنا أمير وأنت أمير، ومين سواق الحمير؟
90	Sev seni seveni hâk ile yeksan olsa, sevme seni sevmeyeni Mısır'a sultan olsa.	Seni isteyen iste, (senden) uzak olmak isteyenden daha uzak dur.	من رادك ريده ومن طلب الجفا زيده
91	Sırça köşkte oturan, komşusuna taş atmamalı.	Evi camdan olan insanlara taş atmaz.	اللي بيته من قزاز برميش على الناس حجارة
92	Soran yanılmamış.	Dili var olan kaybolmaz.	اللي اله لسان ما بتوه
93	Soydur çeker.	Damar (soy) yedinci ataya uzar.	العرق بمد لسابع جد

94	Söz gümüşse sükût altındır.	Kelam gümüşse sükût altındır.	إن كان الكلام من فضة، فالسكوت من ذهب
95	Sükût ikrardan gelir (sayılır).	Sükût rızanın (kabulun) işaretidir.	السكوت علامة الرضى.
96	Taş yerinde ağırdır.	Taş yerinde ağırdır, kaldırıncı hafif olur.	الحجر بمحله قنطار وإذا انزاح خفيف صار
97	Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır.	Tatlı söz yılanı deliğinden çıkarır.	الكلام الحلو يخرج الثعبان من جحره
98	Tırnağın varsa başını kaşı.	(Başkası) senin cildini kendi tırnağın gibi kaşımaz.	ما حكّ جلدك مثل ظفرك
99	Üzüm üzüme baka baka kararır.	Kırk gün kaldığın milletten biri olursun.	من عاشر القوم أربعين يوماً صار منهم
100	Yarası olan gocunur.	İçinde diken olan onu batırır.	اللي عراسه بطحة بحسس عليها/ اللي فيه شوكة بتنغزه
101	Yel gelen deliği kapamalı.	Rüzgârı getiren kapıyı kapat, rahat ol.	الباب اللي ببجيك منه ريح سده واستريح
102	Yerin kulağı var.	Duvarın kulağı vardır.	للحيطان آذان
103	Zahmetsiz rahmet olmaz.	Zorluktan sonra kolaylık gelir.	إن ما اشتدت ما بتفرج / إن ما تعكرت ما بتصفى

Tablo 9

Türkçe - Arapça deyimler

No.	Türkçe	Tercüme	Arapça
-----	--------	---------	--------

1	Adı sanı belirsiz.	Aslı faslı bilinmeyen (kişi).	مش معروف أصله من فصله
2	Ağzı bozuk.	Dili pis.	لسانه زفر
3	Ağzı kara.	Baykuş gibi, ancak haraba öter.	مثل البوم ما بنعق إلا بالخراب
4	Ağzı var, dili yok.	Yiyecek ağzı var, konuşacak ağzı yoktur.	إلها ثم يوكل، ما إلها ثم يحكي
5	Ağzında bakla ıslanmamak.	Ağzında bakla ıslanmaz.	ما بتتنبل بثمه فولة
6	Ağzından kaçırmak.	Dil düşmesi.	زلة لسان
7	Aklı çıkmak.	Aklım hafifleşti.	خف عقلي
8	Aklı karışmak.	Aklı oynamak.	لعب بعقله
9	Allah aşkına.	Allah için.	مشان الله
10	Altına yapışsa (altın tutsa) toprak olmak (bakır kesilmek).	Denize giderse kurur.	إن راح عالبحر بنشفه
11	Anan yahşi baban yahşi demek.	Çuha okşamak.	بمسح جوخ
12	Arka (sırt) çevirmek.	Arka (sırt) çevirmek.	دارلي ظهره
13	Armut piş, ağzıma düş.	Rahat rahat soğuk geldi.	اجته ع البارد المستريح
14	Ayakları geri geri gitmek.	Bir ayak önde, diğer ayak geride (gitmek).	رجل لورى ورجل لقدام
15	Babasının oğlu.	Babasına benzeyen zalim olmaz.	من شابه أباه فما ظلم

16	Baştan aşağı, (A'dan Z'ye kadar), (Baştan ayağa), (Baştan başa).	Tık tık'tan selamünaleyküm'e kadar.	من طق طق لسلام عليكم
17	Bir ayağı çukurda olmak.	Bir ayağı dışarıda, bir ayağı kabirde.	رجل برى ورجل بالقبر
18	Bir taşla iki kuş vurmak.	Bir taşla iki kuş vurmak.	ضرب عصفورين بحجر
19	Bize de mi lolo?	Haman'a da mı ey Firavun?	على هامان يا فرعون؟
20	Boğazı kurumak.	Tükürük kurumak.	نشف ريقه
21	Boşu boşuna.	Ey Ebu Zeyd, sanki hiç savaşa gitmemişsin.	كأنك يابو زيد ما غزيت
22	Bulanık suda balık avlamak.	Bulanık suda balık avlamak.	بسطاد بالمى العكرة
23	Burnundan solumak.	Safrası patlamak.	طقت مرارته
24	Burnunu kırmak.	Burnunu kırmak.	بده تكسير مناخير
25	Canı tez , (içi tez), (Tez canlı).	Soğanı yanmış.	بصلته محروقه
26	Cebi delik.	Eli delik.	إيده فِرْطَة
27	Çalmadan oynamak.	Dans edebilmek için düğün ister.	بدّه عرس یرقص فيه
28	Çam devirmek.	Bayramı getirdi.	جاب العيد
29	Çorbada tuzu bulunmak.	Her düğünde bir simidi var.	بكل عرس إله قرص
30	Dili uzun.	Dili uzun.	لسانه طويل

31	Dilimde tüy bitti.	Dilimde tüy �ıktı.	نبت (طلع) شعر على لسانی
32	Dilli düdük.	Radjo yutan.	بالع رادیو
33	Dokuz dođurmak.	Ateşin �zerine oturmak.	قاعد على نار
34	Efendiden (bir) adam.	Düz adam. (doğru düzgün).	زلمة دغري
35	Eli boş dönmek.	Bir eli �nde, diğer eli arkada sallayarak döndü.	رجع �يد من ورا و�يد من قدام
36	Eli hafif.	Eli hafif.	ايدہ خفیفہ
37	Eli uzun.	Eli uzun.	ايدہ طويلہ
38	Elifi görse mertek sanır.	Dirseđi bacak kemiđinden ayırt edemez.	ما بعرف كوعه من بوعه/ ما بعرف الخمسة من الطمسة
39	Eski �amlar bardak oldu.	Eski zamanlar deđiřmiř.	زمن �ول تحول
40	Eski defterleri karıştırmak.	Eski defterleri aramak.	بدور عالدفاتر العتق (القديمة)
41	Eteđi ayađına dolařmak.	Gelinin annesi gibi boş telařlı.	فاضية مشغولة، مثل �م العروس
42	Eve hırsız girdikten sonra kapıya kilit takmak.	Balta başa düřtükten sonra.	بعد ما وقعت الفاس بالراس
43	Giyimli kuřamlı.	Son tarz giymek.	لابس على آخر طرز
44	G�z boyamak.	�l�me şeker serpmek.	برش ع الموت سكر
45	Gözdağı vermek	Kırmızı göz göstermek	بفرجه العين الحمرا

46	Gözden sürmeyi çekmek (çalmak), (Sürmeyi gözden çekmek).	Gözden sürmeyi çekmek (çalmak), (Sürmeyi gözden çekmek).	بخطف الكحل من العين
47	Göze göz, dişe diş.	Göze göz, dişe diş, zalim olan başlayandır.	العين بالعين والسن بالسن والبادي أظلم
48	Göz göre göre.	Gözüne gözüne ey tüccar.	على عينك يا تاجر
49	Gözü aç.	Gözü boş.	عينه فارغة
50	Günahı boynuna.	Günahın boynuna.	خطيتك برقبتك
51	Habbeyi kubbe yapmak.	Habbeden kubbe, kuru üzümden meyhane yapar.	بعمل من الحبة قبة، ومن الزبيبة خمار
52	Hindi gibi kabarmak.	Hindi kuşu gibi kendini kabartmak.	نافخ حاله زي ديك الحبش
53	İçi dar.	İçi dar.	خلقه ضيق
54	Kabir (ahret) suali (sormak).	Yurmurtayı kimin yumurtladığını, tavuğu kimin getirdiğini sormak.	بسال البيضة من باضها والجاجة من جابها
55	Karun kadar zengin	Karun parası var (onda)	عنده مال قارون
56	Kaş yaparken göz çıkarmak.	Göz kalemi sürülen kör etmek	أجا يكحلها عماها

57	Kazık yemek.	Kazık yemek.	أكل خازوق
58	Kendi gölgesinden korkmak.	Kendi gölgesinden korkmak.	بخاف من خياله
59	Kıtlıktan çıkmış gibi (yemek).	Buğdayı sapıyla yemek.	بوكل الأخضر واليابس
60	Kızım sana söylüyorum, gelinim sen anla (dinle, işit).	Laf sana komşu, gelin sen dinle.	الحكي إلك يا جارة، واسمعي يا كنة
61	Kolu uzun.	Eli kudretli.	ايده طائلة
62	Köpeksiz köy bulmuş da çomaksız (değneksiz) geziyor.	Firavuna: “Seni kim Firavun yaptı?” diye sormuşlar, “Beni engelleyen bulamadım” demiş.	قال له: يا فرعون من فرعنك؟ قال: من قلة ما حدا يرذني
63	Kuyruk sallamak.	Kuyruk sallamak.	بهز ذنب
64	Minder çürütmek.	Yemek, gütmek ve işsiz güçsüz oturmak.	أكل ومرعى وقلة صنعة
65	Ne şap oldu ne şeker.	Ne sıkıntı geçti benden, ne iyilik (sağlık) geldi (bana).	لا راحت عني شدة ولا أجتني عافية
66	Ödü patlamak (kopmak).	Kanı kurumak.	نشف دمه
67	Ölme eşeğim ölme (yaza yonca bitecek).	Öl eşek öl, bahar gelene kadar.	موت يا حمار لما يحبك الربيع
68	Ölü fiyatına (yok pahasına).	Toprağın parası.	بتراب المصاري
69	Özrü kabahatinden büyük.	Özrü kabahatinden büyük.	عذره أشد من جرمه / عذره أقبح من ذنب

70	Pahalıya mal olmak.	Kalbin kanını harcamak.	دافع دم قلبي
71	Püsküllü bela.	Yeri yarıp çıkmak.	شاق الأرض وطالع
72	Safrası kabarmak.	Karnımın kuşları ötmek.	عصافير بطني بتصاصي
73	Şeytan görsün yüzünü.	Bastığı yerden bile nefret ederim.	بكره الأرض اللي بدعس عليها
74	Sinek avlamak.	Sinek kovalamak.	بكتش ذبان
75	Sır küpü.	Dipsiz kuyu.	بئر ماله قرار
76	Sırtı kaşınmak.	Cildi kaşınmak.	جلده بحكه
77	Sizlere ömür.	Sizlere ömür	العمر إلكم
78	Tavşan yürekli.	Kendi gölgesinden (bile) korkar.	بخاف من خياله
79	Tencere yuvarlanmış, kapağını bulmuş.	Tencere kapağını bulmuş.	طنجرة، ولقيت غطاتها
80	Tereciye tere satmak.	Suyu sakaların mahallesinde satar.	ببيع المي بحارة السقاين
81	Tereyağından kıl çeker gibi.	Hamurdan kıl çeker gibi	سحبها مثل الشعرة من العجين
82	Tüy dikmek (Üstüne tüy dikmek).	Çamuru daha da ıslattı.	زاد الطين بلة
83	Tuz ekmek haini.	Tuz ekmek haini.	خاين الخبز والملح
84	Tuz ekmek hakkı	Aramızda ekmek tuz var	بيننا خبز وملح
85	Umurunda değil.	Umurunda değil.	ولا على باله

86	Üstüme iyilik sağlık.	Etrafına Allah'ın gözü (olsun).	عين الله حولك وحوالك
87	Ya herrü, ya merrü.	Ya yıkılır ya kalkar.	يا بتخرب يا بتعمر
88	Yağlı ballı olmak.	Ballı yağ gibi (olmak).	زي السمنة عالعسل
89	Yaldızlı hap.	Dıştan mermer, içten is.	من برة رخام ومن جوة سخام
90	Yaraya tuz basmak.	Yaraya tuz ekmek.	بحط عالجرح ملح
91	Yer yarılıp içine girmek (geçmek).	Yer ayrılısın yutsun diye istemek.	تمنى الأرض تنشق وتبلعه
92	Yüreği ağzına gelmek.	Saçım dik durdu / kalbim düştü.	وقف شعر راسي / وقع قلبي
93	Yüreği kararmak.	Yüreği kararmak.	قلبه مطفي
94	Yüreği parçalanmak.	Yüreği parçalandı.	تقطع قلبه
95	Yüz vermek (birine).	Yüz verilmez (biri).	ما بنعطاش وجه
96	Yüzü ak.	Yüzü ak.	وجهه أبيض
97	Yüzü asık.	Yüzü devrik.	قالب خلفته
98	Yüzü kara.	Yüzü kara.	وجهه أسود
99	Yüzü sirke satmak.	Yüzü rızkı keser.	وجهه بقطع الرزق
100	Yüzü soğuk.	Yüzü soğuk.	وجهه بارد
101	Yüzünü gören cennetlik.	Yüzünü gören yaşasın.	عاش مين شافك

6.2. Etkinlikler

6.2.1. Eşleştirme. Bu etkinlikte öğrenciler gruplara ayrılır ve öğrenci sayısına göre küçük kartlara deyim ve atasözleri yazılıp bunlara uygun resimli kartlar hazırlanır. Masanın

üstüne karışık bir şekilde dağıtılan resimlerle atasözü ve deyimlerin eşleştirilmesi istenir. Eşleştirme etkinlikleri bütün seviyelerde kullanılabilir fakat temel seviyede kullanılırsa, öğrencilerin kelime dağarcığı pek geniş olmadığı için, öğrenciler resimlere bakarak daha kolay bir şekilde anlam bağı kurabilirler; böylece atasözleri ve deyimleri daha iyi ezberleyebilirler. Oxford (1990, akt. Alyılmaz & Şengül, 2017, s. 104) dil öğreniminde resim veya fotoğrafları kullanmanın hafızayı güçlendiren bir strateji olduğunu ve öğrencilerin büyük bir bölümünün görsel öğrenmeyi tercih ettiğini söylemektedir. Dolayısıyla görsel malzemeye dayalı eşleştirme yönteminin konumuz bağlamında çok kullanışlı olduğunu söyleyebiliriz.

Örnek:

- ❖ Aşağıda verilen atasözleri ve deyimleri uygun resim ile eşleştiriniz.

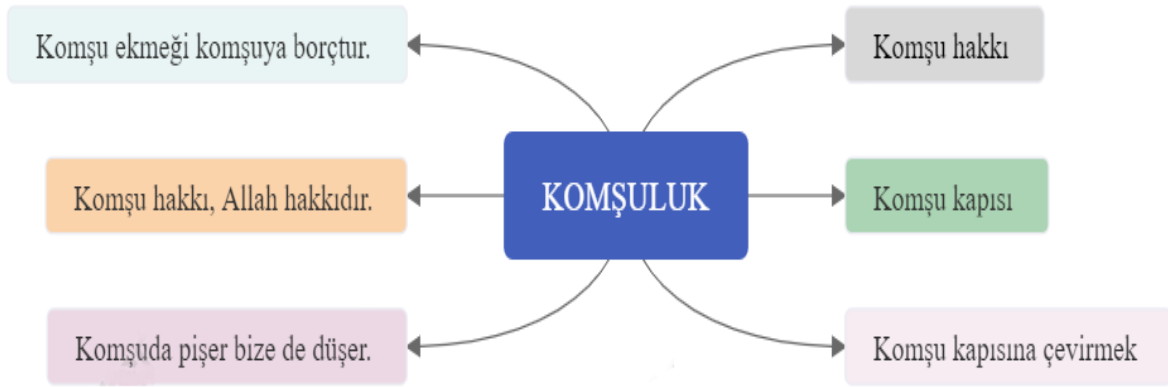
Parayla değil sırayla	Tuz ekmek hakkı	Çoğu gitti azı kaldı
Sakla samanı gelir zamanı	Üzüm üzüm baka baka kararır	Bulanık suda balık avlamak

Şekil 7: Eşleştirme örneği

6.2.2. Kavram haritası oluşturma. Kavram haritası şu şekilde açıklanmaktadır:

“Birbiri ile ilişkili kavramları ve bu kavramlar arasındaki bağlantıları bir şema üzerinde gösterme işidir. 1980’li yıllarda Novak ve arkadaşlarının çalışmaları sonucunda tasarlanıp geliştirilmiştir” (Taştan, 2020). Öğretmen dersle ilgili bir kavram seçebilir ve bu kavramı merkeze alıp ilgili atasözü ve deyimleri ok işareti ile ilişkilendirerek öğrencilere öğretebilir. Bu şekilde öğrenciler belli bir konu hakkında birkaç atasözü ve deyim öğrenmiş olur.

Örnek:

Şekil 8: Kavram haritası örneği

6.2.3. Şarkı sözlerinden yararlanma. Atasözü ve deyim öğretiminde şarkı, türkü gibi sesli materyallerden yararlanılabilir. Zira şarkıların müziği ve ritmi akılda kalıcı olduğu için şarkının sözleri de buna bağlı olarak rahatça ezberlenebilmektedir. Dil ve müzik arasındaki en önemli bağlantı, müziğin kelimeleri hatırlamamıza yardımcı olmasıdır. “Zihinde ses temsilleri oluşturma stratejisi; hedef dildeki kelime, anlam ile ses temelli ilişki kurmaktır. Bu stratejide birey şiir, tekerleme, şarkı gibi unsurlardan yararlanarak yabancı dil öğrenmede pratiklik kazanmaktadır.” (Alyılmaz & Şengül 2017, s. 107).

Öğretmen ders konusu ile ilgili olan atasözleri ve deyimleri içeren bir şarkı bulup şarkının sözlerinde atasözleri ve deyimlerin bulunduğu yerleri boş bırakarak şarkının sözlerini

kâğıt üstüne yazar ya da sınıfta ekran varsa ekranda gösterir. Öğrencilere şarkıyı iki veya üç kere dinletir ve onlardan şarkıyı dinlerken boşlukları doldurmalarını ister. Daha sonra öğretmen öğrencilerle beraber şarkıyı karaoke olarak söyleyebilir.

1. Örnek:

Türk şarkıcı Tarkan'ın 2007 yılında çıkan "Metamorfoz" adlı albümünde bulunan 10 şarkıda kullanılan atasözü ve deyimler tablo şeklinde aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 10

Tarkan'ın "Metamorfoz" albümünde kullanılan atasözleri ve deyimler

Şarkı Adı	Kullanılan Deyim ve Atasözleri	Deyim	Atasözü
		Sayısı	Sayısı
Vay Anam	İçini beni yakar, dışını eli yakar, dile kolay, canına	3	-
Vay	yandığım(ın).		
Dilli Düdük	Söz gümüşse sükût altındır, masal okumak, rüzgâr eken fırtına biçer, kendi düşen ağlamaz, oyuna gelmek, akıllı olmak, eden bulur (iyilik eden, iyilik bulur), pireyi deve yapmak, ateşe (yangına) körükle gitmek, kendi kuyusunu kazmak, hava hoş, hükmü geçmek, gözünü karartmak, kendine gelmek, haddini bilmek, iki kere iki dört eder, kalbini açmak, caka satmak, burnu Kafdağı'nda olmak.	15	4
Arada Bir	karalar bağlamak, kaderine küsmek, mangalda kül bırakmamak.	3	-
İstanbul	yol gözlemek, buz tutmak, güneş doğmak.	3	-
Ağlıyor			

Hop Hop	bol keseden atmak, aynı tas aynı hamam, bir kalemde (satmak), gözünün içine bakmak, pusu kurmak, sabrı taşmak, külahıma anlat(mak), anca beraber kanca beraber, bir eli yağda bir eli balda olmak, çivi gibi olmak, kafa tutmak, tersi dönmek, başı dönmek, huyuna suyuna gitmek, meydan okumak, tav olmak, şeytana uymak, ipin ucunu kaçırmak.	18	-
Dedikodu	uzak tutmak, yüzü ak, al elmaya taş atan çok olur, dalına basmak, oyuna getirmek, yüreği sızlamak, göz göre göre, günahına girmek, ok yaydan çıkmak.	8	1
Bam Teli	Yaraya tuz biber ekmek, yol almak, tadı kaçmak, dümeni kırmak, kül olmak, bal gibi, yanına kâr kalmak, ateş düştüğü yeri yakar.	7	1
Gün Gibi	buz gibi, gün gibi doğmak, ümit kesmek, imdada yetişmek, gam yememek, lafı mı olur?	7	-
Çat Kapı	dili yanmak, pabuç bırakmamak, fikri (aklını) çelmek, yana yana, kaleyi içinden fethetmek, karşı koymak, yem olmak, eli kolu bağlı kalmak, oyuna gelmek.	10	-
Pare Pare	göz kırpmak, çiçek açmak, kapıya dayanmak.	3	-

2. Örnek:

Barış Manço'nun "Nane Limon Kabuğu" şarkısı bir çalışma sayfasına yazılır. Şarkı sözlerinde geçen "Bir çiçekle bahar olmaz.", "can pazarı", "Zürefanın düşkününü beyaz giyer kış günü.", "Evdeki hesap çarşıya uymaz.", "dizini dövmek", "İğneyi kendine çuvaldızı başkasına batır.", "Darısı başına.", "Aklı bol olan başkasına dağıtır." şeklindeki atasözü ve deyimlerin yerleri boş bırakılır ve öğrencilerin doldurması istenir:

Eski adamlar doğruyu söylemiş

Kişi kendini bilip sağa sola sormalı

Sonunda şifayı kapıda şaşırdınca
Bana gel beni dinle iyi yaz
Defteri kalemi al iyi yaz
Nane limon kabuğu bir güzel kaynasın aman
Ha ha ha ha ha içine hatmi çiçeği biraz tere otu katasın aman
Ha ha ha ha ha hatta biraz tarçın bir tutam zencefil aman
Ha ha ha ha ha bin derde deva geliyor biraz daha sabret güzelim
Ha ha ha ha ha hapsu
Çok yaşa
Sen de gör
Rahat ve iyi yaşa
Sen tedbirini al önünü kış tut bırak yine de yaz gelsin
Çoğu zaman ----- sonra -----
Barış -----
----- keseden ----- kendi -----

Şekil 9: "Nane Limon Kabuğu" şarkısının sözleri

6.2.4. Karikatür. Öğretmen tarafından karikatür hazırlanıp öğrencilerden karikatüre uygun olan deyim veya atasözünü tahmin etmeleri istenir.

Örnek:

❖ Aşağıdaki karikatürlerdeki geçen atasözü veya deyim tahmin ediniz.⁷

Fotoğraf 6: Binddiği dalı kesmek.

Fotoğraf 7: Ateşle barut bir yerde durmaz.

Fotoğraf 8: Gözü yüksekte (yükseklerde) olmak.

Fotoğraf 9: Denize düşen yılanı sarılır.

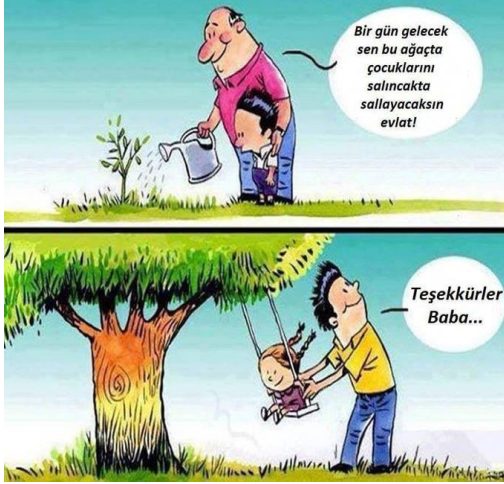

Fotoğraf 10: Armut piş ağzıma düş.

Fotoğraf 11: Aç ayı oynamaz.

⁷ Bu karikatürlere <https://www.dilbilgisi.net/kategori/eglenme/karikaturler/> sayfasından erişilmiştir.

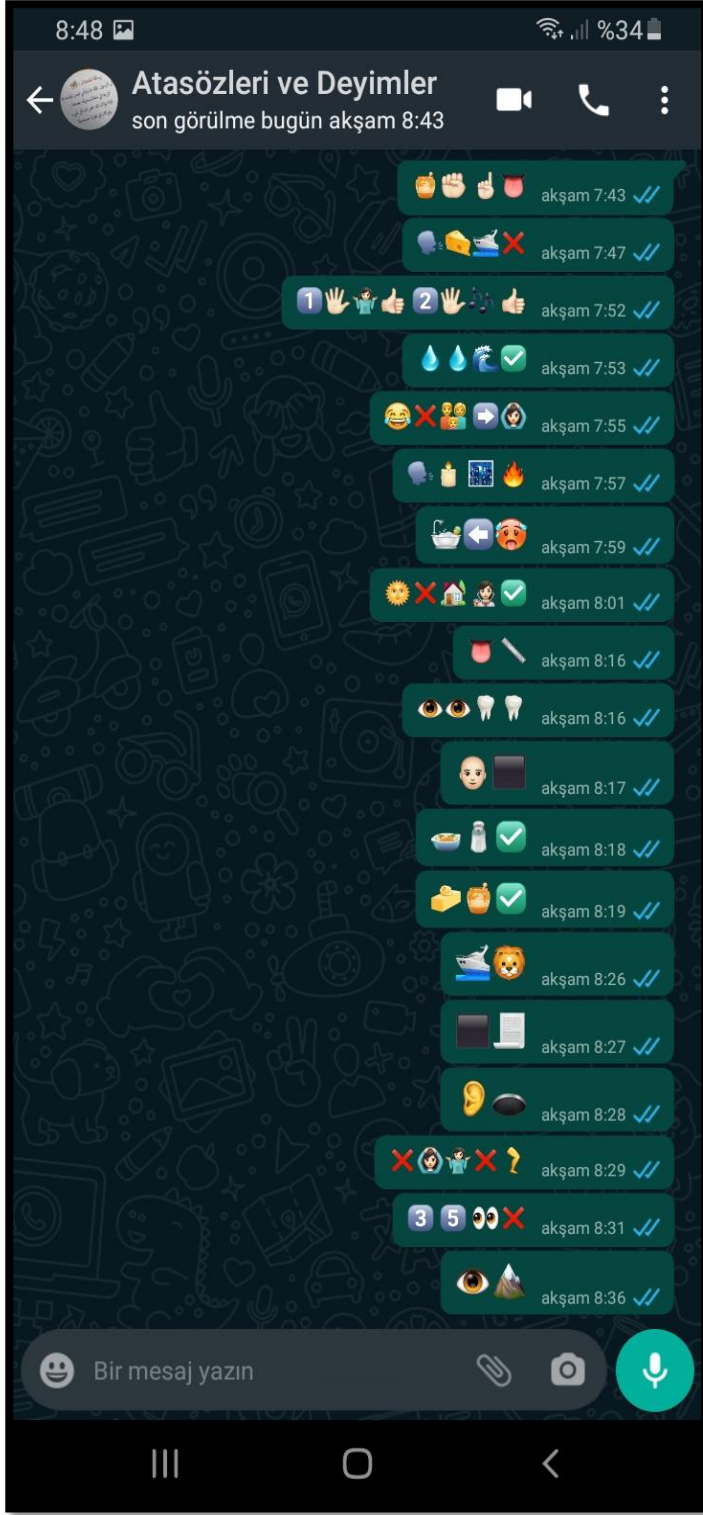
Fotoğraf 12: Ne ekersen onu biçersin.

Fotoğraf 13: Yuvayı yapan dişi kuştur.

6.2.5. Duygucuk (emojiler). Son zamanlarda dijital hayatın âdeta vazgeçilmez unsuru haline gelen ve hemen hemen kullandığımız bütün sosyal medya uygulamalarında karşımıza çıkan emoji, insanların duygularını karşı tarafa iletmek için kullanılan simgelerdir. Bu emoji, emojilerden atasözleri ve deyimleri anlatmak için etkinlik oluşturmada yararlanılabilir. Öğretmen yan yana sıralanmış emoji, emojilerin ekran görüntüsü çekip öğrencilere göstererek atasözü ve deyim anlatabilir veya bilmece üzerine kurulu bir etkinlik de yapabilir.

Örnek:

Bal tutan parmağını yalar.

Lafla peynir gemisi yürümez.

Bir elin nesi var iki elin sesi var.

Damlaya damlaya göl olur.

Gülme komşuna gelir başına.

Yalancının mumu yatsıya kadar yanar.

Hamama giren terler.

Güneş girmeyen eve doktor girer.

Dili uzun

Göze göz dişe diş

Yüzü kara

Çorbada tuz bulunmak

Yağlı ballı olmak

Gemi aslanı

Kara yazı

Kulağı delik

Ne baş belli ne ayak

Üçe beşe bakmamak

Gözü yüksekte (yükseklerde) olmak /
gözdağı vermek

Fotoğraf 14: Duygucuk örneği

6.2.6. Resim çizme. Öğretmen, öğrencileri sayılarına göre iki, üç veya daha fazla gruba ayırır ve her gruptan bir öğrenci seçip tahtaya çağırarak bir atasözü veya deyim verir. Tahtadaki her öğrenci verilen atasözü veya deyimini resmini kendi grubuna çizer ve gruptaki diğer öğrenciler çizimden atasözü veya deyimini tahmin etmeye çalışır.

Örnek⁸:

Fotoğraf 15: Ayağını kesmek.

Fotoğraf 16: Ayaklar baş, başlar ayak olmak.

Fotoğraf 17: Kulağına küpe olmak.

Fotoğraf 18: Eli ayağı bağlı.

⁸ Örnek resimler öğrencilere çizdirilmiştir.

6.2.7. Atasözü-deyim hikâyeleri ve fıkralar. Atasözleri eski zamanlarda insanların yaşadığı ve karşılaştığı olaylar karşısında zekice söylenmiş özlü ve mecazlı sözlerin sık sık kullanılarak kalıplaşmasıyla oluşan, nesilden nesile gelen sözlerdir. Kimi deyimler de atasözleri gibi belli bir olay hakkında söylenmiş ve zamanla kalıplaşmıştır. Dolayısıyla atasözlerinin ve bazı deyimlerin ortaya çıkış hikâyeleri vardır ki buna “atasözü/deyim hikâyesi” diyoruz.

Öğrencilerin, özellikle ilgi çekici atasözlerini hikâyeleri ile beraber öğrenmeleri, atasözlerini daha iyi anlamalarına ve doğru bir şekilde kullanmalarına yardımcı olacaktır. Bu doğrultuda yapılacak etkinlikler, öğrencilerin okuma ve dinleme becerilerini de geliştirecektir. Yani hikâyeler okuma ya da dinleme metni olarak verilebilir. Hikâyesi kısa olan atasözü ve deyimler, öğretmen tarafından resimler kullanılarak öğrencilere anlatılır. Her iki yöntemde, hikâye iki ya da üç kez okunduktan sonra öğrencilerden birkaçına hikâye anlatılır. Bu etkinlikte Nasrettin Hoca, Karagöz ile Hacivat gibi Türk kültürünün önemli figürlerine ait gülmecelerden yararlanılabileceği gibi, atasözü ve deyim hikâyeleri hakkındaki kitaplar da materyal olarak kullanılabilir. Bu etkinlikler uygulanmadan önce, hikâyesi okunacak olan atasözü ya da deyim uygun bir kısa hikâye, fıkra vb. yazdırılabilir.

Örnek:

İpe un sermek:

Fotoğraf 19: “İpe un sermek” fıkrası

❖ Tencere yuvarlanmış kapağını bulmuş: (*Osmanlı Hikâyesi - Tg Mobile, 2003*)

Bir zamanlar Şenn adında çok zeki ve bilgili bir adam yaşamaktaydı. Bu adam bir gün kendisi gibi bilgin ve akıllı bir kız bulup evlenmek için atına atlayıp yola çıktı. Yolda bir adama rastladı. Adam köyüne gidiyordu. Şenn de adama katılıp birlikte yolculuk etmeye başladılar. Şenn adama sordu:

- Ben mi seni yükleneyim, yoksa sen mi beni yüklenirsin?

Adam:

- Bu nasıl söz? İkimiz de atlıyken birbirimizi nasıl yükleniriz?" diye yanıt verdi.

Biraz ilerleyip köye yaklaştıklarında, Şenn biçilmiş ekinleri görünce tekrar sordu:

- Bu ekinler yenmiş mi yenmemiş mi? Adam iyice sinirlendi:

- Be cahil adam! Ekinleri saplarıyla görüyorsun da yenip yenmediğini mi soruyorsun?

Köye varınca da bir cenazeye rastladılar. Şenn yine sordu:

- Bu tabutun içindeki ölü mü, yoksa diri mi?

Adam öfkeyle yüzünü çevirdi ve "Senin gibi tuhaf ve cahil bir adam görmedim!" diye çıkıştı. Adamcağız, sorularına bir anlam veremediği bu yol arkadaşını o gün evinde konuk etti. Evde Tabaka adında bir kızı vardı. Kız babasına konuğun kim olduğunu sordu. Adam da onun kendisine sorduğu aptalca soruları sıraladı ve pek tuhaf bir adam olduğunu söyledi. Fakat kız "Baba, o adam tuhaf değil" dedi. "Birinci sorusu, 'Ben mi söze başlayayım sen mi?' demektir. İkincisi, 'Ekin sahipleri onun parasını yemişler mi acaba?', üçüncüsü de, 'Acaba bu ölü kendi adını yaşatacak evlat bırakmış mıdır?' demektir."

Bunun üzerine adam, Şenn'in yanına dönüp soruların yanıtını aktardı. Şenn ise, "Bu sözler senin değil. Sahibini açıklar mısın?" deyince, adam kendi kızı olduğunu söyledi. Şenn, "Ben işte böyle bir kız arıyordum." diyerek onunla evlenmek istedi. Anne babasının da rızasıyla Tabaka ile evlenen Şenn, kızı alıp ailesine götürdü. Çevre halkı da bu evlilik karşısında, "Vafeka şenn tabaka.", yani "Kap kapağına uygun düştü." dediler. Çünkü "Şenn" su kabı, "Tabaka" ise kapak anlamındadır. Türkçemizde ise bu söz, "Tencere yuvarlandı, kapağını buldu." atasözüne dönüşmüştür.

Fotoğraf 20: "Tencere yuvarlanmış kapağını bulmuş" hikâyesi

❖ Kaş yaparken göz çıkarmak:

Masumane işlenmiş bazı hatalar vardır; hani birisine iyilik yapayım derken zararı dokunmak, iltifat edeyim derken karşısındakini gülünç duruma sokmak, saygı

göstereyim derken aşağılamak gibi. Tamamen iyi niyete bağlı bu tür hatalar için dilimizde "kaş yaparken göz çıkarmak" denir.

Resmî tatilin cuma günleri yapıldığı eski toplumumuzda, düğünler de bugüne rast getirilir ve perşembe akşamından da gelin hanım süslenirmiş. Kuaförlerin, güzellik salonlarının, moda evlerinin bulunmadığı o zamanlarda gelini süsleyen hanımlara meşşata, kalemkâr veya yüz yazıcı, bu faaliyete de koltuk merasimi denilmiştir. Koltuk merasiminin hanımlara has eğlenceleri olur ve bir tür kına gecesi gibi çalınıp oynanılır, gülünüp eğlenilir imiş.

Böyle bir koltuk merasiminde kalemkâr kadın, konağın sofasında eğlenen davetliler arasında gelini oturtmuş dizinin dibine ve başlamış sanatını icra etmeye. Saçlar, dudaklar, yanaklar, derken sıra yüz yazmanın en nazık yerine, yani kaşlara gelmiş. Kalemkâr önce cımbızla fazla tüyleri almış, kaşı boyayıp inceltmiş ve özel kalemiyle şekil vermeye başlamış.

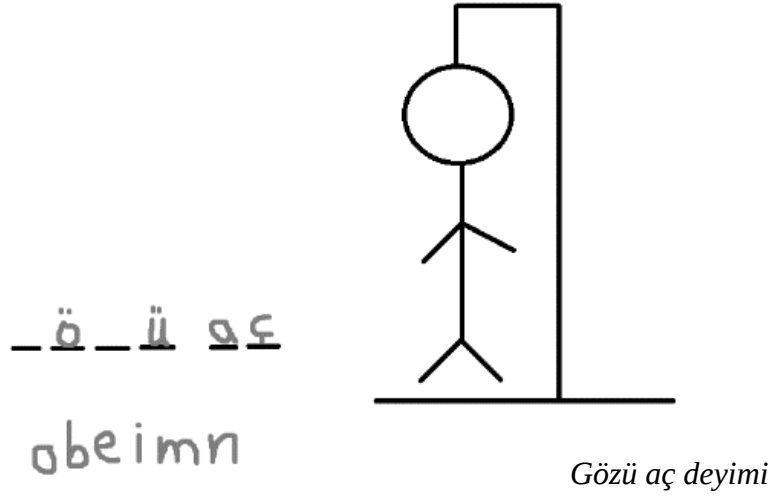
Olacak bu ya, tam o sırada, ortada oynamakta olan yengelerden birinin ayağı kaymış. Kadıncık yere yuvarlanmayayım derken kalemkârın dirseğine indirmiş tekmeyi. Elindeki sert uçlu kalem de gelin hanımın gözüne bir ok gibi saplanmış. Feryatlar, bağırış-çığırışlar ile düğün evi birden karışmış. Acele hekim çağrıldıysa da nafile, gelin hanım ömrünün geri kalanını bir gözü kör yaşamış.

O günden sonra kalemkâr, bir daha hiçbir gelin yüzü yazmaya çağırılmamış. Hatta adı anıldıkça, "Ha! Kaş yaparken göz çıkaran kadın mı?!" diye de şöhret bulmuş. (Pala, 2005, s.45)

6.2.8 Oyunlar.⁹

6.2.8.1. Adam asmaca. Öğrencilerin bilmesi istenen atasözü veya deyim harf sayısı kadar tahtaya çizgi çizilir. Öğrenciler atasözü veya deyim harflerini tahmin etmeye çalışırlar. Doğru tahmin edilen harfler kendi yeri olan çizginin üstüne ve yanlış tahmin ettikleri harfler çizginin altına yazılır. Öğrencilerin yanlış söyledikleri her harf için asılacak adamın vücudundan bir parça çizilir. İstenen atasözü veya deyim bilen öğrenci yeni bir atasözü veya deyim sormak için tahtaya kalkar.

Örnek:

Fotoğraf 21: “Adam asmaca” örneği

6.2.8.2. Kahoot. “Kahoot” programında Türkçe atasözleri ve deyimler ile ilgili çeşitli sorular öğretmen tarafından hazırlanır (ya da programda Türkçe atasözleri ve deyimler ile ilgili hazır olan oyunlar açılır). Derste bütün öğrenciler kendi cep telefonundan oyuna katılır,

⁹ Daha fazla oyunlara ulaşmak için bkz. <https://www.ludozofi.com/>

akıllı tahtada soruları okurlar ve belirlenen zaman içerisinde sorulara kendi telefonlarından cevap verirler.

Örnek:

<https://create.kahoot.it/details/9988665d-977d-4982-93da-f45385879848>

<https://create.kahoot.it/details/dc9519e1-642e-462d-9da8-b42ca0f6202f>

<https://create.kahoot.it/details/atasozleri-ve-deyimler/53fc222e-dc5c-47c2-9089-d8d43e05dd88>

<https://create.kahoot.it/details/atasozleri/77a50606-8125-4a62-af04-4f5753f1e4e0>

6.2.9. Medya türleri. Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen öğrencilerin; reklam, dizi, film ve video gibi medya unsurları vasıtasıyla deyimleri ve atasözlerini kolay, akılda kalıcı şekilde öğrenmeleri sağlanabilir. Öte yandan bu görsel materyaller, atasözü ve deyimlerin günlük hayatta hangi bağlamlarda kullanıldığını da göstererek öğrencilerin doğru ve yerinde atasözü-deyim kullanmalarına yardımcı olur.

6.2.9.1. Reklam. Öğretmen, sınıf içinde öğrencilere deyim veya atasözü içeren bir reklam filmi gösterir. Aşağıdaki tabloda deyim içeren reklam örnekleri bulunmaktadır.

Tablo 11

Deyim içeren reklam örnekleri

Ürünün / Firmanın Reklamı	Reklamın Yılı	Kullanılan deyim	Reklamın Linki
Kinder	2013	Etekleri zil çalmak	https://www.youtube.com/watch?v=W2On3xoTCXg
Kinder	2014	İple çekmek (bir zamanı)	https://www.youtube.com/watch?v=JaBgghhOInP0

Mastercard	2009	Paha biçmek	https://www.youtube.com/watch?v=_p_EegQ5xUg
IKEA	2018	Göz açıp kapayınca kadar	https://www.youtube.com/watch?v=uZ2cJdhN-3M
Ziraat Bankası	2019	Keyfi kaçmak Yüzü düşmek Canı sıkılmak Bal gibi Taşın altına elini koymak Gönül koymak Kendine gelmek	https://www.youtube.com/watch?v=bm63JYzIGfA
Türkiye İş Bankası	2017	Eli kulağında	https://www.youtube.com/watch?v=8BN6nUoJBdk
Migros	2015	İyi gelmek Selam almak Selam vermek	https://www.youtube.com/watch?v=PfeMxUL4ioI

6.2.9.2. Film, dizi ve videolar. Öğretmenler öğrencilere Türkçe atasözleri ve deyimleri film ve dizilerden yararlanarak da öğretebilirler. Bu noktada yapılabilecek etkinlikler şöyle sıralanabilir:

1. Önceden belirlenmiş bir Türk filmi öğrencilere izletilir. Filmi izlerken anlayabildikleri atasözü ve deyimleri not almaları istenir. Daha sonra not alınan atasözü ve deyimlerin anlamları üzerine konuşulur.

2. Film ya da diziden daha önce belirlenmiş olan sahneler öğrencilerle birlikte izlenir. Bu sahnelerde geçen atasözü ve deyimlerin anlamları ve bağlama uygun olup olmadığı hakkında konuşulur.

3. Atasözü ve deyim kullanma sıklığı çok belirgin olan bir film ya da dizi bölümü öğrencilerle birlikte izlenir. Herhangi bir atasözü ya da deyim geçtiğinde öğrencilerin bunu belirtmeleri istenir. Öğrencilerin fark edemedikleri yerde öğretmen filmi durdurarak ilgili sahnede geçen atasözü ya da deyimini öğrenciye tekrarlar ve bu ifadenin anlamı ve hangi bağlamda kullanıldığı üzerine konuşulur.

3. Atasözünün yanlış anlaşılması, deyimın yanlış yerde kullanılması vb. durumlar üzerine kurulmuş film sahneleri ya da parodiler öğrencilere izlettirilir ve yapılan yanlışlıkların ne olduğu üzerine tartışılır. Görsel materyalin akılda kalıcılığına gülmece unsuru da eklendiği zaman izlettirilen parodilerdeki atasözü-deyimlerin öğrenciler tarafından çok rahat şekilde öğrenileceği söylenebilir.

1. Örnek:

❖ Cem Yılmaz:

Cem Yılmaz, sahne gösterilerinden birinde¹⁰ su içerken “Su içene yılan bile dokunmaz.” atasözünü söyleyip atasözlerinin yaşanmış olaylardan sonra ortaya çıkmasıyla ilgili olarak konuşur ve söylediği atasözünde bunu anlamanın zor olduğunu bir şakayla anlatır. Aynı skeç içinde, bazı insanların atasözlerini ilk anlamlarıyla düşündüklerini de “Sakla samanı, gelir zamanı.” atasözü üzerinden anlatır.

2. Örnek:

¹⁰ Video için bkz. <https://www.youtube.com/watch?v=F4fsMR2jV40>

❖ **Mucize Doktor Dizisi:**

Dizinin 10. bölümünün 1:03:46. dakikasında, otizmlili Doktor Ali Vefa karakterini canlandıran Taner Ölmez ve Doktor Demir karakterini oynayan Fırat Altunmeşe arasındaki dertleşme sahnesinde; Ali, Demir’e patoloji (laboratuvar) bölümünü hiç sevmediğini ve cerrahi bölümünü tercih ettiğini anlatır. Aralarında şöyle bir sohbet geçer:

- Demir: *Hiç mi sevmedin aşağısı?*
- Ali: *Hiç sevmedim. Aslında kötü bir yer değil ama cerrahi daha güzel. Sence de öyle değil mi?*
- Demir: *Vallah ben de **kan kusuyorum** bu aralar ama hiçbir bölüme değişmem cerrahiye.*
- Ali: *Ama... bu... ihmal edilecek bir şey değil. **Kan kusuyorsan** hemen Nazlı’ya söyle bir baksın.*
- Demir: *Abi deyim kullandım ya, deyim!*

Ali’nin özel durumu sebebiyle deyimlerdeki mecazı anlayamadığını gösteren başka sahneler de vardır. Dizinin 5. bölümünde 21:38. dakikada; Ali, Demir ve Nazlı’dan oluşan ekip, doktorların dinlenme odasında sohbet ederken hocaları Ferman içeri girer ve o gün izinli olduğu için başka bir hoca (Tanju Hoca) ile çalışacaklarını söyler. Demir bu durumdan rahatsız olur ve: “*Hayır ya! Hayır ya! Niye Tanju ya? Ya Tanju **bizim** **ensemizde boza pişirir.***” der. Ali de hemen: “*Üçüncü derece yanık olur. Boyun ve yüz bölgesi en geç iyileşen yerlerdendir. Üzgünüm ama ensemde bir şey pişirmesini kabul edemem.*” şeklinde cevap verir. Nazlı ve Demir önce gülerler, sonra da bu sözün bir deyim olduğunu açıklarlar.

3. Örnek:

❖ **Ekmek Teknesi Dizisi:**

Türk kültürü itibarıyla Türk televizyonculuğunun en dikkat çekici yapımlarından olan Ekmek Teknesi adlı dizi, atasözü ve deyim kullanımı bakımından da son derece zengin bir içeriğe sahiptir. Dizinin örnek olarak verdiğimiz 4. bölümünün sadece bir sahnesinde bile birçok deyim ve atasözü ile karşılaşırız. 12:40. dakikada Kirli Bey Necibe Hanım'ın kapısında “*Ramazan geldi derinden, sarıldı ince belimden, az kaldı **aklını çıkar**, bayram kurtardı elimden*” diye davulu çalar. Çalarken Necibe Hanım kapıyı açar ve “*Kirli Bey ne güzel çalıyorsunuz.*” diyerek ramazan harçlığı verir. Bu esnada Necibe Hanım'ın kadın misafirleri evden çıkarlar ve onlardan birisi Necibe'ye “*Necibe'ciğim **ellerine sağlık**, seni çok yorduk. Yarın görüşürüz nasılsa.*” der. Necibe de ona “*İyi günlerde giyin şekerim, **sözü mü olur?** Aaa!*” diye cevap verir. Diğer kadın Kirli Bey'e: “*Kirli abi sen bu davulu nerede buldun ya?*” diye sorar. Kirli ona: “*Boynumdaydı kızım. Tabii siz mışıl mışıl uyuyorken oooh ben **ayazda kalmış**, milleti sahura kaldırıyordum. Ne diyorsun?*” diye cevap verir ve çalmaya devam eder. Kadın “*Çalmasana şunu kulağımın dibinde yahu!*” diye azarlar. Kirli “***Davulun sesi uzaktan hoş gelir demi abla? Doğru.***” diyerek oradan uzaklaşır.

4. Örnek:

❖ Tosun Paşa Filmi:

Türk sinemasının çok sevilen ve bu yüzden televizyon kanallarında tekrar tekrar gösterilen komedi filmi *Tosun Paşa*, yabancılara Türkçe öğretiminde pek çok bakımdan değerlendirilebilecek dil muhtevasına sahip olmasıyla dikkat çekmektedir. Biz de konumuz bağlamında incelediğimiz zaman, bu filmde çok sayıda deyim ve atasözünün geçtiğini gördük ve tespit edebildiklerimizi tablo halinde aşağıda verdik. Bu anlamda *Tosun Paşa* filmi kaliteli mizahı ve senaryo dili ile öğrencilerin bir taraftan keyifle izleyip diğer taraftan atasözü ve deyim öğrenebilecekleri bir sinema eseridir diyebiliriz.

Tablo 12

"Tosun Paşa" filminde geçen atasözleri ve deyimler

Kullanılan Atasözü / Deyim	Geçtiği sahne
ateş püskürmek	03:00
(birinin) diline düşmek	03:39
örnek almak	04:15
Ellerine sağlık.	06:15
Boyu devrilesice.	06:29
Su uyur, Sefer oğulları uyumaz. (Su uyur düşman uyumaz.)	06:32
Tencere yuvarlanmış, seninki benden kara. (Tencere yuvarlanmış, kapağını bulmuş. / Tencere dibin kara, seninki benden kara.)	06:34
hesap sormak	06:40
dayak yemek	06:48
birbirine girmek	07:14
Baş üstüne.	07:21
el koymak	08:25
yüz karası (yüzü kara)	08:40
sahip çıkmak	12:56
meydanı boş bulmak	13:35
Aşağı tükürsem sakal, yukarı tükürsem bıyık.	14:53
Ağzını topla.	15:23
eline düşmek	16:10
meraktan çatlamak	16:53

ağızlara layık	24:33
dili tutulmak	26:50
elini çabuk tutmak	26:53
Geçmiş olsun.	27:38
boy bos	29:47
elde etmek	30:12
gözlerine inanmamak	36:28
kapıya dayanmak	39:32
şaka yapmak	40:30
başı altından çıkmak	42:14
boğazından geçmemek	44:18
kendine gelmek	47:09
elden gitmek	52:16
Gözüm görmesin.	53:22
bal gibi	01:03:10
akıl etmek	01:04:02
yola çıkmak	01:05:06
Lafı mı olur?	01:05:56
laf aramızda	01:06:01
başa gelmek	01:08:00
nazar değmek	01:09:05
gözü yükseklerde olmak	01:11:56
Eksik olma.	01:20:34
aklına gelmek	01:24:18

6.3. İnternet Sitesi

Bu çalışmanın yazımı sırasında, çözüm önerilerimizin bir parçası olmak üzere, birçok atasözü ve deyim örneğini içeren, Türkçe öğrenen ve öğretenlerin derste kolayca kullanabileceği interaktif etkinlikler ve testler sunan, zaman içinde geliştirilebilir nitelikte bir web sitesi hazırladık. Öğrenciler, bu web sitesi vasıtasıyla kendi atasözü ve deyim bilgilerini test edebileceklerdir. Söz konusu web sitesi, bu bölümde sunduğumuz diğer çözüm önerileri ve etkinlikleri de içermektedir. Herhangi bir üyelik gerektirmeyen, ticari bir yönü olmayan sitemizin adres bağlantısı ve bazı görselleri aşağıda verilmiştir.

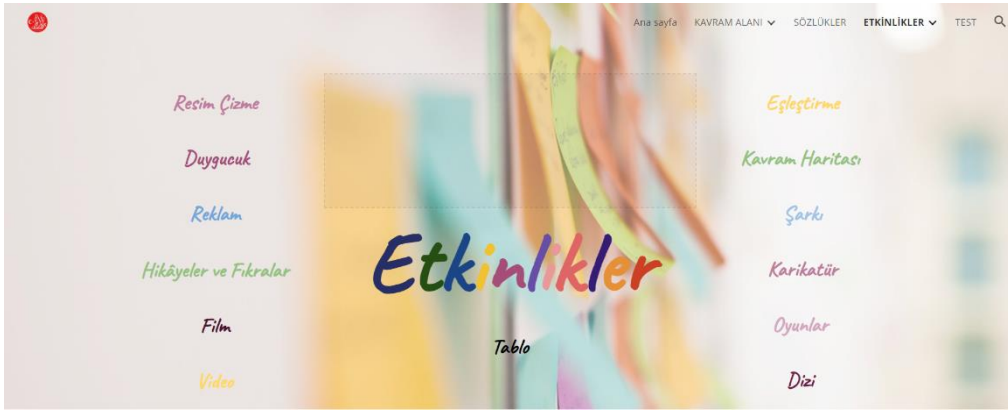
Fotoğraf 22: : Web sitesinin ana sayfası.

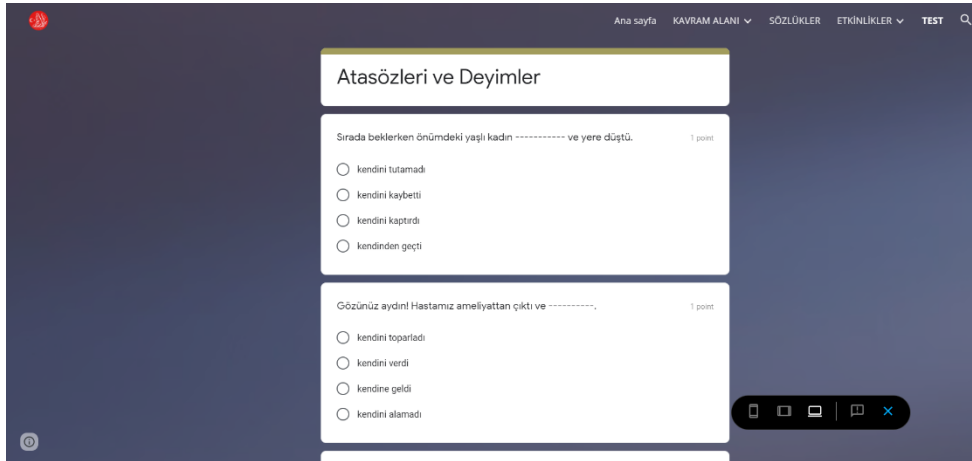
Fotoğraf 23: Web sitesinin “kavram alanı” sayfası.

Fotoğraf 24: Web sitesinin “sözlükler” sayfası.

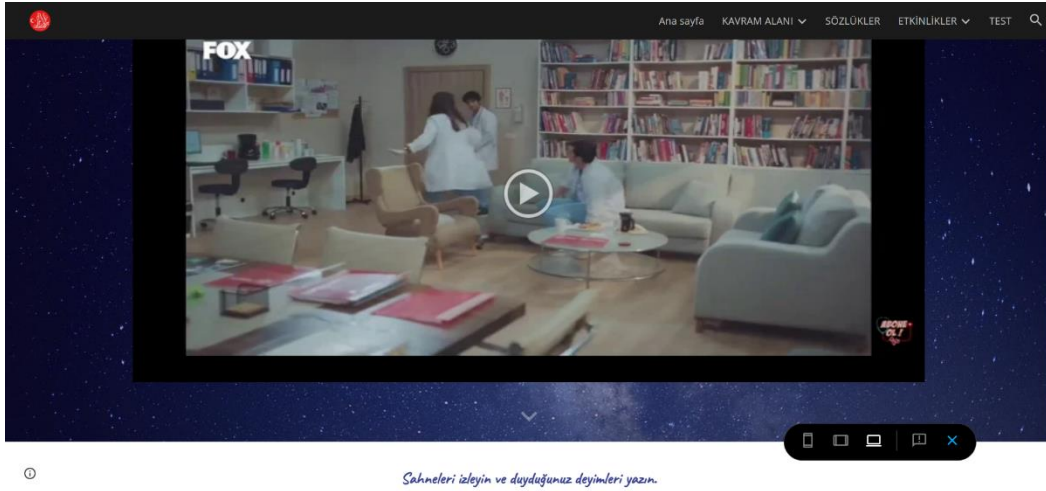
Fotoğraf 25: Web sitesinin “etkinlikler” sayfası.

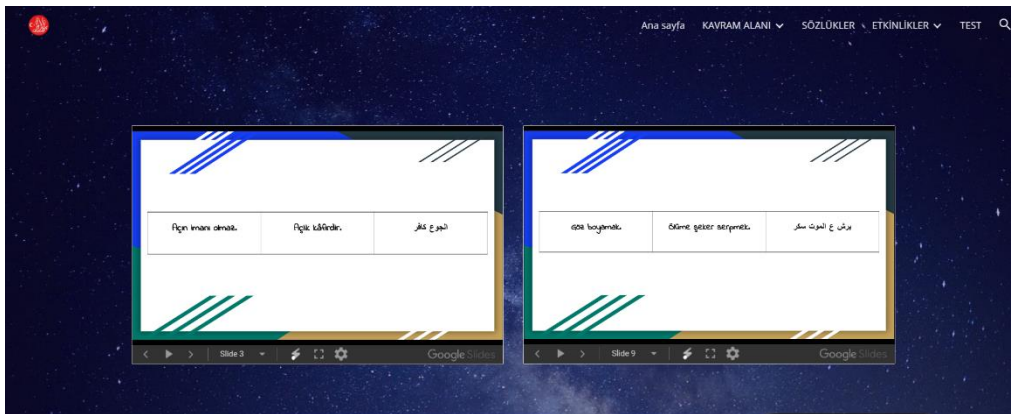
Fotoğraf 26: Web sitesinin “test” sayfası.

Fotoğraf 27: Web sitesinin “reklam” sayfası.

Fotoğraf 28: Web sitesinin “dizi” etkinliği.

Fotoğraf 29: Web sitesinin “tablo” sayfası.

Web Sitesinin Linki: <https://sites.google.com/view/atadedunyasi/ana-sayfa>

7. Bölüm

Tartışma ve Öneriler

Toplumsal tecrübenin ürünü olan atasözleri ve deyimler, kültürün aynası olmak bakımından bir dilin en önemli unsurları arasında yer alır. Bir milletin duygu ve düşünceleri, hayat ve dünya karşısındaki duruşu, o millete mensup insanların birbirleriyle ve başkalarıyla kurdukları ilişkilerin niteliği hakkında, atasözü ve deyim incelemesinin bize söyleyeceği çok fazla şey vardır. Bu sebeple, yabancı dil öğretimi sırasında atasözü ve deyimlerin özel bir yeri olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Hele hele söz konusu olan Türkçe gibi atasözü ve deyimler bakımından son derece zengin bir dilse dil öğretiminde buna ayrı bir önem verilmesi gereklidir çünkü sadece yazılı kültürde değil, hatta daha fazla olmak üzere sözlü kültürde, günlük konuşmalarda atasözü ve deyimler her an ve her yerde karşımıza çıkmaktadır.

Bu zenginlik, atasözü ve deyim öğretimi/öğrenimi sırasında elbette birtakım zorluklar da doğurmaktadır. Aynı tecrübeye sahip olmayan “yabancı” kişiler, atasözü ve deyim oluşturulan kelimelerde zaman içinde ortaya çıkan anlam daralmalarını, genişlemelerini ve değişmelerini; oluşan mecazları, kullanım yerlerini ve benzer sözler arasındaki nüansları bilmedikleri zaman, bu sözleri anlayıp ezberlemekte ve kullanmakta sıkıntı çekmektedirler. Bu noktada, Türkçe öğrenen Ürdünlü öğrencilerin atasözü ve deyimleri öğrenirken bazı zorluklarla karşılaştıklarını gördüğümüz için, çalışmamızda söz konusu zorlukların tespit edilmesi ve çözümlerine dair öneriler sunulması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda öncelikli olarak yaptığımız literatür incelemesinde, atasözleri ve deyimlerin birçok araştırmaya konu edildiği görülmüştür. Ulaşılan bulgu ve sonuçlar bakımından bu çalışmalarla bizim tez çalışmamız arasında birtakım benzer ve farklı noktalar, birbirini destekleyen düşünceler bulunmaktadır.

1. Dil öğretiminde işitsel ve görsel materyal kullanılmasının önemi genellikle vurgulanan bir husustur. Mesela Güneş’in (2009) çalışmasında bu husus üzerinde durulmuş;

öğrenme sürecinin hızlanması ve öğrenci motivasyonunun artması bakımından bu türlü materyallerin kullanımının faydalarına değinilmiştir ki çalışmamızda görülen bazı etkinlik önerilerinin uygunluğunu doğrular niteliktedir. Yine aynı konu üzerinde duran Akpınar (2010), araştırmasında deyim ve atasözlerinin öğretiminde sadece kitaplara bağlı kalınmaması, öğrencileri aktif kılmaya yönelik görsel ve işitsel her türlü materyal (drama, rol yapma, eğitsel oyunlar, soru-cevap, hikâye kitapları, düzeylere uygun hazırlanmış sözlükler, posterler... vb.) ve öğretim tekniklerinden yararlanılmasının önemi üzerinde durur. Araştırmamızda, Türkçe öğrenen Ürdünlü öğrencilerin materyal eksikliği/yetersizliğini vurgulamaları ve genel olarak Türkçe derslerinde atasözü ve deyimlere yeterince yer verilmediğini ifade etmeleri, Güneş (2009) ve Akpınar (2010)'ın çalışmalarında ortaya koyulan düşünceleri destekler niteliktedir.

2. Şalvarlı'nın (2010) Türkçe deyim öğretimi için metin hazırlama hakkındaki çalışması, deyimlerin ayrı bir ders olarak işlenmemesi gerektiğini ifade eder. Yazara göre deyimler, okuma metinlerinin içerisinde yeri geldiğinde kullanılmalı ve metinde geçen deyimler metnin altında verilmelidir. Öğrenci metni okuduğunda deyim ne anlama geldiğini tespit edebilmeli ve ders kitaplarında metinler içerisinde geçen deyimler kitapların arkasına deyim sözlüğü adıyla verilmelidir. Çalışmamızda elde edilen bulgular, bizi başka şekilde düşündürmektedir. Zira, gerek görüşmelerin gerekse uygulanan testin sonuçlarına göre öğrencilerin benzer anlamlar taşıyan atasözleri ve deyimleri doğru kavrayamadıkları, atasözü ya da deyim içindeki bazı kelimelerin anlamlarını bilemedikleri, ezberleyemedikleri görülmektedir. Bundan dolayı, deyim ve atasözü öğretiminde küçük farkların anlaşılabilmesi için örnek durumlardan yararlanılması çok faydalı olacaktır. Bu da en verimli şekilde ancak müstakil bir atasözü ve deyimler dersi ile gerçekleşebilir.

3. Mutlu (2016), çalışmasında atasözü ve deyimlerin öğretiminde hedef dil ile ana dili arasındaki benzerliklerin dikkate alınması gerekliliğini vurgulamaktadır. Aynı çalışmada,

atasözü veya deyimlerin hikâyelerinin doğrudan bir materyal olarak görülüp kullanılabileceği de ifade edilmektedir. Bu, çalışmamızdaki “Çözüm Önerileri” bölümünde sunduğumuz Türkçe ve Arapça arasında benzeşen atasözleri ve deyimler tablosunun ve atasözlerinin hikâyelerini kullanarak atasözlerini anlatmak yönteminin yararlılığını destekler niteliktedir.

4. Deyim ve atasözlerinin öğretiminde tekrar, bilindiği üzere, çok önemlidir. Bu konu üzerinde duran Tekin (2019), öğrencilerin hatırlama becerilerini kullanmalarının ve öğrenmeyi pekiştirmelerinin önemini vurgulayarak bazı atasözü ve deyimlerin farklı ünitelerde farklı bağlamlar içinde tekrarlanmasını önermektedir. Araştırmamıza katılan öğrencilerin birçok atasözü ve deyimde doğru kelimeyi bulamayıp yakın anlamlı bir kelime bulmaya gayret etmeleri, büyük ölçüde tekrarla pekiştirmenin yetersizliğinden kaynaklanmaktadır ki bunu kendileri de belirtmişlerdir. Tekin’in önerisinin yanında, öğrencilerin sevdiği sanatçıların şarkı/türkülerini sık sık söylemeleri, sevilen dizi/filmlerin yeniden izlenmesi gibi eğlenceli yollardan yapılacak tekrarların pekiştirmeye büyük katkısı olacaktır.

Uygulanan test ve yapılan görüşmelerin sonuçlarından yola çıkarak, çalışmayı yönlendiren araştırma sorularına bulunan cevaplar aşağıda gösterilmektedir:

1. *Arapça ile Türkçe atasözleri ve deyimler arasındaki benzerlikler-farklılıklar nelerdir?* Bir dildeki atasözü ve deyimlerin derin anlamları, birbirine yakın kültüre sahip toplumlar tarafından daha iyi anlaşılmaktadır. Türkler ve Araplar arasında tarihî ve dinî bağlar bulunması, Türk ve Arapların kültürlerinin birçok bakımdan benzerlikler taşımasına yol açmıştır. Bu husus atasözü ve deyim varlığına da yansımıştır ki sadece bizim Ürdün Âmmî Arapçası üzerinden hazırladığımız tabloda farklı konularla ilgili 200’den fazla ortak atasözü ve deyim bulunmaktadır. Çözüm önerileri kısmına eklediğimiz bu tabloda yer alan

bire bir aynı atasözü ve deyimlerden birkaçı örnek olmak üzere aşağıda verilmiştir:

“Ayağını yorganına göre uzat.” / على قد لحافك مد رجلك.

“Bugünkü işini yarına bırakma.” / لا تؤجل عمل اليوم إلى الغد.

“Her koyun bacağından asılır.” / كل شاة معلقة بعرقوبها.

“Dili uzun” / لسانه طويل.

“Eli hafif” / ايده خفيفة.

“Yüreği parçalanmak” / تقطع قلبه.

2. Ürdünlü öğrenciler Türkçe ile kendilerini ifade ederken atasözleri ve deyimleri ne kadar verimli kullanabilmektedirler? Gerek görüşme gerekse test sonuçlarından tespit edebildiğimiz kadarıyla, öğrenciler atasözü ve deyimlerin Türkçe ve Türkler için öneminin kesinlikle farkındadırlar, kendilerini bu konuda güdüleyen toplumsal teşvik ve konunun ilgi çekiciliği de vardır ancak ezberleme, doğru şekilde ve doğru yerde kullanma vb. ile ilgili olarak sorunlar yaşamaktadırlar. Test sorularında Türkçenin çok sık kullanılan deyimlerini hatırlamakta zorluk çekmeleri bunu göstermektedir.
3. Ürdünlü öğrenciler kendi dillerindeki atasözleri ve deyimlerin Türkçedeki karşılıklarını ne ölçüde başarıyla bulabilmektedirler? Uygulanan testte, 13 alt soruda Arapça karşılığı bulunan Türkçe atasözü ve deyimlere yer verilmektedir. Bu 13 soruya öğrenciler tarafından verilen doğru cevapların yüzdelik oranı aşağıdaki tabloda gösterilmektedir. En yüksek doğru cevap oranının %48 olması öğrencilerin bu konuda başarısız olduklarını ortaya koymaktadır.

Tablo 13

Araştırmanın 4. sorusunun analizi

Ana Soru No.	Alt Soru No.	Atasözü / Deyim	Arapçada Karşılığı	Doğru Cevapların Oranı	Yanlış Cevapların Oranı	Boş Bırakılan Cevapların Oranı
1	2	kendini tutamamak	ما قدر يمسك حاله	%48	%48	%4
1	3	kendini kaybetmek	ضيّع حاله (Arapçada bu deyim kendini harcadı anlamında kullanılır.)	%24	%68	%8
1	4	kendini vermek	كرّس نفسه	%44	%42	%14
1	7	kendini zor tutmak	مسك حاله بالعافية	%36	%58	%6
3	1	Balık baştan kokar.	السّمكة بتفسد من راسها	%12	%52	%36
3	10	Demir tavında dövülür.	دق الحديد وهو حامي	%24	%38	%38
5	1	Acele işe şeytan karışır.	في العجلة الندامة	%14	%34	%52

5	2	Bana arkadaşını söyle, sana kim olduğunu söyleyeyim.	قل لي من تصاحب أفل لك من أنت	%40	%12	%48
5	6	Bugünkü işi yarına bırakma.	لا تؤجل عمل اليوم إلى الغد	%26	%18	%56
5	7	Sütten ağzı yanan, yoğurdu üfleterek yer.	اللي يتلسع من الشوربة ينفخ في اللبن	%8	%8	%84
5	9	Beş parmak bir olmaz (değil).	أصابع ايدك مش واحد	%12	%34	%54
5	10	Ev alma, komşu al.	الجار قبل الدار	%34	%12	%54
5	11	Yerin kulağı var.	للحيطان أذان	%8	%38	%54

4. Ürdünlü öğrenciler Türkçe atasözleri ve deyimleri öğrenmede ne tür zorluklar yaşamaktadırlar? Çalışmamızın ele aldığı problemi ifade eden bu soruya, yaptığımız test ve görüşmelerin ışığında aşağıdaki cevapları verebiliriz:

- Arapçada “deyim” kavramı Türkçedeki anlamıyla bulunmadığı için “deyim”in anlamını kavramakta zorluk yaşanmaktadır.

- Atasözü ve deyim kavramlarının özellikleri de tam olarak bilinmemekte, zaman zaman da birbirine karıştırılmaktadır.
- Türkçe atasözleri ve deyimleri ezberlemek ve hatırlamakta zorluk yaşanmaktadır. Öğrenciler Arapçada karşılığı bulunan Türkçe atasözü veya deyim anlamını doğru ya da doğruya yakın bir şekilde tahmin edebilmekte fakat ezberlemedikleri için doğru cevabı yazamamaktadırlar. Test sırasında öğrencilerin kendi cümlelerinden de bu anlaşılmaktadır: “Arapçasını biliyorum ama Türkçede nasıl yazacağım bilmiyorum”.
- Şekil ya da içerik bakımından birbirine yakın olan atasözü ve deyimler arasında ayırım yapmakta zorluk çekilmektedir. Örneğin “kendine gelmek” deyimini ile “kendini toparlamak”, “fark etmek” deyimini ile “farkına varmak” ve “farkında olmak” deyimlerinin doğru bir şekilde kullanılamadığı görülmüştür. Yine, öğrencilerin benzer anlamlar taşıyan atasözlerini de doğru kavrayamadıkları anlaşılmaktadır. Örneğin arkadaşlık ve dostluk ile ilgili olan “Dost acı söyler.” atasözü ile “Üzüm üzüme baka baka kararır.” atasözünde bu durum görülmüştür. Dolayısıyla deyim ve atasözü öğretiminde küçük farkların anlaşılabilmesi için örnek durumlardan yararlanılması çok verimli ve faydalı olacaktır. Bu da en verimli şekilde ancak müstakil bir atasözü ve deyimler dersi ile gerçekleşebilir.
- Âmmî Arapça ile Türkçedeki ortak veya anlamı yakın olan atasözleri ve deyimleri içeren kaynaklar yetersizdir.
- Öğrenciler Türkçe atasözü ve deyimlerle ders dışında ancak Türk dizilerinde karşılaşmaktadır.
- Türkçe derslerinde atasözü ve deyimlere gerektiği kadar yer verilmemektedir.
- Öğrenciler, Türkçe derslerinde atasözü ve deyimlerin öğretimi sırasında materyal kullanımı eksikliğini hissetmektedirler.

- Sorularda yer alan Türkçe atasözü veya deyimleri bulmaya/tamamlamaya çalışan öğrenciler, doğru kelimeyi bulamadıklarında yakın anlamlı bir kelime bulmaya gayret etmektedirler. Buradaki sorun, deyim ve atasözünün kalıp/değişmez bir yapı olduğunu unutup yorum ile cevabı bulmaya çalışmalarıdır. “Beş parmak bir olmaz (değil).” yerine “Beş parmak aynı değil.”, “Beş parmak farklıdır.”, “Beş parmak eşit değil.” ve “Beş parmak benzemez.” cümlelerini kullanmaları söz konusu durumu örnekler.
- Sorulardaki Türkçe atasözü ve deyimlerin içinde bulunan bazı kelimelerin anlamlarının bilinmemesi, öğrencilerin o soruyu cevaplarken zorlanmalarına sebep olmuştur. Örneğin: “Az olsun, öz olsun.” atasözündeki öz kelimesi, öğrenciler tarafından bilinmediği görülen bir kelimedir. Bu sebeple, öğrenciler soruyu doğru bir şekilde cevaplayamamışlardır. “Acı pathıcanı kırağı çalmaz.” ve “Körle yatan şaşı kalkar.” atasözlerindeki “kırağı” ve “şaşı” kelimeleri örneklerinde bu durumla karşılaşırız. Dolayısıyla atasözü ve deyimlerin doğru şekilde kullanılması için sözlük çalışmasının ne kadar önemli olduğu da ortaya çıkmaktadır.

Ürdünlü öğrencilerin Türkçe atasözleri ve deyimleri öğrenirken yaşadıkları zorluklar için ne tür çözümler geliştirilebilir/uygulanabilir? Okuma, dinleme, yazma ve konuşma becerilerini kazandırma etkinliklerinden eşleştirme, boşluk doldurma, açık uçlu sorular, canlandırma, resim çizme, videolar, filmler ve şarkılar gibi etkinlikler atasözleri ve deyimlerin öğretimi sürecinde de kullanılabilir. Çalışmanın “Çözüm Önerileri ve Etkinlikler” adlı bölümünde öğrencilerin ilgisini çekebilecek bu türden örnek etkinlikler hazırlanmıştır. Öte yandan, yabancı bir dili öğrenen kişinin ana diliyle hedef dil arasında bulunan birtakım yakınlıkların farkına varması ve bunlardan yararlanması, motivasyonu da olumlu şekilde etkileyecektir. Bu anlamda, Türkçe ve Arapçadaki atasözü-deyimler arasında, iki toplumun kültürel yakınlıklarından doğan benzerliklerden yararlanmak, bu dil öğelerinin öğrenilmesine/öğretilmesine katkı sunacaktır. Bu düşünceyle hazırladığımız Türkçe-Âmmî

Arapça aynı/benzer/eş anlamlı atasözü ve deyimler listesini içeren tablonun hem öğrencilere hem de öğretmenlere yararlı olması düşünülmektedir. Yine bu meseleye bir çözüm olmak üzere hazırladığımız -ve ileride geliştirilecek olan- internet sitesinin öğrencilere bir katkısı olması beklenmektedir.

KAYNAKÇA

- Abdelli, A. (2015). *Türkçe ve Arapçada ortak veya benzeşen atasözleri*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akpınar, M. (2010). *Deyim ve atasözlerinin yabancılara Türkçe öğretiminde kullanımı üzerine bir araştırma*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aksoy, O. A. (1988). *Atasözleri ve deyimler sözlüğü 1 - Atasözleri sözlüğü*. İstanbul: İnkilap kitabevi.
- Aldemir, Ü. (2019). Nüshaları ışığında Kitâbu l-İdrâk li-Lisâni l-Etrâk. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı- Belleten*, 2019(67), 65–86.
<https://doi.org/10.32925/tday.2019.20>
- Alsalemi, A. (2017). *Yemen ve Türkiye’de kullanılan atasözleri (aile - akrabalık) arasındaki benzerlikler üzere bir araştırma*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Altaylı, S. (2010). Atasözü ve deyimler arasındaki farklar. *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, (25), 125–134. http://www.karam.org.tr/Makaleler/136770291_altayli.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Arslan, N. (2014). *Yabancılara Türkçe öğretimi ders kitaplarında söz varlığı unsurlarının incelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Avrupa Konseyi / Modern Diller Bölümü. (2013). *Diller için Avrupa ortak öneriler çerçevesi öğrenim, öğretim ve değerlendirme*. Frankfurt/Main, Almanya: telc GmbH.

- Bayram, Y. (2016). Türk-Arap ilişkileri bağlamında Türk toplumunda değişen Arap imajının turizme yönelik haber çerçevelerinde temsili . *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* , 9(43), 1683–1697.
- Bulut, M. (2013). Türkçe eğitimi ve öğretiminde dil ve kültür aktarımı aracı olarak atasözleri ve deyimlerin önemi. - *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(13), 559–575. <https://docplayer.biz.tr/18382736-Turkce-egitimi-ve-ogretiminde-dil-ve-kultur-aktarimi-araci-olarak-atasozleri-ve-deyimlerin-onemi-ozet.html> sayfasından erişilmiştir.
- Cem Yılmaz. (2012, January 23). *Cem Yılmaz | Aaa kobra, dur, su içeyim*. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=F4fsMR2jV40>
- Charteris-Black, J. (1995). Proverbs in communication. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 16(4), 259–268. <https://doi.org/10.1080/01434632.1995.9994606>
- Cooper, T. (1998). Teaching idioms. *Foreign Language Annals*, 31(2), 255–266. <https://doi.org/10.1111/j.1944-9720.1998.tb00572.x>
- Çepni, S. (2014). *Araştırma ve proje çalışmalarına giriş*. Trabzon: Celepler Matbaası.
- Demir, A., & Açık, F. (2011). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kültürlerarası yaklaşım ve seçilecek metinlerde bulunması gereken özellikler. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 51–72.
- Dilman, H., & Özudoğru, M. (2014). *Anadil edinimi ve yabancı dil öğrenim kuralları*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Duru, H. (2009). *Atasözleri ve deyimlerin yabancılara öğretilmesinde yöntem ve teknikler*. Yüksek Lisans Tezi. Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Emir, S. (1969). *Atasözü ve vecizlerin açıklamaları*. İstanbul, Türkiye: Yenilik Basımevi.

- Er, O. (2006). Yabancı dil öğretim programlarında kültürün etkileri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 39(1), 1–14
- Er, O. (2015). El-Kavânînü'l-Küllîyye li-Zabtî'l-Lügati't-Türkiyye'de yer alan kültürel öğelerin değerlendirilmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 4(1), 294–304. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/137003> sayfasından erişilmiştir
- Ergin, M. (2009). *Türk dil bilgisi*. İstanbul, Türkiye: Bayrak Yayınları.
- Esin, B. (2015). Dil eğitiminde bir araç olarak atasözü. *Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Dergisi Dergisi*, (166), 605–628.
- Fencimert. (2011, September 30). *Kankalarla Yeniden Buluşmak Pahabiçilemez :))*. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=_p_EegQ5xUg
- Göçen, G. (2020). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde yöntem. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (18), 23-48. DOI: 10.29000/rumelide.705499.
- Güleç, İ., & İnce, B. (2013). Türkçe öğrenen yabancıların günlük yaşama ilişkin kültürel algıları üzerine bir araştırma. *Sakarya University Journal of Education*, 3(3), 95-106.
- Güneş, S. (2009). yabancı dil öğretiminde deyim öğretimi: yöntemler, teknikler ve uygulamalar. *Dilbilim*, (22), 1–15. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/11256> sayfasından erişilmiştir.
- Gürsoy, S., & Güleç, İ. (2015). Yabancılar Türkçe öğretiminde kültürel öğelerin aktarımı: gökkuşağı türkçe öğretim seti temel seviye örneği. IV. *Sakarya'da Eğitim Araştırmaları Kongresi Bildiri Kitabı*, 98-119.
- HavasEngage IST. (2013, December 2). *Kinder Süt Dilimi - Etekleri Zil Çalıyordu*. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=W2On3xoTCXg>

- IKEA Türkiye. (2017, November 29). *Çocuklar göz açıp kapayıncaya kadar büyüyorsa, çözümü IKEA’da*. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=uZ2cJdhN-3M>
- Irujo, S. (1986). A Piece of cake: Learning and teaching idioms . *ELT Journal*, 40(3), 236–243. <https://doi.org/10.1093/elt/40.3.236>
- İnan, R., & Öztürk, M. (2015). Değişkenler açısından Araplara Türkçe öğretimi (Ürdün-Mısır örneği). *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 18, 377–392.
<http://www.asosjournal.com/DergiTamDetay.aspx?ID=859> sayfasından erişilmiştir.
- Jiang, W. (2000). The relationship between culture and language. *ELT journal*, 54(4), 328-334.
- Kafesoğlu, İ. (2000). *Türk milli kültürü*. Ankara: Ötüken Neşriyat.
- Kahoot! (2015). Atasözleri. <https://create.kahoot.it/details/atasozleri/77a50606-8125-4a62-af04-4f5753f1e4e0>
- Kahoot! (2016). Deyimler ve Atasözleri. <https://Create.Kahoot.It/Details/9988665d-977d-4982-93da-F45385879848>. <https://create.kahoot.it/details/9988665d-977d-4982-93da-f45385879848>
- Kahoot! (2016b). Atasözleri ve Deyimler. <https://create.kahoot.it/details/atasozleri-ve-deyimler/53fc222e-dc5c-47c2-9089-d8d43e05dd88>
- Kahoot! (b.t.). Kim Deyimleri En İyi Biliyor? <https://create.kahoot.it/details/dc9519e1-642e-462d-9da8-b42ca0f6202f>
- Kalfa, M. (2013). Yabancılar Türkçe öğretiminde sözlü kültür unsurlarının kullanımı. *Milli Folklor*, 12 (97), 167-177.
- Kaplan, M. (2005). *Kültür ve Dil*. İstanbul, Türkiye: Dergâh Yayınları.

Karikaturler. (b.t.). DilBilgisi.Net. 2020,

<https://www.dilbilgisi.net/kategori/eglence/karikaturler/> sayfasından erişilmiştir

Kaşgarlı Mahmud, (2005). *Divânü lugâti't-Türk*. İstanbul, Türkiye: Kabalcı Yay.

Koç, N. (2011). Kültür ve medeniyet kavramları etrafındaki tartışmalar ve Atatürk'ün düşünceleri. *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 7(13), 103-122

Köşker, G. (2015). Yabancı dil öğretiminde kültür aktarımı: Fransız dili örneği. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(2), 409–421.

Melanlıoğlu, D. (2008). Kültür aktarımı açısından Türkçe öğretim programları . *Eğitim ve Bilim* , 33(150), 64–73.

<http://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/viewF%EE%80%80ile%EE%80%81/631/101> sayfasından erişilmiştir.

Migros Türkiye. (2014, December 22). *Migros Size İyi Gelecek Jingle*. YouTube.

<https://www.youtube.com/watch?v=PfeMxUL4ioI>

Mutlu, K. (2016). Yabancılarla Türkçe öğretiminde benzer atasözü ve deyimlerin önemi ve Polonyalıların Türkçe öğretiminde bunların kullanımı. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten*, 64(2), 245–286. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/398959> sayfasından erişilmiştir.

Oğuz, M. Ö. (2020). *Türk halk edebiyatı el kitabı* (6. baskı). Ankara, Türkiye: Grafiker Yayıncılık.

Osmanlı Hikâyesi - tg mobile. (2003). Türkiye Gazetesi.

<http://m.turkiyegazetesi.com.tr/Genel/a166750.aspx>

OYUNLAR (95). (2019). Ludozofi. <https://www.ludozofi.com/anasayfa/oyunlar/>

- Öner, N. (2003). Kültürün gelişiminde dilin önemi. *Dil, Kültür ve Çağdaşlama Sempozyum Kitabı*, 73-76, Ankara.
- Özdemir, A., Demir, K., & Özkan, T. Y. (2017). Türkçe'nin yabancı dil olarak öğretiminde deyimler: İki farklı öğretim tekniğinin karşılaştırılması. *Languages' Education and Teaching*, 5(2), 52–58. <https://doi.org/10.18298/ijlet.1736>
- Özdemir, C. (2013). Dil-kültür ilişkisi: folklor ürünlerinin Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde yeri ve işlevi. *Millî Folklor*, 25(97), 157–166.
http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt9/sayi43_pdf/6iksisat_kamu_isletme/bayram_yavuz.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Pala, İ. (2005). İki dirhem bir çekirdek,(17. Basım). *İstanbul Kapı Yayınları*.
- reklam web. (2017, January 31). *İş Bankası Harvard Cem Yılmaz Reklamı*. YouTube.
<https://www.youtube.com/watch?v=8BN6nUoJBdk>
- ReklamCan. (2014, January 19). *Kinder Süt Dilimi Reklamı - Cumartesiye İple Çekmek*. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=JaBgghOInP0>
- Sarıtaş, H. (2014). *Kültürel yaklaşımin Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde uygulanması ve öğrenci görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Songün, R. (1999). *Yabancı dil öğretimi: meslekte yeni öğretmenlere öneriler*. İzmir: RS.
- Soyupek, H. (2016). Kur'ân dili fasîh Arapçanın gelişmesine Âmmice engeli. *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 37(2), 27–56.

Şalvarlı, B. (2010). *Türkçe deyim öğretimi için metin hazırlama*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.

Taştan, M. (2020, Kasım 30). *Kavram Haritası Nasıl Hazırlanır? - Eğitim - Protopars - Kavram Haritası*. Protopars. <https://www.protopars.com/kavram-haritasi-nasil-hazirlanir/#:%7E:text=Kavram%20haritas%C4%B1%2C%20birbiri%20ile%20ili%C5%9Fkili,arkada%C5%9Flar%C4%B1n%C4%B1n%20%C3%A7al%C4%B1%C5%9Fmalar%C4%B1%20sonucunda%20tasarlan%C4%B1p%20geli%C5%9Ftirilmi%C5%9Ftir.>

Tekin, E., & Baş, B. (2019). Yabancı dil olarak türkçe öğretimi kitaplarında atasözü ve deyimlerin öğretim stratejileri. *Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 157–171. <https://doi.org/10.31464/jlere.592835>

Tomalin, B., & Stempleski, S. (2013). *Cultural Awareness-Resource Books for Teachers*. Oxford University Press.

Toparlı, R., (1993). *El-kavânînü 'l-küllîye li-zabti 'l-lügati 't-Türkiyye inceleme- index*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Ofset Tesisleri.

Tuna, K. (2003). Dil ve milli kimlik. *Dil, Kültür ve Çağdaşlama Sempozyum Kitabı*, 39-50.

Tuna, S. (2014). Yabancı öğrencilere Türkçe öğretiminde Türk kültür elçisi olan “atasözleri”nin kullanımı. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1 (1), 1-10. DOI: 10.21666/mskuefd.55151

Tüm, G. (2010). Atasözlerinin değişik kültür ve dilleri anlamdaki rolü. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 5(4), 663–678.

- Tüm, G., & Sarkmaz, Ö. (2012). Yabancı dil Türkçe ders kitaplarında kültürel öğelerin yeri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (43), 448–459.
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/87338> sayfasından erişilmiştir.
- Türk Dil Kurumu. (1998). *Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basım Evi.
- Tylor, E. B. (1871). *Primitive culture: Researches into the development of mythology, philosophy, religion, art and custom* (Vol. 2). J. Murray.
- Ülker, N. (2007). 'Hitit Ders Kitapları' örneğinde yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kültür aktarımı sürecine çözümleyici ve değerlendirci bir bakış. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yayla, Y. (2018). Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesinde kültür aktarımı üzerine öğrenci görüşü merkezli bir inceleme. *Eğitim ve İnsan Bilimler Dergisi*, 9(17), 1–22.
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/513960> sayfasından erişilmiştir.
- Yıldırım, A. (1999). Nitel araştırma yöntemlerinin temel özellikleri ve eğitim araştırmalarındaki yeri ve önemi. *Eğitim ve Bilim*, 23, 112, 7-17.
- Yılmaz Atagül, Y. (2015). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde atasözleri ve deyimlerin sıklık analizi. *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(7), 1021–1036.
<https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.8213>
- Yunus Emre Enstitüsü. (2015). *Yedi iklim Türkçe ders kitabı A1*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi.
- Yunus Emre Enstitüsü. (2015). *Yedi iklim Türkçe ders kitabı A2*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi.
- Yunus Emre Enstitüsü. (2015). *Yedi iklim Türkçe ders kitabı B1*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi.

Yunus Emre Enstitüsü. (2015). *Yedi iklim Türkçe ders kitabı B2*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi.

Yunus Emre Enstitüsü. (2015). *Yedi iklim Türkçe ders kitabı C1*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi.

Ziraat Bankası. (2018, December 25). “*Yeşilçam*” *Reklam Filmimiz*. YouTube.

<https://www.youtube.com/watch?v=bm63JYzlGfA>

الزغول, ر &., العبود, ر). 2018. (الأمثال الشعبية المحكية في الأردن. دار الكتاب الثقافي.

مجمع اللغة العربية، (2004)، المعجم الوسيط، القاهرة: مكتبة الشروق الدولية. كتاب غير مترجم

EKLER

Ek-1: Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etik Kurulunun İzni.

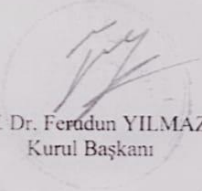
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİK KURULLARI
 (Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etik Kurulu)
TOPLANTI TUTANAĞI

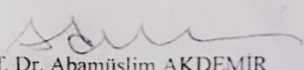
OTURUM TARİHİ
 31 Ocak 2019

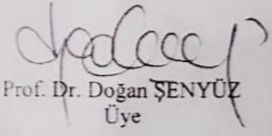
OTURUM SAYISI
 2020-01

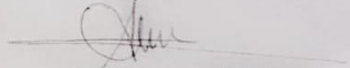
KARAR NO 15: Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nden alınan Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Baraa AHMAD'ın "Ürdünlü Öğrencilerin Türkçe Atasözleri ve Deyimleri Öğrenmede Yaşadıkları Güçlükler ve Çözüm Önerileri" konulu tez çalışması kapsamında uygulanacak test ve görüşme sorularının değerlendirilmesine geçildi.

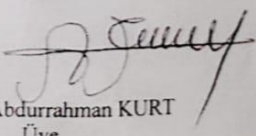
Yapılan görüşmeler sonunda; Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Baraa AHMAD'ın "Ürdünlü Öğrencilerin Türkçe Atasözleri ve Deyimleri Öğrenmede Yaşadıkları Güçlükler ve Çözüm Önerileri" konulu tez çalışması kapsamında uygulanacak test ve görüşme sorularının, fikri, hukuki ve telif hakları bakımından metot ve ölçeğine ilişkin sorumluluğu başvurusu ait olmak üzere uygun olduğuna oybirliği ile karar verildi.

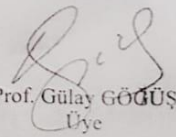

 Prof. Dr. Feriðun YILMAZ
 Kurul Başkanı

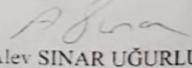

 Prof. Dr. Abamüslim AKDEMİR
 Üye

 Prof. Dr. Doğan ŞENYÜZ
 Üye

 Prof. Dr. Ayşe OĞUZLAR
 Üye

 Prof. Dr. Abdurrahman KURT
 Üye

 Prof. Dr. Gülay GÖĞÜŞ
 Üye

 Prof. Dr. Alev SINAR UĞURLU
 Üye

Ek-2: Ürdün Üniversitesi'nin İzni.

İşbu tercüme tarafımdan yapılmıştır
Yeminli Tercüman Rula Abu Alragheb
تمت الترجمة من قبل المترجمة المعتمدة
رولا أبو الراغب 0795803415
Ürdün Üniversitesi

Başkanlığı ofisi
26 Ocak 2020
Belge Sayısı 858
Dosya Sayısı 13/1/11

Rahman ve Rahim Allah'ın adıyla

sayın Ürdün Üniversitesi rektör'üne

Bursa Uludağ Üniversitesi'nde Yüksek Lisans "Ürdünlü Öğrencilerin Türkçe Atasözleri ve Deyimleri Öğrenmede Yaşadıkları Güçlükler ve Çözüm Önerileri" adlı tez için, Türkçe ve İngilizce Bölümü'n öğrencilerine test dağıtmama ve öğrenciler ile kişisel görüşme yapmama izin vermenizi arz ederim.

Bu dilekçe ile beraber, tercüme edilmiş, görüşmenin soruları, test soruları ve Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nün Yönetim Kurulu tarafından tez konusu önerisi kabul edildiğini belirten belge eklidir.

En derin saygılarımla,,

Baraa Mamduh Abdel Monem Ahmad

Yabancı Diller Fakültesi Dekanı
Gerekli işlemler yapmak ve öğrencinin görevini kolaylaştırmak için
27/01/2020

Bölümler Başkanlarına, lütfen öğrencinin görevini kolaylaştırınız.
28/01/2020

İşbu tercüme tarafımdan yapılmıştır
Yeminli tercüman
Rula abu alragheb

İşbu Tercüme Tarafımdan Yapılmıştır
Yeminli Tercüman Rula Abu Alragheb
تمت الترجمة من قبل المترجمة المعتمدة
رولا أبو الراغب 0795803415

ÖZ GEÇMİŞ

Doğum Yeri ve Yılı : Amman - 1994

Öğr. Gördüğü Kurumlar :

Lise : 2010-2012 Dahiyat El- Reşit Lisesi

Lisans Bölümü : 2012 -2016 Ürdün Üniversitesi – Türkçe ve İngilizce

Yüksek Lisans : 2018 – 2020 Bursa Uludağ Üniversitesi

Bildiği Yabancı Diller ve Düzeyi : Arapça – Ana dili
İngilizce – İleri
İspanyolca - Temel

Çalıştığı Kurumlar : **Başlama ve Ayrılma Tarihleri** **Kurum Adı**
1. 2015-2016 Modern Dil Merkezi - Amman
2. 2016 – 2018 Ürdün Türk Dostluk Derneği - Amman

Yurt Dışı Görevleri :

Kullandığı Burslar : Türkiye Bursları

Aldığı Ödüller : Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Sertifikası – Yunus Emre Enstitüsü / Gazi TÖMER - 2016

Üye Olduğu Bilimsel ve

Mesleki Topluluklar :

Editör veya Yayın Kurulu

Üyeliği :

Yurt İçi ve Yurt Dışında

Katıldığı Projeler :

Katıldığı Yurt içi ve Yurt

Dışı Bilimsel Toplantılar :

Yayımlanan Çalışmalar :

Diğer Profesyonel Etkinlikler :